

KNIGHTS OF COLUMBUS FOUNDATION
FOR PRESERVING MANUSCRIPT COLLECTION OF THE VATICAN LIBRARY

START

ST. LOUIS UNIVERSITY LIBRARY

This film may not be removed from the depository. No part
of this film may be reproduced without written permission
from St. Louis University.

KP 22007

VAT. LAT. 4326

HIERONYMI
DONATI OPVS
DE PROCESSIONE
SPYS SANCTI
CONTRA GRAECVM
SCHISMA

4326

Ad Diuum LEONEM Decimum Pont Max:
Philippi Donati in librū Hieronymi Donati
De processione Spiritus Sancti

P R A E F A T I O

tatuerauam iam pridem LEO 2oni. Max. Hieronymi do-
nati patris mei lucubrations in lucem edere. cum ac qua-
tidianis eruditiorū virorum flatteryibus morem gererem,
cum ut parentis nomen officiosius (quancum in me esse) postulari comen-
darem. sed id genus officij, ac pietatis differre in hunc usq; diem ea-
ctus sum temporū culpe. Mortus enim patrū, fragrance sauisissimo bello Ita-
lia, nullus omnino locus litterarum studiis reliquo uidebatur. Nobis ve-
ro filiis ad miserrimam orbiculatam accesserat ingens patrie calamitas. ut
adhibere animū non posuerimus ad ea que patrem, stū tranquillitatem posu-
labant. Nunc posteaq; tua imprimis opera reuiuisimus, animū reuocau-
mus ad eas artes, quæ et Principem iandu metitissimum exoptarunt.
Quod ad me attinet, qui habeam multa que ederem paternæ traditionis
monumenta, placuit premettere quasi tacerari editionū preciūs orationē li-
brum de processione Sp̄i sancti opus nimurū multarū uigiliarū in quo
Gratorū impieas uel patrī testimonis tam docet, tam eleganter concinnet,
ut pro latinarū cuiusā desiderari nihil preterea posse. scripsere de hac igna re
multi tūc graci, tūc Latini, uerū aut imperfecti, aut barbari, ideoq; legentibus

ut desideriu, uel naufragem reliquere. At is auctor, se filio de paternis
dicere liber laudibus, iliquid eruditissimi q; g; consentiente, ampliitudini
rei, de qua hic agitur, pari ornato orationis complectas est. cui vero poni-
mus nuntiugaretur id labor, sani mihi ambigendū non fuit. sciebam enim li-
brum de summe religionis christiane non esse edenda sub alterius aucto-
ritatis, que christiana religionis gravis arbitrio uoderatur. Memoriū in quo
me hystore Leonem primū Leon. Max. ad collendas erroris de sp̄i, quibus in
uniuersa Oriente plaga reserta erat, Galledanense consilium celebrasse. ea-
propter tibi, qui eiusdem es nominis, periliq; in religione affectus, apprimē
conuenire tam nefarii erroris reliquias, siue abhuc extant, è medio tollere,
edito huicmodi libro, aeq; in omnes terras tuo iusatu promulgatis. sed si nulla
me alia ratio, seu ampliitudinis tua, seu bonitatis impellere, ut paternostiki
laboris consecrarem, debuit projecto id efficiere summa obseruancia, singula-
risq; benevolentia, qua tecum pater meus dum uiueret, ita deuinctor erat,
ut deuinctor esse non poterat. nū dubito, quin si sua ipsomet clere potu-
isse, tibi uni dicasset, quecumq; de religione conscripsire, quid igitur a-
gendu fuit mihi filio paterna gnara uoluntatis? quid preseruam proficer un-
minorē erga te uenerationem, quam pater in te, aut ego in patrem semper
fuerim professus. aeq; uerā difficultibus curis solutus ad terras editiones
adhibere animū possum. Est enim mihi in manibus liber epistolārū opus, nisi
me pietas fallit, eruditā pariter ac elegans, enī et libellūs de primatu Roma-
nū Sedi, est et paraphrasis in librū Aristotelis de phisico auditu, quæ opus

HIERONYMI DONATI
DE PROCESSIONE SPVS
SANCTI CONTRA
GRAECV SCHISM
LIBER PRIMVS

PRO E M I V M .

N T E R eis pueris animi, quibus omni ex gare
re obviatur humana fragilitas, ille non omnium minima
ex quib[us] patiencie n[on]dum inter se grande menses hominum
stanger incombunt. Nec tamen idem uero aliis cum alio
ut dum aliud seruire, plus sapere videntur. Sic ab inicio omnes ex eis iamdu
morbus in usus, atq[ue] albus aeo nigro cum plurimiis alijs vixit incommodis
uelue sedimentum est in fundo subrisente. Brachia animalia tribus hanc et
discordiarum etiamcumb[us] irrigari perh[ab]ent, sed ut rimenta famina pro
quibus sepius granarur in pugram. Namque frater h[ab]et adhuc et antistitutus
et opinatio ostensio, eis quibus non solum conteret, et ambicio, sed odio, et

bella subeunt. Quum enim una sola sit veritas, infinita tamen sunt
coniecturae veritatis, quod quis coniectatur, id amat, et uerum putari
nullum, et uelut plerique poetarum scolasticorum inepta carmina ob id tanquam
sua sunt, admirantur. Prætorio magistros, quibus nos ipsi emanu-
imus, et in quoru[m] deo Flacius, uerba iuramus. Hoc procul dubio uite
pertinens est, et contagio conuersationis humanae, captiuare ingenia,
et animum ad liberam contemplationem veritatis natam pertinaciam, ac
ignorancia co[n]serere. Hinc per antiqua tempora, quam deo, de rerum
natura principijs, de anima, et alijs plerisque ribus addicti opinionibus, non
tantum uaria, sed etiam falsa sentirent, orta sunt secte, uero[rum] philo-
sophorum, qua diuersa sibi nomina uididerunt. Hinc etiam post dilectam
Euangelij lucem hoc est, postquam per Christum Iesum Salvatorem nostrum, veritas
de terra orca est, et sustinuta de celo proficeret, profligato salteru[m] et agmo-
nioru[m] cultu, quia nihil unius homini in hac uita ab omni parte beatum erit,
ex eodem marto disperata hereticorum impiecces, fidem orthodoxam, et ca-
tholicam infideli. Ariana, Sabelliani, Euchariani, Nestoriani, et ne sin-
gulos prosequar labefactores p[ro]p[ter]e fidei, et carnifices Euangelice ueritatis,
et eadem pertinaciam labo, et contagione proficiuntur. Et Contra quoru[m] in-
sanas et delirantes non solum sancta concilia sunt, sed etiam post diuinis
Concilia, et maxime quibusvis Cœhalicis fidei assertoribus tam grecis quam
latinis abunde pugnauerunt. Cladetamen incredibile leuitas acqua, que
maxima partem Orbis terrarum uenit, uelere acq[ui]m importare Mauretiane.

perfidie, que Christi professi naturam ex Virgine, et helicem dei patris, non
filium, legem Euangelicam, mentis infiditiam, quam imprimis proficitur, infiditiam
et primis ac permisis vice turpioris illeboris inquinauit. Origo totius
huius Christianorum calamitatis ab hac ipsa p[ro]feta prefata est, lisa dentibus in-
ter se ipso, qui se primu[m] utring dixerit Christianos, ut tota Mauretanoram
secta Christianorum serie hominum dies esset. Quo e[st] origine Valentiniiana,
axillanicha, et Nestoriana herescesserunt, a uera Christi fidei prolapso in perdi-
tionis barabohrum precipitata sit, namq[ue] a principio minimis in rebus disti-
tientibus in deuia deducti, uelut errore uera semita. Tandem a dacerina
Christi longissimi recesserunt. Successit deinde paulatim inter Orientis
et Occidentis Ecclesiis aliqua tempore ex eadem labo discordia, ex qua Ortho-
doxa fidei ingens uetus obregit, quod perducendum segenauerunt serie ad cia-
triuum natio[n]um super tuberculis sanie relictua subputruiunt. Et isolatus ac
pertinacius carcinomat[i]s huius labo serpuit, quo diuinus infelix gratus
sua etiam lingua deservit. Ut cance nunc agriculturis remedia praestantis-
simis, quas habet medicis animari p[ro]pter non posse. In uelia gratia Hos
olim orbis terrarum, probatolor, ita est humanoru[m] rerum necessitudo, olim
fons ingeniorum, et doce[n]tarum, et scientiarum inuenientia, et orbis, nanc
non solum doce[n]tia, et scientia, sed etiam primaria dicti uicularia, et elemen-
torum ignorare, non potest, nisi anchoris uideret, non potest ligare, non potest
lisure. Basilum, Achbanium, Cyriallum, triis Gragorius, Maxzenum,
Hypernum, Hedegariensem, Chrysostatum, Dionysium, Epiphanius, Maximi-

Compositio

Ioannem Damascenum plus germulans assertores Catholicæ filii. Lumen
christiana religionis hos ego nunc mihi ducos eligo, quasi fontes ex quibus
hauriam, quasi flares, ex quibus collegam accidit venire, quod alio à
photio intruducum, ruris greciam plus solita primis. Quia offusa ignoran-
tis, et pertinacie tenebris, tacit radius Evangelia lucis defensum, et gloriam
lucis dei manus nostri quibus humanae, et quae prodigijs humanae vi-
ta, quoru' scilicet et sola religio est, ut videntibus hominibus inge-
si sint; Ut impossibile existimat eundem simul esse pote latum homi-
nem et christianum. Etis specie boni decepta plebi sequitur, et qui prima
christiane professionis virtus sit diligere. Discutere adiutor, non cogito hinc sine
lechzimis, nec scribo sine singulabus et suspiris. Catholicas et purissimas
religiones, sed Graecas, in promissa verba, et tribus imaginis et sordibus pietatis
religionem Christi considero. Romanum cultum, et locri Aquitani Seleni obitu
prima professione est. Hoc tantum queritur, hoc tanquam habeant: negligunt certas,
sunt ignorantis, sunt sine fide, sunt sine caritate, sunt sine Evangelio, et doctrina
christi, que hinc pectore genitrix sit. Sunt genera peccata, non legum. hic tanquam
cogit, ut religione, et ut Deo tandem prolixe et interiori grande misere-
atur, et opem fecerit illi super stratum doloris eius. Sancte Greci Insula, cui
nunc ego uniuersa dux grandebam, Croce ingruam illam temploque sanctificati
um fama insignis, quem ad gratias preciosas natam. Apollonis memorat, et
ex qua Iherusalem reges augustinus refutatur: ipsa quoq' haec contagione infecta
non minima est. Et nisi misericordiam ab annis orientis et anglis Venetorum

colonia obstat, non solum civilitatem, sed religionem quae orthodoxa
penitus amississe, nunc autem antiquae nobilitatis clarae reliquias retinens,
non omni ex parte prouersa impetrabit. Ita haec quae officia hinc prouide
processus est, etiam, et quibus prestitum, non solum in Venera senectu, sed etiam
in christo, et in sanctis apóstolis et martyribus, neq' putare tenui ad me perti-
nere, parvus in pietate, malis habentibus, quam numeri et ratione malis
excorribus. Tamen dum conquiror quid per seculas horas tam occurserunt
mihi ex desideriis sanctorum religiosis graci Theologi, quos super euangeliarum
nihil mihi nullus sum melius potuisse legere, sed nec tam legere, quam ex iis ipsis
errores grati schismatis refellere. Gracia ergo huminibus gratia scribens, et cys-
tibus gratia uocheribus, quid tunc de sanctis uocis latratur. Deo bene-
uante et nostro Christo, et euangelio laetariae inservit, et quod latratur deff-
iciens firmi est, quis quicunque est Christianus, et in gratia religiosa facie
diam eti in istis, congruere, gratia cum quem haec regere. Auctoritate aposto-
lum et negotiorum optimorum signis, sed etiam etiam in his, brevis gratia qui geni-
is ut modicis, proficit, et lippis, et in latratur, remenstratio suu' reuertatur
aliquis, et in fave, pater in favore, ut hinc possit legere, et ut Gratia hinc for-
cis aliquo te dare refutetur. Ne etiam in primis foris ut impuden-
tius facere, quid de latrato diuine uocis, que non nisi supergratiosa mente
bus uocatur, et quae de operis sanctis proficit, et latrato etiam non in simulo,
ut error ne per prophetam milie dicatur. Quia tamen tu etiam uocis latrator muis et agi-
mis regnante meum per te cuius latrato ut si latraram, et prolatrari, sermone

Psal.

Augustinus

medio. sed fuerit hic meritus mei aliena professio. certe studijs alienari est. et ex iis quos supra enumeravimus fontibus. et floribus sene sperare est. si gratarea me. consolatur. quid nemo prohibetur ingredi carceris viam. ut ad eum prius tendere. Leges. ut ac Augustinus. singulum est. quare faciem eius semper invocabit enim sanctus ipse opus conatus meos. qui se ubi uale sperat. quanto magis spicie ubi de sua progressionis ueritate. *etiam inferius.*

Quanta difficultas circumstet cum. qui de spiritu sicut de universo Trinitatis mysterio differit. cap. I.

De hoc genio spiritu sancti praefrone. sicut hec uincit summa Trinitatis mysterio. quare ergo cogitatio finali ratione auctoribus. compita. satius est credere. et cogitare. quam legere. quia cum de re infidelitate fari volumus. minimis utinam. et sentire. et cogitatione translatio in ea cogimendo mysterio. quod non solum supra omnem sensum. et cognitionem. sed supra omnem etiam intelligentiam est. et iden fauillit. fallitur. et quam sensum in trahit. et sustinet. qui uenit diuus karissimus Augustinus. mentali humore. acies mortalis in tam excellenti luce non figuratur. Tunc enim. Filius. spiritus unus generare. genitum est. procedere. luce magna ineffabile mysterium. et hinc. sicut tamen uenit et humane in seculis. et similitudine denudata. et quoniam singulariter et gloriatur sumus. divinitati simplicissima congruimus. At vero id quod totius naturae causa est. quod

Augustinus

supra omnem naturam eminet. naturalibus uerbis et rationibus usque sperare uanum est. generare. genitum est. procedere. prodire. egredi. exire. effundi. pullulare. scaturire. nre infirmatatis vocabula et particula illermatis sunt. quid in his gloriamur. et dilatamus similitudines. atq. ob id nos magis in tanta re facimus. in qua uicina lisperguli merito esse possemus improvida. et stulta mortalitas de re immortalis disserit. et uera. ac plena propriez amoris ambitione. dum de tanta re considerat. circa distinctas hallucinatur. et fluctuat. nec quid in re sit. querit. nec quid dicatur exigit. sed quomodo. et quibus nominibus cogiueretur. Una ubiq. ueritas est. Una ubiq. Trinitas. Unus Deus. quod uarii exigunt cogitationibus nris. uarie exprimitur vocabulis nris. Sis in syrco nadu ponimus. et in tranquillissimo lactis aluit. uelut in magno Oceano fluctuamus.

Quod fide opus est in sanctissima Trinitate intelligenda. unde nam circa ipsa de spiritu sei processione sententiam dissidia manauerint. C. II.

Quanguam autem sancte ergo individualis Trinitatis unicas meritos in sacris locis ineffabilis nuncupata est. quia non posse exprimi uero sensuali. nec humani ratione comprehendi. magis tamen ac incredibile est in ea re fiduci auermentum. Fides enim nostra. que nra uictoria est. quod uincit mundum. ipsa nos excellit supra uires nras. et facile ostendit contemptissime esse rem hominem. si non supra humana nictatur. Mens ergo humana tam exult-

Nicena synodus

Lenei lucis non prorsus excluditur, si per fidem institutionem illustratur, nec in tam
alto pelago navigare prohibetur, si fidei timore regitur. Lux enim quae illumi-
nat omnem hominem venientem in hunc mundum, est ipsa Lux fidei, que procul
dubio a Christo, qui vera lux est, provenit, et mentis nostrae auctor auget, et in equi-
tate nostra tenebras lumen inducit, quo sublato diversis diversa sententibus, ac
traditionibus, ex eadem, quia supra retulimus proclivi pertinacia mentis dissen-
sione, tot pestes hereticorum obortus sunt, ut indecisa illa Christi tunica, de
suggerit, per totum minutatum per frustra desurget; longum et prope infi-
nitum esset numerare peruersa dogmata coris, qui cum aue disaderunt, aue manu-
lis et rugis possim inquinaturunt. Huius in dies Latius sergente malo occurrerent
natura est sancta mater Ecclesia trecentis duem et octo patribus in Nicæa civitate
bichiniis congregatis, unde prima Nicena Synodus dicta est, legque Latius postea
deseremus. In ea symbolum electum est, quo quasi signo, et velut indicio in Christi
militia quisq; contra hereticos aut comiliconem se prodere aut inimicum
sed dum in eo dictum est spiritum sicut a patre procedere, non habita haec in par-
te mentione filij, licet in sacris Scripturis ubiq; ipsius sanctus ita filii dicitur
esse sicut et patris, prout deinceps tempore inter Orientis, et Occidentis Ecclesias
disputatio suborta est, quæ postea, ut ostendemus, Thotius pertinaciam in con-
tentiam uero, plus mentes utriusq; Ecclesias distinxit, ut quangua post Flo-
rentina Synodus sub Eugenio quarto Pont. Max. anno ab his d' hab. senib; be-
septimo et sexagesimo congregata, in qua conuenientibus omnibus, qui tuni a-
derant Gracis magna tunc in triis scolis autorisatis et nominis sedari ois

Eugenius pp iug.
Florentina Synodus

controversia uise est, maiora tamen subinde irritamenta susciterunt, Marci
quodam Ephesino Episcopo cum ea quam in synodo attulit pertinacia inde in
Graciam reuerto, et Georgiu Solario, qui ante cu' tacris Gracis patribus in
Florentina Synodo pacem Ecclesiari approbauerat, sed ob id quod una cum
Bessarione Niceno et Isidoro Ruthens ad cardinalatus dignitatem aliquippe
non fuerat, indignatus, ut erat vir acu ingenio, sic etia acri ira peritus per
omnem Graciam simulari religionis et Christiani dogmati zelo, galimatiam
ceperit, et maiorem et latiorum p̄system induxit. It ergo submissio ignoris et
rusticis, in quos facilissimum est pertinacio documenta congerere, dissensionum semina
inter utram Ecclesiam non solum nutrita, sed ageris propagauerunt, et au-
xerunt uiles enim et indecta plebeas, quod minus intelligi, hoc plus minatur
et credit.

Quo pacto ipso in opere sit procedendum, et quod ante omnia
Græcorum auctoritate theologoru' utendu' c. uj

V

erum priusquam disputatione quare ex leui causa in re aliquin
magni, quid enim Trinitate maius est? Graci qui se catholicos
nuncupari nolunt, ab Latinis diseruent, aliquanta altius nobis ordien-
dum est, ut non solum auctoritatibus, sed etia p̄is rationibus invitamus,
et quidem ubi inter christianos agitur confessio Evangelice doctrinae prin-
cipiis gracie auctoritates scripturarum p̄e deducta ratio plurimas mihi
partem obtinere uideatur. sed dum cu' Gracie in Gracie gracie hui illis

Ambrosius

ex indulgentia tribus, ut Graciorum imprimis auctoritatibus niti uelim; quia Latinorum rationes maniam, et audidores reddam. Exponemus ex Euangelio, ex epistolis, ex Gracis Theologis, que in processione spiritus sancti ad explananda uirum unitatis putabimus pertinere. Agemus ita singuli et rido ore forsi quam uel Graecis eloquentiis conueniat. ad hanc enim scribenda Graecis non me ambitio, sed caritas invictavit, nec exceptis iam in sacra doctrina uocabulis etiam agud iuniores Theologos quandoque uti uerbitur, quia si teste Ambrosius, in exquirendo mysterio Trinitatis mens deficit, uox silec non solu homini, sed angelorum, exprimendo a nobis est quibus dictibus, et uerbis possumus summa ueritas, que inueniens et traditionis humanae uocabulis non est alligata.

De sanctissima Trinitate summam clarissimeq; quantu per-
tinet ad presens institutum. cap. iiiij.

Suprema itaq; Trinitas unus Deus primum omnium causarum, secundum principium maxime unitum, maxime simplex est, qui enim propter hanc unum aut simplex dicitur, ab hac unitatem et simplicitatem nuptio, quod principium est totius unitatis et simplicitatis, hoc fides tenet, quod ratio etia humana concludit, ut nihil simplicius, nihil uerius, et magis una cogitari possit deo. Tantum unitas ac simplicitati nulla parte contraria est, immo uero, ut inservi declarabitur, maxime neque Trinitas personari. Hoc afferunt latini, hoc

sola

faentur et Graci, quia uerig credimus Euangelio Christi, tamen si illa ratio est Christianis hominibus fidei consequi, neq; rationem in tam alcara querere, in quam uis humani ingenii intenta uelat ab excessu laici multa rediatur, atq; habebatur. sed tamen fides confirmatione, ut dicimus, mentis oculis, et rationibus certe adiuuat: sacerdotum humani auctoritates, que gratia et clementia spiritus sancti a cor Gracis latiniq; pacibas enarrare alius nos propagandae faciunt, ut que prius quasi mala geniti infantes lac conceupissemus, facti per fidem adulentes et firmiores, aliquid etiam solidioris ibi sumus salte lahi justare possumus, ne non solu homo Christianus tu Christiano posse uti rationibus, sed in plenius etiam a homine non Christiano, qui hunc Trinitatem non faciat, factetur canem Diam, et principium rerum omnium, et sapientem, et bonum. Factatur hic etiam ueritas, quod est deus nosse, esse uelle, quia in eo suprema cognitio sic, et supremus amor, immo uero omnia origo cognitionis, et amoris, sine quo nihil cognoscit, aut amat. unde igitur in deo animaduertimas aliquid, quod cognoscit, et amat, et quod noscitur et amat, haec in deo sunt, neq; excedentia sunt, quia id est spiritualiter est, non solu id quod noscitur et noscitur, et quod amatur et amatur, sed ipsa omnia voluntas sive amar, et cognitionis, sed noscitur et notum est, amar, et amato, uero, relatives oppositiones quia hebreus inquit, et deuteronomio est, et ab aliis diversi, est relative, habentes nequit est, et quae si essendi modus, quia nihil potest esse nisi per ipsum relatione et personaliter in qua-
tus generis et genitum est, quia nulla res aut Augustinus, et saeculum signat, ser-
uata igitur unitate efficient, quia deus sine sapientia et voluntate non potest.

Aug

2

b

M. Cicero

Augustinus

Paul.

Lucretus

Cicero

Homerus
Hesiodus

intelligi remediu' vocabuli humana imbecillitas usurpauit. Non enim igitur hypostates libraeis à latinis personæ adiumentum est, neutru' tamē sufficiat in tanta simplicitate et unitate essentie Trinitas exprimi posse. Et quid miru' se ubi cogitatio deficit, vocabula via ipsis sufficientia? En hu' iungo consideratione dictus est pater filius, et ipsi sanctus una entia, uno diuinitatis, una Trinitas personarum, quoniam una quaevis in nobis sicut omnes simul intelligitur, et dicitur idem deus. Nemo igitur impinguo nobis quodlibet deus faciamus, nemo exclamet, nemo contra nos pugnec, quod si aerem verbiferum, et id quod non intelligit damnans. Verus genitilitas habet lumen et obtuso esse urgente uituratis deum semper appellavit acrem. Quia vero si homo deus est, et malum indecum est dicere. Nec Homerus solus, aut Hesiodus, sed omnes prope pauci deum appellarunt patrem, nec meritum deus pater vocatus est, in quo est omnis origo nascendi a quo ut sit. Aproposito, unus gastronitas in celo et in terra nominatur. Nihil ergo noui in deo Christiani primus, si patron dicitur, non quod si pater est deus, profecto natus est enim eum filius dei, nec enim luxuriarum ab ipso filius, neq; filius ab ipso pater. Quia ergo non iste filius, non profecto ex mutabili natura, aut accidentiali alius pote natura immutabiliter ex substantia ipsius filius eius, qui secundum naturam est Pater, quem non dicitur verbum dei, quod si in arena diuina inveniatur genitus, formatum, non auctum belladem, sive Minervam, ex dei corda nostra, quid enim si hi uult apud auctores Pallias illas ex cerebro Iouis genita, mille et quingentis annis enim ante adventum Christi salvatoris a genitibus deuinctata, quia in natu-

dixerunt ex Iouis capite sine coniunge, sine adultera, velut legitimam perfectam seguentiam Dei genitam ex deo, et deo deo, quod etiam a M. Tullio in libro de natura deorum ut omittamus Poetas, seguentie Dei, et arctu' dum inuenientrix est appellata, cui ab Romanis in capitib; genes Iouem. Prima cella dicitur ergo. Nos hanc ipsa seguentiam genita ex deo, et auctam, ut ingrat Augustinus, omnipotentis dei, et seguentis dei plena omnium rationum uirtutum incomparabilium Deum filium dicimus, et Verbum quod ipse diuina mens intrare concepit, eiusdem essentie cum patre. Filium inquit, qui qui se splendor ut ait Paulus, glorie, et figura substance eius portans omnia uerbo virtutis sed, sedet ad discretiori maiestatis eius in celo, illi namque ex cerebro Dei sapientiam suam, non carnalia uerbo sagientes, de subiecto dei pris filium genitum affirmamus. Illi ullen prout primus Iouem in capitib; collatim fuit et de ceteris uirtutibus dei statutum filium Sapientiam dei, quid denus illa delegata in Terram ex Iouis genito et slator Amoris, confitignis que, ut in lucernas, colli subter labentia signa, que mare nauigant, que terras frugis ferentes, quo gurgi efflata sunt, subirent et penetrarent, unde ut Venerem latini antiquarii in romani auere, quia in omniis uenit que refert idem ciuico, quid autem aliud omnia subirent, et penetrarent, et in omniis uenit, non igitur sanctus? quod si amar et gratus, et dominus dei. Nocentius et vere pater et filius, ubi non est amor, sed uetus genitilitas, tam, ut dicitur, uetus non uetus, et audiens non intelligi, sensualibus blandimentis ueritatem diuinaam semper iniustit, et dicit suis uoce et mare homini ueribus, in canubio etenore uerba est. Nos ista porro

uscabularū et fabularū turpitudines fugimus. et quanto simplicius possumus
humana infirmitatis uscabula diuinis aptamus. circa idem purius lagui-
mūr, et castius cogiamus. Prōm. Filiū, sive Verbam, et Spūm. in Deo nomi-
namus, et non ex Euāngeliū luce, sed latente Propheta. Verbo domini hoc est

Plotinus
Numenius

Patri firmare enī orelimus, et spūm. oris eius omnem uitatem velorum.
et omittamus figuram Paterū. Non nō Propheta et Euāngeliū deum primum
quid dicere, nam et Plotinus et Numenius tria ex Hocne colliguntur. Iēsū
vixit non cōdia, hoc est supra tempus, et sempiterna bonum intelligētio
et mundi totius animam, quem nos primū fūimus. Sonū nominante, nam m
filium, in collectum. Quādū aer tūcū animi illam crucifixū et animatū
vixit, quam nos fūimus spūm. sancti. sed et Anas gemitū in collectum illam omnia
segregatētē profuit, qui est verbum, quod erat in principio agnū deum, etētē
deus per quem omnia facta sunt. Preterea Mercuriū illū Trismegistū, qui mil-
quingentia annū ex anglis fortis Christi saluatoris tempora transiit
ex cuius litteris etā Trinitatis colliguntur. Una, ut diximus, abiquaricū
est, quādū radice mūtū omittit, et alibi ex aliis alibi plenius exagitat, non
quādū ipso in ētē augerat, aut minuat, quādū semper una et immutabilis est,
sed quādū nullo subleimento exaltore ait in cor meū omniū spiritū, hoc
lucē hoc, quādū certissimū veritatis in mentē, non nullo puriorē, et latitudinē
transcurrit, quādū per Euāngeliū Christi pūntos, et dīscēptū, quādū cursum
dixit. Ego sum veritas. Fuit enim Christus veritas, quādū deus et testimoniū
peribuit, ueritati, quādū hunc sapientia naturā homines uere falsū homo egit.

Mercurus
Trismegistus

In quo Latini cū Grecis de sanctissimo Trinitatis myste-
rio sentiant, et in quo dissident ab illis videatur. C.V.

Latini igitur in Graecis circa hoc ineffabile secretissimū mysteriū
recte ex doctrina Euāngelica sentientes, in eo dubitavat et inter-
se, et a Latinis Graecū dīscēptū uideatur, quādū spūm. sanctorū a p̄p̄ solo proce-
dere plurimū, et Graecū dīscēptū. Sicuti uerū non tantū ētē sed etī filio. p̄p̄.
gratia tamen omnia spūm. sanctorū procedere a p̄p̄ p̄p̄ filium non negant, et
ētē filii uiae et p̄p̄. Nam Ap̄stolus Paulus iacit spūm. filii, et ueritas in
euāngelio spūm. ueritatis, nec obī spūm. sanctum eius filii, et non filii non
recusant, sed procedere a filio nullo p̄p̄ p̄p̄ sentiantur. Nam uisionem
dīscēptiones, hoc somnium, his orationibus significare uidebūt, magis in his eadē
cum p̄p̄. Ieronimū, quando uerū ab aliis procedentes, et dīscēptū contradi-
cētētē, p̄p̄ p̄p̄ ueritatis ueritatis, et in tanta ueritatis ueritatis sunt omnes
minores, qui dīscēptū omnia omittit, et omittit omnia, et omittit omnia, et
cum omniā et gemitū et spūm. affīctus, dum et obī obītētē separari et
exhōles et nūcū p̄p̄ et uoluntate. P̄p̄ p̄p̄ ueritatis hoc sentiat, et sentiat, et
sentiat, quādū euāngelio, et hōloste, et omnis sonoribus suū ueritatis
habebat, et quādū multa ex Greco recentiū rūs in diverso partem sentientes
multa confundētētē, illud deinde contradicere omittit, quādū p̄p̄ solūtā
aut contradicere p̄p̄ solūtā. Itaq; nūcū uerū omnia aduersitatis p̄p̄ Christi fidei
quam ueritatis regemantur. Dīscēptū in gloriam et omnibus uocis expōstū, ut in ore

meo sit ueritas, et in cordibus uestris abdicata omni opinioris ambitione
fidei simplicitas.

De nominibus personarum Sanctissime Trinitatis ex Greco au-
thoribus et quod p[re]t[er] filius sicut uniprincip[us]. Sp[iritu] scilicet c. vi.

Primum igitur ipsa de qua loquimus Trinitas bene uincit, et in bre-
vem nominis, sed in unitate divina entitatis triplex personae exprimate, conve-
llemus. sic enim deinceps laudabilissimus saecularis uenitius patricius per suos no-
men prius eum filium, cuiusque sancte in sacra scriptura portio, cum beato p[ro]p[ter]ius
dicitur ad amorem mysteriorum explicanda adiacte, sicut: Occurrunt nichil le-
to et nimis cogitare ac sorbitu[m] testa uigerunt, quam plurima a Latini authori-
bus, praesertim Ambro[si]o, Hieronimo, Hilario, Augustino magnis Roma-
næ ecclesiæ luminibus uarijs in suis libris prædictis, p[ro]p[ter]a p[ri]mam uuthoritatem
sacrae scripturae. Si dico ergo ut littere p[ro]p[ter]a plures subuenient causa suscitatio[n]is, ne
decim p[ro]p[ter]am Greco latrine armis obviis in p[ro]p[ter]a, ne me quidem credo
si gratia domini nostra genere non sit in grece, Graecorum et grecophoborum omnium
suis genere doceantur excellentes p[ro]p[ter]as in hac ipsa theologia quam sequimur, et
in sacris l[ib]ris gratia Theologia non in gradum palmarum adquisitur, sed h[ab]etur sequi-
mur hoc citemus hoc gratia gerit uirtus, dicitur, et quid uirtus nob[is]
uelant in diuinis haec nomina. Pater, Filius, spiritus sanctus primus filius, et clementia
et compassio Alexandrina presbiterum Graecorum archiepiscopum, qui facultate cer-
tioratissimus inter uerba multaque p[ro]p[ter]as, et quas secunda post ap[osto]los archi-

Clementis
Alex.

ricieis u[er]is. eo quid p[ro]p[ter]is temporibus fluctuant, et uix suis p[ro]p[ter]is in
sua illa quasi infancia consistente collectione Christianorum confirmasse illa
labaneum, et auctoritate legitur, quem Alexander Hirsfolgmaru[m] antistites ad
Antiochenos scribens mire commendat: quemadmodum beatus Hieronymus summa
culaude inter Calostotius sonoras innumeris, et temporibus Seueri, et
Antonini eius filii, flumen est restans, nivis uice a Grecis formatus est, quia
inter estra riu[m] multa uolumina, librum, et riu[m] aucti, id est ueritatum
eclides. Ita ergo uelut definitiones quaslibet theologian aggredi uolentibus cal-
legie maxime emolles de p[ri]mo nomine primo et de serena. T[em]p[or]e[bus] autem
antiquis et eiusdem temp[or]e[bus] etiam oportet euangelio, et deinde uerbi, et uerbi de temp[or]e[bus]
et p[ro]p[ter]a uocibus, et uocis uocis christiana, et temp[or]e[bus] et temp[or]e[bus] et temp[or]e[bus] et temp[or]e[bus]
et temp[or]e[bus] et temp[or]e[bus] et temp[or]e[bus] et temp[or]e[bus] et temp[or]e[bus] et temp[or]e[bus] et temp[or]e[bus] et temp[or]e[bus]
et temp[or]e[bus] et temp[or]e[bus] et temp[or]e[bus] et temp[or]e[bus] et temp[or]e[bus] et temp[or]e[bus] et temp[or]e[bus] et temp[or]e[bus]

Uos sibi exponit de' dicitur in duas partes etiam in libro Propterea. Et au-
tores de' dicitur quod est de' dicitur. In conscientia proposito pal-
lios de' dicitur. Ciprianus dicitur. Quod est de' dicitur. Quod est de' dicitur. Cipri-
anus dicitur. Quod est de' dicitur. Quod est de' dicitur. Quod est de' dicitur. Cipri-
anus dicitur. Quod est de' dicitur. Quod est de' dicitur. Quod est de' dicitur. Quod est de' dicitur.
Id est filius et secundus gradus hypostasis. Identitas naturae. sive au-
tem personarum eiusdem generis. sive conuentus naturae. sive cognatio
cognitio. id est autem id est filius proprius. sicut si diceret vos. id est
qualis. Qualis enim pater secundum substantiam est. tales est circumveniens
filios. sive ex in meo incorporeo. sive ex mortali mortalis. sive ex
corruptionib[us] corruptibilis. dubibus item malius dicetur in defiliatio-
per naturam et gratiam. per naturam Filius Dei. Verbum per gratiam. Iusti-
tia spiritus sancti autem quid est propter quid et quomodo dicitur in diui-
nis. sic refertur. Ita quoniam pater est nos. namque nos. qui ex patre som-
eum et originem trahimus. ita de' dicitur. id est non solum de' dicitur. sed etiam
de' dicitur. namque pater. sed etiam filius. Et de' dicitur. id est non solum
de' dicitur. sed etiam filius. id est non solum de' dicitur. sed etiam filius.
Id est sp[iritus] de' dicitur. id est immaterialis. et infigurabilis. genitrix subi-
stentia. dicitur autem immaterialis. id est. qui quasi non videtur. hoc est
omnis natus. qui velut natura qualiter est. subiectus in uno. et motu.

dicitur autem in scripturis sp[iritus] quadruplices. sp[iritus] sanctus. sp[iritus] Angelus
sp[iritus]. Animus. sp[iritus]. Ventus. quandoque et Mens dicitur sp[iritus]. Ita sunt inter-
pretationes ex etymologie Graecie diligenter. que lucis ambiguitate et literatu-
rie quibusdam fortasse videri possunt. non tamen aliunde sunt in theologia
veritate. ex quibus malorum ad rem propositam pertinencia suis locis inferemus.
Huni id certe videntur. nunquid eam h[ab]et definitionis usus. sp[iritus] Sanctus. filio
patris procedere. h[ab]endus sit. Et probato ex hac ipsa definitione sp[iritus] Sanctus de
eius progressionis ex interpretatione maxime improbatum est. sp[iritus] Sanctus enim
uris scilicet natus dei est. qui solo natura dilexit filium aeterno illo et sicut in mu-
nere dilectionis. quid offundit in nobis abunde per Iesum Christum salutem
naturam. et hoc sp[iritus] natus in largitatis et gratiae. quem erat. Ioui in h[ab]ue an-
tiqua gentilium. ut apud Homerum est. Orosi nefandi rebus sociis. id est
quid capie annuo. statu ergo dei natus dicitur est patris et filii.
quia qui dedit potestatem filio. illi etidem felix ac ab eo procedat natus potestatis.
Hunc vero h[ab]e momentaneo et subito munere trahit Deus omnem visibilim
et invisibilim creaturam. quod a inicio sacra scriptura testatur. Dixit enim
et facit suni. et dum dicit et fierent. sp[iritus] domini ferme super aquas. quia
nudus erit. sp[iritus] dei amans dei domini dei. qui sunt in divina essentia. comple-
xus ille suauissimus prius et filii. subtilis et et immaterialis processus subi-
stentia. que etiam aliis generat. et resplendet orbem terrarum. Et statim hanc
et hanc fuit. quem nos latine arbitriu hunc esse sp[iritus] Sanctum aget. et
a sequentia patris procedere lucine ostendit. non tanquam etiam barbus prouidit.

Homines.

Gen. 1.

Psalms. sed ab uno. de quo principio ad Filium loquens David in Psalmo Dicit:
 Tecum principium in die virtutis tuae. in quo principio erat verbum. quod
 verbum erat agnus Deum. quia Propter filius uno productionis principio
 producunt spiritum sanctum. licet enim in propter sit omnis ratio originis et au-
 thoritatis. qui tamen datus filio ut sit filius. dat etiam illi ut ab eo procedat
 spiritus sanctus. Hoc Graeci num latini implicant. quia spiritum Ponis ex
 spiritu eundem filii deinceps patre filius procedere. quod si absurdum. et
 impium sit credere nuncum dei procedere a potentia. et a sapientia
 dei. et profecti quod latini implicant. nesciret implicant. Ichane-
 sio. Basilis. Nazarenus. Nyssenus. Cyrillus. Chrysostomus. et alijs Grae-
 ci doctoribus. Viri doctissimi. et sanctissimi. quod idem cum catho-
 licis ecclesia sentire certissimum est.

Contra quod latini proponuntur. ut inde possit colligi sola esse
 in verbis. non in re dissensionem. C. VII.

Sed iam ingrediamur pariter Graeci et Latini. illam de qua di-
 scimus caritatis viam. ut dicit de spiritu sancti processione loqui-
 mus. diffundatur in eum spiritus sapiens. uero caritas. uero pa-
 uerum gaudium. uero donum diuinae beatitudinis in conlubio nostri per Jesum
 Christum filium dei. ne profligatur mentis pertinacia et concordie uer-
 borum. idem in eodem spiritu et sanctissime. et sequimus. Confidimus.

igitur omnes simul et certo filii ac ueritatis orbe concedimus prim. et
 filium. et spiritum sanctum unius esse substantie. sive essentie. et equalitate
 inseparabili unum Deum. ut sit unitas in essentia. sed in personis plura-
 lis. et id non tres deos dicimus. sed unum. a propter suum generis fili-
 um. et idem filium non esse eum. qui est propter. licet uero quod est pater. spiritum
 sanctum nec primus. nec filium sed unum prius et filius spiritum uero conqualens.
 Tenemus ergo sine ulla controvressa Graecis et latini prim. et filium et spiritum
 sanctum esse unum naturaliter. Deum. unum trium personarum essentiam.
 quem Graeci etiam dicunt. id est uniuersitatem substantie. quicquid in natura
 es essentia non est aliud pater. aliud filius. aliud spiritus sanctus. licet
 personaliter aliud sit pater. aliud filius. aliud spiritus sanctus. Hoc uelut
 in alio proposito ponimus. Latini et Graeci. in quo nullus nobis est nulla
 controvressa. nulla dissensio. Hic est primus uel caritatis ingressus.
 hic parvum systemus possumus. et tanti mysterij lumen in tranquillitate
 consideremus. sed primum quid latini in exprimendo tanti lucis mysterij
 similitudine. uideamus. et ex diuersis authoribus. Augustino preferim
 admirabilis professor. Evangelie veritatis interpretate. qui etiam confessio
 quoniam eorum de trinitate disseruit graeca breviibus colligamus
 ut quem Graecos authores. pars habemus in manibus. et magnus est glo-
 riosus iste ecclasticus. facile animaduertere possumus. uice una est
 unitas. et una est latinarum et graecorum in sola ueritatis unitate dissen-
 sione. sive similitudine.

Aug

De humana erga p̄cū cognitione dēq; uestigio s̄anctissime
Trinitatis in rebus creatis . cap. viii.

l'olm.

Deus itaq; a rē creata cognoscitur per ea quae ab ipso Deo facta
sunt, ex naturali tamen humanae cognitionis condicione, qui
celesti enarrare gloriam dei, et opera manu eius annuntiat firmamen-
tum ab effectis enim rebus in causa seruit humana cognitio, et ex eius
demū rationibus concludit, ut sic una quedam simplex certitudo que
ex nulla partiu vel accidentiu diversitate consistit, quod Deus est, qui ex
perpetua creatura rēi successione conditor aeternus, ex ea rē magnitudine
omnipotens, ex ordine et dispositiōne sapientis ex gubernatiōne bonus es-
se deprehenditur in rebus nāg oracis uestigium dei sumi hec est sancte
Trinitatis ostendit, quid nō sitre debatur Augustinus. Habeat nr̄s
Unitatem, speciem, et ordinem. Unicus Terci attribuitur in quo una sunt
omnia, et id ipse filius et sp̄us sanctus. species filio accommodatus qui est pul-
chritudo, et splendor glorie, et figura substantiae pr̄cipiortans omnia Verbo
virtutis sue, veritas et sapientia p̄ris. Ordinatio spiritus sancti effigieatur,
cui bonitas et suauitas amoris est attributa, mira ordine a p̄re per filium
in diuina natura consitans distribuitur in creaturas, que bonitas est amo-
ri donū p̄ris et filii. ex confidentiōne erga trinitatem unias substantie
Trinitatem conciēamus. Unum videlicet deū p̄m, a qua sumus, filium per
quem sumus. Sp̄um sanctum in quo sumus. Principium ad quod recessimus.
Formam quam sequimur. Graciam quo reconciliamus.

Aug.

De proprietatibus diuinarum personarum ex Hilario
et Augustino . cap. viii.

Hilarius

Cartrum ex Latinis authoribus Hilarius Pictaviensis anti-
etas ex persicacione Arianae relegatus in Phrygiā, ante Am-
broxiū, Hieronymū, ac Augustinū de Trinitatis mysterio diligenter inē-
suevit et tres proprietates tribus personis considerauit, ac brevibus verbis
expressit. Ecclēsias inquit in p̄te off., species in imagine, usus in muni-
tione. Prīmā personā suo nomine appellat prim. Filium dicit imaginem.
Spirituū sanctū munus nominat. Patri aeternitatem, imagini speciem sicut
decorum, materialiū appluat. Quid verba uelut obscurioris intelligentie
sanctus Augustinus in sexto usumine de Trinitate summa, cum generatione
interpretatur eō, et nihil se aliud consequi posse in hac dictiōne carni-
tis arbitriatur, nisi quia laetor non habet prim. de qua sit, sed filius habet.
Le p̄re ut sit, atq; ut sit illi coeternus. Imago enim inquit, si perfecte implet
illud, cuius est imago, igea coequatur ei, non illud imaginis sed, in qua ima-
gine speciem nominavit. Credo propter pulchritudinem, ubi in carnē congru-
entia, et prima aquitudo, et prima similitudo nullū in rē desiderans, et nullo
modo inqualis, et nulla ex parte dissimilis, sed ad identitatem respondens
et carnis est imago, ab eo est prima et summa uita, cui non est aliud uirens. Et
aliud esse, sed idem me et uiuere, ubi et primus et sumus intellectus cui
non est aliud uiuere, et aliud intelligere, sed quid est intelligere. In est ui-
uere et est omnia unum tamq; verbi profectū, cui non deſit aliquid in eo.

quedam omnipotens dei et sapientis dei plena omni rationum uiuentium incommutabilium. et omnes unu in ea. sicut ipsa unu de uno cum quo unu ibi nouit omnia Deus quod fecit per ipsam. Et autem ineffabilis quidam complexus pris et imaginis qui non est sine perfruptione. id est sine caritate. sine gaudio. Illa ergo dileccio. delectatio. Felicitas uel beatitudo (si tamen aliqua humana uite ligno dicitur) uisus ab illo appellata est beatitudo. et est in Trinitate spūi sensus non genitus nec ingenitus. sed genitoris genitus suauitas. in genere largiora acz libertate perfundens omnes creatureas pro captu cari. itaq illa tria et a se inuicem determinari uidentur. et in se infinita sunt. Huiusq Augustinus dum in exponendis uerbis Hilary totus encumbet. et se quoq in exponendo sensu tanti mysteriū expostore indigere anima uertit. subiectum ait: qui uideat uel ex parte. uel per specula incognitam. gaudet cognoscens deum. et gratias agat. qui vero non uideat. tendet per pietatem ad uidendum. non per citoitatem ad calumnianam.

De Trinitatis imagine ex Augustino principijs ipius Augustini multæ laudes afferuntur. cap. xc.

Sed alieus dicit aliquis. quam oportet ista diligenter de proportione spūi sancti domini distritis. Satis est quod ad spūi sancti per sonam pertinere pertinet. Ne vero in magna molis ad suos alios opus est fundamentis. que si fiducia facili fuerit. que superstruxerimus.

intonsu persistabunt. Ideoq diuinarior et diligentior Trinitatis consideratio. in qua cum affatur Trinitatis imagine. ad questionem propositam plurimū refert. tunc enim unde ei gaudens procedat in diuina essentia sanctus spiritus comedias coniectabimur. se nris cogitationibus semper immiscerimur dicta sanctorum. Nemo profectus gratus etiam ad teissimā legē Augustinum fieri induxit. quem dicere audet in exquirendo Trinitatis mysteria supradicte uires humanæ fruileatis. Nemo mihi dicit virū sanctissimum in ea refuisse aut curiosum aut superuaneum diligentie. fuit procudubio vir naturali ingenio præfens. sed plenus spūi sancto. id est ex Euangelio. acz gloriæ et propheticæ doctrinæ principijs plorat naturalibus rationibus coniectatus est. ¶ Animaduertit Trinitatis imaginem in rebus creatis plurimū posse confici. id quod et securius grati Theslogi et quidam recte. Nam ipso in primis mundi moles antiqua in tribus dimensionibus terminata. referre etia nonnullis aristoteles imaginem Trinitatis. quo etia numero parvore Aristotele sám philosophi libro primo de celo et mundo. et sanctificationes huius uis est ueteres constat. greci etiam Theslogi Trinitatem ex rebus creatis coniectati sunt. solis. ignis. hominis. temporis. anime. radicis. germinis. floris. fons. fluvij. locutio. brachij. ligio. et alia eiusmodi causa proculare. Formare etiam sibi conseruit cogitatio speciem sensibilem. cuiusque supra sensu se analizzare uult. et sed Augustinus in hac pio audacia mirabiliter felix. omnia quecumque afferat ex fundamento scundum scripturas coniectans. in sola imagine humana

laus Augustini

Aristoteles

Aug.

creature p̄cipit ac satis dūm considerat ex ore Trinitatis atq; ex locutione
numeris pertinentis ad Trinitatem hominem in primis ad imaginem dei creatum.
G. m. Fauius inquit Trinitas hominem ab imaginem et similitudinem nostram
tritus hū profuit et iam in uulnere excepit sermo dī. sed tunc p̄nchubis pre-
fert mysterium Trinitatis. ut qui in Cognituā ut p̄ seculū habet in imagine
uidere uult deum. nec enim aliter mortalibus fā est. non aliam dī p̄ se p̄tū
ptū. quam ex natura hominis conveplatur. quia ipsa Trinitas ab suā imagi-
nē fāl' eue restatur. boni ergo consilii fratre nati. si Augustinus natione
quidem Africanius. et doctrina Italus. sed ingenio et morib; eius celsissi-
p̄tū. in hac ipso imagine cognoscit p̄imū et ingenio. et ex Christiana gie-
tate auerissime et diligenterne ueritas est. neq; uero Islam bouensular. sed
una cum latini et Christianis omniis p̄ficiat agit deo. qui ad inarrundas in
fidei animos nostros per spūm sanguinem nobis ex cancri uore locutus sit.
Aug. Ia mense iugurtra praecipue relatu ipso Trinitatis imago. sed quod neque
auiliamus Augustinū. Mens inquit. si memoriā intelligi se dīligat. et in
turnimus. tertiū Trinitatis. non tam quidem deum. sed imaginem dei. hec
inim. tria in nobis p̄cūnū apparet. Memoria. Intelligenzia. Voluntas. quae
mens una. non tres mentes habet enim tria unū sicut in fratre. plura uero prout
ad inūcum refringuntur. conclusio rem in mente nostra est Trinitatis imago.
ut iam habentem. exiguum. et quælancang. p̄ficiat. que uerū Trinitatis ita
pro similitudinem. ut sit ei ex maxima parte similius vel ligatus similius.
quian et mens nostra natura uetus est deo non ubi caligari ubi se adiungit.

et doctissimi uiri tam felicitis inuentus audacia. quia (ut ipse dixerat)
imago illius. quo nihil est melius. in eo exquirenda. et inuenienda est. quo nra
natura nihil habet melius. hoc autem est mens nra. & Accipitur autem hoc
loco mens ab Augustino non pro ipso anima. sed pro ei quod in anima excellen-
tissimum et perfectissimum est. quod sane mentis uerub; brac; singul' ueritas
non habet. Latine paupertas habet. p̄ nos apud brac; est cōs. v̄ v̄. non
autem cōs. v̄ pauperis. Sed diuitiae eius quandoq; indiquerunt. et furierunt
inquierentes autem dominum non deficiunt ambi bens. De hac ipso ratione in
dagante Trinitatis Rufinus magna cum p̄fatione districte in exp̄sione
Symboli. licet enim in profundo arcanissimum mysteriū terrariorum et nimiam di-
ligentiam demandare uideatur. et tamen ad fideliū simul et eruditiss. uoluerit. aie.
Si p̄ates in hoc omni genere indagationis uendā p̄grius cibi propone quod nra
sunt. que si consequenter uolueris cognoscere. runc a terrestrib; ad celestib;. a
uisibilib; ad inuisibilia prograto. exp̄di primo si p̄ates. quo modo mens que
intra et est generis uerbum. et quid sit in ea memoria sua. quo modo quā li-
uera sunt ibus. et accibus. unum tamen sunt uel substantia. uel natura. &
quā ex mente procedant. nunquam tamen ab ipso separantur. Sed relexamus ad
Augustinū. qui circa hoc mentis diuinæ uestigia quād in nobis apparet. ab his
diligenter inquirat. et particularius singula singulis refert. & quād Petrus Lombardus
Parisensis Ep̄s ait dicitur. et diligenter sumus brevissime exordia
Augustino collegie libro primo sententiari. Mens inquit. et notitia eius et a-
mor eius. tria quadam sunt. Mens enim nra se amat se. nec amare se potest.

Rufinus

Petrus Lombardus

nin etia' nauerit se. Duo quadam sunt mens, et notitia eius. Item duo qualia sunt mens, et amor eius. qui ergo se nouit mens, et amat se, manet Trinitas: hoc est mens, amor, et notitia. Mens autem hoc loco que diximus, accipitur pro eo, quod est in anima excellentissimi, et perfectissimi. hec autem tria qui sunt distincta ab invicem, licuntur tamen esse unam, quia in anima substantialiter existant. Mens uicis pris. Notitia filii. Amor sp̄us sancti augetur. et en mens ipsa quasi parent. et notitia eius quasi proles eius. mens enim qui se cognoscit, noticiam sui gignit. et est sola parent sua notitia. Tertius est amor, qui de ipsa mente et notitia procedit. hinc mens cognoscens se, diligit se. non enim potest se diligere, nisi cognoscere se. amare etiam placitam problem. id est notitia suam. et ita amor quidam complexus est parentis et proles. nec est minor mens notitia. nec amor utramque est notitia ei mente. quia non est minor proles parentis, dum tantum se nouit quanta mens est. nec minor est amor parentis et prole. id est mente et notitia. si tunc se diligit mens, quanti se nouit. et quanta est. sunt etia' haec singula in se ipsis. quia mens amans in amore est, et in amantis notitia, et notitia ipsa in mente nesciente.

Admonitio ut Augustini sensa penfentur: ibi de ijs
qua dicuntur attribui diuinis personis. ca. xi.

Rogo uos accepit obsecro uiri Graeci per caput illud nrum. d. Iesum Christum, in quo sumus inuicem membra, per uisitare misericordie, et caritatis sp̄us sancti, ex homine ad imaginem dei creato-

deum inspiriamus. Non enim hic ex dictis pris. Augustini laqueus syllogisticus qui se formidat inquit nescio quida ex uria singulariter homines non est laqueus, sed laqueus mentis Angelus, ex ipsa uiru imagine se se extendens, et amittere uiles, sed infirmatio et contemplacionis sui characteris ex qua per spiritu et in enigma Trinitatem in unitate, et unitatem in Trinitate considerat, et si in aliis animis ueris, uenit esse deum, unam essentiam, unum principium, ille uero quia si plura evint principia, ut puta duo, vel ueris insufficientes esse, vel alteri superflua esse, quae si aliquid deficeret uni, quod alterum haberet, non esset ibi summa perfectio. si uero nihil uni deinceps quod habere debet, quia si una esset omnia, alterum proutlibet superfluebit. Intellige ergo unum esse deum uniuersum auctorum, sed hinc nra sapientia intelligere non potuit, quia enim potuit esse proutlibet etra diffinitione. tantus ordo. tamen prouidentia sic sapientia. scilicet ergo ea naturalis et genitrix ubi dicitur eae sapientia in deo, non habet humana quod non in his cognoscit, et diligatur, et diligatur in genitrix, et sapientia eterna quod non in ambabus cognoscit, et diligatur, et diligatur in Evangelio et scripturis sanctis, et in filio eius, quod nra sapientia quicquid nos facere, et proutlibet eternam ordinata, et cum nos erat cancellationis. et quia sapientia nostra est in filio, nequid est in eius esse non intelligamus. quidam enim dicunt naturam quam sapientia qui non amant amorem gignit, sed est amor in natura et eternus principium et causa omnium, quod uera manus amore, in quantum emittere et diligencie.

Hic igitur amor in Deo, qui nihil aliud substantialiter est, quam ipse Deus, quia nihil in Deo est, quod non sit Deus. hic inquam amor est, quem debemus intelligere, quasi complexum quendam mensis ingenitum, et noticie genitum. prius taliter et filii mutua quo se invicem diligunt, caritatem ibi enim recessit esse amorem ubi est pater et filius. Ex quibus haec est catholicorum veritatis uera conclusio: unum esse deum primum, qui solus essentialementer de ipso unum filium genuit; et unum filium, qui solus de uno patre essentialementer generatus est: et unum spiritum sanctum, qui quia sic amor prius est filij, solus essentialementer a genere filiorum procedit. hoc autem tota in deo licet sit unus uenit, et non potest unus per personam, hoc est genere se, nesci de se, procedere de se, sed per relatives oppositiones oportet eum distingui. Sed eae uides hoc loco uiri Grati exclamare, turbari, et de hac ipsius caritatis quam simul ingredi sumus, pelle discidere. gradum quo se sitice, affectum in affectum effigies, non a latini, sed una cum Laciis deferit id, quod nungue satis distinxit, id quod nungua socii cogenerant, in quo preclarus est ambiguus per inquietum, quam in alia certa monstrare. Non obstante igitur uires Evangelio, quoniam amorem esse prius et filii non negatis. Pri rationem principis auctoritatis, et originis tribuanus: hoc enim referi in deuina scientia, paternas, hoc profecti Christus in Evangelio, qui omnia sibi ut deo filio tradita a deo patre testatur. Filios sapientiam tribuanus, qui nemo nouit quem non filius, ut uerbum diuine mentis quod erat in principio apud Deum, uerbum dei, scientia dei, quod ut diximus, cum et crux cuncta componens. Spiritus iste

amorem et caritatem sive dilectionem signemus: quia est uerum donum dei et uauissimus ille complexus prius et filii, qui et parvulus dicitur est, quasi consolator, et gaudium, et pax anima: per quem diffunditur caritas in cordib, nris. Et Christus in Evangelio, sequens dilectionem mentionem faciens, illi usque, ducib, omnia, et sufficit nobis omnia quaecumq; dicimus uobis: habile statim enim loqueretur, qui dulciter sequis diligat me, pater meus diligit eum. Deus autem spiritu sancto diligat, et spiritu sancto diligatur, quia nullo uero dilectione est nisi in spiritu sancto. Non aliam ob causam, missus legatus spiritus sanctus in igne, nisi ut ardorem caritatis insinuaret: et specie columbae, nisi ut similitudinem amoris preferret. Nam ille animal, et genit, utrus eti genitum cultus domini americus erit, quem fecerunt deu filii deuinitatis, uoce columba dicauerant, et ignem canubus per fabulam delectantes uixerunt, subiecti uerres laudes aquil Gratiis. Eiusmodi Paucis et equis, dico, spiritus diuine amore et Angelis Lacones amatorum toti etiam in id est inspiratoris, vocabulo quasi traditore, nuncupaverunt, ut est aquil Theocritus in Gladis amatorum, et apud Virgilium Latinum poeta, alter amans, spiratum designatur. Et amor inspirari dicitur, quia ex gratia uenustatis offert a Veneri matre Graciam, et legium, ubi uer, et latos uales offert honore. Si ergo spiritus sanctus uerus amor est, ueru dilectio, uera caritas, meritis uulnere, diuine attribuitur, quia amare sive diligere functione voluntatis est: Nonne uer et sapere, intellectus, gratia, quod a spiritu sancto est, uer dicuntur, quia divisiones, enique Paulus, gratiarum sunt: unus autem spiritus. sed Gratias tamen Veneris filius secundum

Theocritus
Vergilius.

Paul.

Clement.
Io. Damasc.

placent uero socii dicerunt. (usq; adeo magna uis est ueritatis, et non potest falsum sine uero subsistere) His grates dona et nra Dei dispensari credimus qui natus est in nobis Christus dicitur spiritus sanctus sacerdos. in nobis enim id est spiritus quasi uerbum habens natus es. si. nominatus clementis et Joanne Damasceno credimus. ineffabilis genitrix illa silentio qui filius in Iohannes euangelio ut ab altero substantia ex parte caritas est propter filium. non propter seipsum. nec propter filium sed ambo. id est recte diuinam misericordiam consimilitudinem caritatem. qua se in diuinis omnibus diligunt pater et filius. et licet in ille similius similitudine substantie. non sic alius caritas. plus exactio. et caritas quae in pte. aut in filio. nec in spiritu sancto ex substantia. tamen spiritus sanctus proprio nomen patitur caritas. qui caritas specialiter referatur ad personam spiritus sancti. sicut spiritualis sapientia attributa est filio. luce universali per se et spiritus sanctus.

sint ipsa sapientia.

Quid latini de spiritu sancto. et quo pacto a patre et filio procedere discernant. cap. xiiij.

Propterea Latini precepisse ingratis lectione Iohannes apostole qui supra pectus domini Iesu Christi in corne recipiuit spiritum uidentes caritatem mystery. neque tamquam affectu sororibus diligenter. sed latenter in portu de spiritu sancto deserventes caritatem cuiuslibet uidentem. que etiam nos qui non proximum diligimus. qui deum. spiritum sanctum esse non dubitamus. qui item in diuinis est amor pte. et filii. luce. in nobis resuens et augeri uideamus.

ce minui. uera tamen caritas. que Deus est. que suademur etiam inimicos dilegere. ipsa semper una permanet. atq; immutabilis. que non in se sed in nobis augetur. et minutur iuxta mensuram nostre perfectionis ei facultatis. unde ab Augustino super Iohannis epistola dicitur. probet se quis. quanto in se proficerit caritas. uel potius quanto ipse in caritate proficerit. dum ergo mentibus nostris illabitur spiritus sanctus qui est caritas dei. immo vero caritas. que a Iohanne apostolo dicitur deus. omnia in nobis mala mortificat. omnia bona uincit. Et ideo omnibus uirtutibus predicit. teste Paulus docere genitrix. sine caritate. nihil sumus. quia etiam sine deo nihil sumus. Quandoquidem in eo uisimus. mouemur. et sumus. sed quicquid in nobis spiritus sanctus inducit per modum gratiae. id in diuinis habet prius et perfectius per modum naturae. quia nunc dicitur Pater naturae et gracie. et filius naturae et gracie nunc adoptio. ita spiritus sanctus ex domini non solo in nobis per gratiam. sed in diuinis essentia per naturam. est enim ille suauissimus complexus patris et filii. illa multarum comunitatis amoris a pte in filio. et a filio in pte. que prima et preponit. ubi est ex una eadem pte et filii uoluntate. uetus ille et samicus amor. et causa talius amoris. et ultra plenaria libet uerba hanc inquit ille est terminatio sancti spiritus. qui per agnum Paulum alio expressus uerbi imploratur. ut in eo recte sentire et sapere uellemus. Quam igitur animaduerterem Latini pte spiritum sanctum in se prius esse deinde naturae quam gracie. donum in diuinis nihil aliud est discernere. quam amorem deum. a quo ois amor denominatur et trahitur. qui est. uerbi diximus. amor pte et filii. ex amore

Aug.

Paul.

Dionysius

nāg diuino, qui primus est, ut ait Dionysius capite quarto de diuinis nominibus. Amor naturalis, et intellectualis, et animalis provenit: et hoc est quod in sacra scriptura dicitur: Spiritus domini replete orbem terrarum. Namque iesum Iesu Christum dicitur: Et spiritus tuus in nobis. & si pulvros nō esse aequaliter, aequaliter tamen. Daniel dicit: Et regnū tuum in seculū seculū dñe nrae. Et sic dicitur in apocalypso: Vnde dñe nrae et regnū tuum in seculū seculū. Ait ergo apostolus: Quia regnum dei est in seculū, et non ex hoc tempore. Tunc dicitur: Et dicitur: Tunc regnum dei. Non aequaliter, sed tamen præsens omnia illuminat, quod secundū rationēm propriæ facultatis lumen eius aequaliter perficit, ita bonum illud, quod non aliter supra solem, quam a latitudine arctopoli, supra uice apparentem, iuxta obcurius expressam imaginem separatur subiectus, in omnia que sunt sola presentia radiis sui beatitatis pro cuiusq[ue] dignitate destinat. Sic igitur tam à gratia, quam à latinitate. Theologie tenetur huius patrum in omni creatura, esse amorem dei, et in omni creatura, in quantum est creatura pueri spiritus sanctum: quia nihil omnino esse in terra natura pueri, quid hoc igitur quod est natus ex dono et munere divino beatitatis, et spiritus sancti, qui velut et herbarus ex munere divino: que tamen nihil aliud sunt, quam ipsa divinitas, et ipse deus. Sed longe aliud est, in nobis esse spiritum sanctum, et a nobis haberi spiritum sanctum. non enim passim ab omni creatura haberi potest spiritus sanctus, sed solum a creatura rationali, quod gen rationem alii habent deo, ut ait Paulus.

Paul.

unus spiritus sic eum est, ut non tantu sit in ea Deus, sed etiam habeat deum. Amorem igitur Dei, quem in omnem creaturam aequaliter diffusum, sed non aequaliter exceptum esse videntur, excellenter quadam et supra sensu et ratione eminentie facultate in deo esse, nemo ut qui ambigat. Quo autem pacto se amet Deus, ineffabile esse, siue etiam est ineffabile, quo pacto se intelligat, et ideo nrae generatione in divinis est ineffabile, ita et processus. Nam deus du cognoscitur, cognoscit omnia, quia ex ipso in ipsum, et per ipsum sunt omnia, et cognoscens iste ab eterno generat notitiam suam sicut sagientiam suum filium sui, imaginem et characterem pertinendam virtutem. De qua per Christum prophetam scriptum est: Generationem eius quis enarrabit? nemo profeti nisi solus Deus: quis ille cognoscitur, et in se cognoscit omnia, cuius cognitio est terra omnis, princeps causa, eandem deductionem pie facientes in amore diuino per spiritu et in angustate contemplant spiritum sanctum, quia deus qui cognoscitur se, cognoscendo se, amat se, et ipsa cognitio causa amoris est, quia non amamus quod non nouimus, per ergo rationem dei deus amat se, amet omnia, quia ipse est omnia in omnibus. Et sicut cognoscendo se generat notitiam suam, ita et amando se produxit amorem suum. Et quia non solū Latini Theologi, sed etiam Graeci amorem naturam et non gratiam dicunt in deo intelligere non posse, quam eum quo poterit diligere filium, et filius poterit, ubi enim est pater et filius, ibi necesse est etiam amorem utriusq[ue] attributa igitur ratione amoris spiritus sanctus, spiritus sanctus patris et filii amorem esse intellexerunt, et quia deus Pater naturaliter amat deum filium, et deus filius naturaliter amat deum Patrem, ideo Latini

c. laias

Hieronymus.

apertius hoc preferentes, amorem utriusq; ab utro procedere assurunt. Graeci pars eius hoc verbo procedere unis sunt, considerantes principia spirituationis in se non ut filio comunicatu, et idenlicet a filio procedere spiritu suetu variis expresserint, ipsam tamen et a filio, et per filium et filii proprium esse non negaverunt, sed ubiq; apertissime affirmaverunt. eQuis enim negare audeat eundem amorem esse a p̄re et filio et p̄re et filio? Quod huius Hieronymus Gregor Nazianzeni dignus tam praecipere dicitur, in Psalmi xxvij exhortatione ab eodem praceptor electio exprefit, dicens: Spiritus sanctus, neq; pater est, neq; filius, sed dilectus, quem habet pater in filium et filios in patrem. eAugustinus vero Hilaria regens in libro quem edit de doctrina Christiana patrem attribuit unitatem, filio equalitatem, spiritui sancto unitatis, equalitatem concordium, consideruit autem sanctus Iacob per unitatem rationem ipsum principij in p̄tre qui qui in nullitate, id est personis est, et origine reliquias personarum quae a nigho non sunt. Miseretur me maxime principij, quod est maximè unus, equalitas vero animaliuerio in filio super generationem communicata est omni p̄fisiō, et p̄fensi luciditatis, et omnis eius ratio principij, que p̄sonae filii non repugnat. In spiritu vero considerauit huius unitatis et equalitatis concordie, et quasi ait, in ea natura perfectione consentit ut complexa dependencia ab utro. Quid inter antiquos theologos Graecos scribentes et latinos nulla est de spiritu Santo dissensio? e. xvi. sed omittamus Latinos Theologos, quos non ideo adduximus.

Augustinus

ut ex his pertinaciam Graecie interpretationis impinguare velimus, subtiliter ducatur, ut sanctiorum primogenitionis in sic spiritu communicatione, quae p̄s et filii est, ex Evangelio veritatem procedere ostenderem: atque ut simul usus brevis, qui usus haec in partē et religione, et de acceptiores credidit, quod separationibus et distinctionibus reminem Letind spirituas efficerem, nichil ergo usus inservire, nec repellere, sed quae uoluntate libenter et gratia Thaliby magis, et amicis et amicis uincere cupit, uultus quoque in transuillaret sancta spiritus, nec contentionem consideremus, in divina essentia quam uoluntate et distinctione diuina et suam personam personari. Nam de processione spiritus sancti queritur, nihil aliud est, quam de ordine in diuinitate spiritus genitio, queritur, caro et latus, quam ab eo spiritus sentitus tenet in Triuina persona dicitur, cuius in sacra scriptura filius uero est, et non dicitur cum spiritu sancto, neq; cum spiritu sancto, neq; misericordia, neq; dulcedo spiritus sancto, sicut et contra quas uoluntates p̄s et filii, et ex parte filii, et filius sicut missus ab utro. Ita enim omnia in ordine et origine sunt, quae pro collibus ambo per inseparabilem quadam secundum nos etiam ratione, et non ambigimus. Profectus non ulla ob iusta querendus est, spiritus sanctus p̄sona p̄s filii, nisi quae ei amari et cari uoluntate. Ordo uicem est in ordine et metrio, siue uoluntate, ad incedit. Deum certatim sue amorem esse uoluntate non perfundit, quem etiam diligens p̄spicit, siue Thaliby, siue quae in eorum diuina nomina membrum perire, et emundare excedit, triplex in diuina natura, praecipue quae in triplex natura uolent, circens.

Dionisius

Dionysius

C. Ratiōne q̄d oī dēlētō sp̄as alabōs c̄lōḡs. dñs sp̄as alabōs. q̄d lōs sp̄as alabōs
 sp̄as. ratiōne q̄d lōs sp̄as c̄lōḡs. ratiōne q̄d lōs sp̄as. ratiōne q̄d lōs sp̄as
 dñs sp̄as alabōs. c̄lōḡs. c̄lōḡs dñs sp̄as alabōs. dñs sp̄as alabōs.
 dñs sp̄as alabōs. dñs sp̄as alabōs.

Ide. Diuinus amor est bonus. bone per binum. Amor enim illi qui in rebus bona conseruens est. qui in bona per excellentiam praeexistit. hanc
 quaq; in seipso. solum bene permittit. ex cuius autem ipsi in actionem re-
 operam per generationem omniu[m] excellens. Et his dionysius verbis
 supra uires humanae facultatis diuinorum mysteriorum et ueritas pandantur.
 Pater bonus. Filius bonus. spiritus sanctus uel immundiu[m] bonus. si
 boni et per boni. quasi a p[ro]p[ter]e p[ro]p[ter]e. Et tamen amor prius et caudatus
 in natura. siu in ueritate in rebus creatarum. Trius quidurdem in se quin
 respectu creature. ut p[ro]p[ter]e mulier concilie dionysius. hic est.

C. O[ste]ndit episcopus in p[ro]posito dicitur. de quā p[ro]p[ter]e dicitur nō dñs
 ratiōne c̄lōḡs. nō c̄lōḡs. c̄lōḡs. c̄lōḡs. c̄lōḡs. c̄lōḡs. c̄lōḡs. c̄lōḡs.
 p[ro]p[ter]e. p[ro]p[ter]e. p[ro]p[ter]e. p[ro]p[ter]e. p[ro]p[ter]e. p[ro]p[ter]e. p[ro]p[ter]e. p[ro]p[ter]e.
 p[ro]p[ter]e. p[ro]p[ter]e. p[ro]p[ter]e. p[ro]p[ter]e. p[ro]p[ter]e. p[ro]p[ter]e. p[ro]p[ter]e. p[ro]p[ter]e.
 p[ro]p[ter]e. p[ro]p[ter]e. p[ro]p[ter]e. p[ro]p[ter]e. p[ro]p[ter]e. p[ro]p[ter]e. p[ro]p[ter]e. p[ro]p[ter]e.
 Diuinus. quicquid. amor excellentie ostenditur. uel uer
 sempiternus uidelicet filius genitori ex bono et in bono statu et uita
 conuersione circuigalitatem. et in eadem semper et secundu[m] idem. et p[ro]p[ter]e
 p[ro]p[ter]e. et resurgitur. sive in resurrectio[n]e. Non uerba p[ro]p[ter]e magis
 et intraneas sensus continent. admirabilem enim diuinę p[ro]p[ter]e
 dñcō[n]tia ordinem exprimunt. Et in amore diuina p[ro]p[ter]e sentientia.

ce temporalem ostendunt. procedit enim ē diuina essentia. et manet in diuina
 essentia. circuigalitatem vero et restitutio[n]em ex creature. quia temporalis igra
 processus. que permanet in creature. in diuina revertitur tangam finem si-
 mul et principiu[m]. quia deus et principiu[m] et finis est. Numerus ergo personarum
 sine consideratione ordinis eme non potest. et licet in illa summa et ineffabilis
 entitate numerus dicitur quam in trinitate rebus accipi debet. quia melius fortis
 se dicitur. Pater unus. Filius unus. Spiritus sanctus unus. quam p[ro]p[ter]e. filius
 sp[iritu]s. tres. Trinitatem rebus et in tre personis dicuntur. Quare licet nulla
 sit p[ro]p[ter]e. aut posterior altera. secundu[m] tempus. sat scindam naturam. intelli-
 gitur tamen ibi esse ordine hypostaticus et personalis. qui est ordine autoritatis
 et origines. qui non designat substantia sua essentia. sed potius essentie modū;
 qui imperfecti exprimitur verbis humanae fragilitate. sine quo trinitas per-
 sonarum considerari nullo potest. sed in euangelio exprimitur trinitas
 numero. hi tres unū sunt. Ordo autem ostenditur verbis Christi. Sp[iritu]s san-
 ctum tertio loco proficit. Sic inquit. baptizate eos in nomine p[ro]p[ter]e et filij
 et sp[iritu]s sancti. caritatis loco. non aliud ob causam. nisi quia p[ro]p[ter]e et filij est.
 et a p[ro]p[ter]e et filio et datus ab utero. ipsa imprimit nomina ordinem
 praesertim p[ro]p[ter]e filii p[ro]p[ter]e. filius p[ro]p[ter]e filius. sp[iritu]s sanctus p[ro]p[ter]e et filij. Pa-
 ter autem et filius non proprius sp[iritu]s sancti p[ro]p[ter]e aut filius. sp[iritu]s sanctus uer
 epiphanius. Et nō absurda. sic ait. Et tu nō obsp[iritu]m et d[omi]n[u]m c[on]tra. Ut t[em]p[or]is res
 i[st]a nō ob i[n]trada. id est sp[iritu]s sanctus ex p[ro]p[ter]e et filio nominatione ter-
 tius. et paulo post. Et tu nō obsp[iritu]m de te alio. ita nō ex iusti. Quid ne iuste

epiphanius

Basilius

Gregorius
Nazianensis

ut nōs res ipsas: Id est spiritus sanctus spiritus ueritatis lumen tertium
et p̄e et filio. Tertium inquit, lumen non tria intelligens lumina, sed quia
spiritus sanctus lumen de lumine, tertio genere filium loco habetur. Obsecrator
uos Graeci per fidem Christi per hoc ipsum legimus. Spiritus sancti
mysteriorum, audite uos auctores. e Basilio merito Magnus, suuernitatem et dulci-
tatem et sanctitatem eximie litterarum tuas adhuc lucis de spiritu sancto
loquens, sit. Et ab ipso Tertium de dicitur ob eiusdem. id est, dignitas non
secundo loco post filium. Hac autem dignitas quid tandem aliud est? Et ordo
personalis? Gregorius Nazianensis alterum theologicum sydus eiusdem Basilij
frater, primo capitulo contra canonum in fine. Sic ipso conatur et ual-
di ipsorum. rei et ob diuersis etiam opibus, expositis, uero etiam
lumen personaliter est. et uero Galilaei deinde posse recte et ualidam
negare et blasphemare non est modo iustificare. Id est. si uenientem tangatur
patri filius, et ab ipso habens esse, non est mundus substantia inferior, si
iustus ad ipsius patris unigenitum se habet. Sp̄us sanctus p̄e in intellectu
sola consideratione per causam rationem personae sp̄us sancti. Cuius uero
duo lamina Orientales Caliphie, de sp̄u sancto desirantes, aperte proferunt,
cur sp̄us sancti hypostasis tertio loco posita remaneat que patrem in per-
causam rationem praetelligatur filius sp̄u sicut sanctus p̄e qui ante sp̄um suum
dignitatem, et ordinem personalis substantiae, non auctor perfectionis naturae,
sunt substantiae. hacten autem apud Graecos est ratio causa, quam lucani patrum
loquentes, originem interpretantur. Subiuxit hoc loco Graeci calamitatis uinc-

Gregorius
Nazianensis

f. - xii

naufragia deplorare. Quondam ex eadem familia, sub eadem domo, ex ipsi-
dem parentibus in Gracia duo eiusmodi doctrinæ germina prodierunt.
nunc in universitate Gracia, qui est quies posse legere, ne dicta intelligere?
utinam essent qui et hos et alias quamplurimas audire possent. non uigore
ulterius inter Orientes et Occidentes Ecclesiæ ista dissensio. Sed redeamus
unde dissensus. Gregorius alter Nazianensis theologicæ columnam, diuina-
rum personarum ordinem brevibus expressit in sermone, quem edidit in ipsa
pentecostes solemnitate. Unde ipso etiam ex aliis locis in ipsius etiam
ipsa: non decuit inquit, unde deinceps aut pri filio, aut sp̄u sp̄um sanctum
aperte innuens, quod sicut filius descendet a p̄e, quia post patrem est, ita
sp̄us sanctus dependet a filio, quia post filium est. hoc enim est in dominica uero.
hoc en secundo loco haberi quod in diuinis quid aliud potest innuere quam
rationem originis et auctoritatis, quod uerbo processionis exprimitur. Ex
quo uerbo Iohannes Damascenus, et ante eum Stromatus Clemens Damascenus
deduxerat quasi secundum dictum Gregorii filium esse diuinae uera. In his
iustificare et ratiocinari possumus. id est secundum gradum personæ in identi-
tate nature. At idem Damascenus. ipse quoque Deum appellans mentem
de diuinari ordine personarum sic disscribit. A uero uero deo deo, non deo
bius, nō de genitore, nō de corpore, nō de uerbo, nō de uerbo, id est,
ipsa mens est rationis seu uerbi abyssus, uerbi genitrix, et per uerbo
productrix manifestatrix spiritus. Et rursus. Tū de teā tū aī
in corpore uero, nō deo in corpore, nō de uerbo, nō de uerbo.

Gregorius
NazianensisDamascenus
Clemens.

cyrillus

caro et sanguis eius. Iste est Spiritus sanctus est uirtus manifestatrix archani, quod est in divinitate ex parte per filium procedens. Cyrillus in expositione uerborum Ioc prophetæ sic ait. In celo uero dicitur deus noster Dominus uerbi. scilicet ipse caro propter suum mortem id est curia nostra. Et curia nostra dicitur dominica regnum dei. cuius uocis nomen dicitur uocis regnum dei. id est. In quanto enim ex deo secundum naturam filius genitus est ex deo et propter propria utrumque est in ipsis et ex ipsis spiritus quemadmodum uidelicet in ipsis deo et patre intelligitur sanctus etiam Athanasius personalis originis in divina essentia ratione habens de spiritu sancto loquens ait. Tunc sapere non vult nisi uox. hic inquit spiritus est spiratio filii. hoc est ex spiratione filii que tamen est una ex eadem cum spiratione patris. Idem puerus in sermonе quoniam edidit in redarguenda responsione Melieti et Eusebii sic inquit. In deinde ad uocem tuam in me uocem dabo. Cui uocis doceat te uerba respondeamus omnes in te. Impossibile est in Trinitatis gloria spiritum sanctum glorificari nisi progressus seu processus ex deo per filium. Idem apertius ad sermōnem scribens ait. Tu autem ergo taliter uocis tuas voces tuas oides et uera. Et alios voces tuas. Iste est. talem habet ordinem filius ad prem. quia spiritus sanctus ad filium. Quod Basilius iudicem gene uerbi refert. ad Amphilochium enim scribens ait. Et tu vero ergo a ipsius uocis respondebas. Et tu deinde tua uocis prater hoc Maximus dignus uir tanto nomine ageritissime ordinem processionis spiritus sancti refert diuersus. Tunc uera. Et

Basilus

Maximus.

Tarasius

Anastasius.

Theodorus

non est, sicut neg. mens sine verbo. mentem enim dicimus pre rem utriusque mem-
tem, in qua uerbum, cum quo sp̄us sanctus, sp̄us oris dei opera faciens. os
enim pris filius est. & Longum prope atq; infinitū esse omnia gratiarū Theolo-
giorū dicta in hunc sensum tendentia referrē. sc̄is est ex Gratia authorib;
ostendit se ordinem in diuina c̄scientia diuinis personis inter se essentialib;
conuenire. neg. aliud esse in eis ordinem, quā ut una persona ex alia
sit. Prima non aliunde secunda ex prima. Tertia ex utraq;. Quem or-
dinem in rebus uectiuent, essentials ordinatis uniuersa natura consequi-
tur. esse enim alterius et ab alio, et per aliu in diuina c̄scientia ad nihil po-
cessit accidentale ressuere. sed ordinem personalem, qui candem diuinam
c̄scientiam in sua unitate principiū mediū finem contineat. & Omnia que
anulimus hinc sanctū ex Euangelico ueritate ordinem hunc ineffabi-
lem Trinitatis insinuant. et sp̄um sanctū à filio eius procedere necessaria
deductione concludunt. & Quis enim sibi uolunt sancti uiiri uno quas:
ore exclamantes pro grām eis filij, ut in ipso, ut ex ipsiis spiritibus sanctis
nihil proculdabis aliud quam exprimerē complexū illum ineffabilem suauita-
tis, que communicatio sancti Spiritus à Paulo Aplo nuncupatur. Amo p̄a-
tris et filij in ipso die amauer a p̄re, ex quo dum amas patrem, cui pater
confulit quicquid habet, pratorum non esse ab alio: quod illi conferre
non posuit. non ex impotentia diuine faultatis, sed ex natura propri-
etatis. Nec enim esse potest filius et ab alio non esse. potest tamen esse fili-
us, à quo simul et a p̄re sic sp̄us sanctus. confulit ergo pater filios qui

Aplius

qui habet præter illo quod est constitutum personæ pris: quod solùe ex natura relativa oppositionis filio dari non potuit. quid aperte Iohannes Chrysostomus uero aureis verbis expressus super Ioannem licens
mant. dicit oportet esse recte ratione. n. u. lumen dei carior vel invenit
in ista. & deinde exponit. ubi. omnia est filius quicumque est patris
præter illud quod iste quidem est genitor. illi uero genitus. & Cyprianus
uero manifestissime encrucietia propriae ambi spacioe. qua ipsas sententias
præstulit pro filio uero tributam. in expositione. e. p. d. en. deinde Iohannes
licens. uero galatas. agit. dicitque uite cui etiam uero exposito.
nam. dicit. si uero patet. & tunc uero. ueridior uolit. ecce qui in nobis quia
me duxit. ait enim ambrosius. Nemo iugitat faciem verbum. remansit etiam in
deus. omnia habens quicumque habeat patrem. que prius sua proposita
re cœperit et in ipso inactu spiritum sancient. Non uincitur beatus. Cyphus
omnia que pris sunt in filio intelligere præterit que patrem subiunxit.
hac uero etiam filii proprium ut ex ipso uero spassus quis. quod illi ex parte
collatum est. ex quibus Iohannes Damascenus. conclusione illam deca-
xit. omnia deesse prius filio præter. si ueritas. uel in publicitatem.

Remotio obiectorum . cap . xiiii .

^{a ditione}
Non gloriatur Graeci fratres, nos gratiosi sanctorum auctorita-
tibus Iesu nostrorum genitum, ut a patre et filio procedat quis in-
terius qui hoc pertinacius negant, de personaru*m* decimatione vestine quer-

uecant. nihil in Trinitate prius, aut posterius, nihil maius aut minus esse dicentes. quesi vero quo pacto in divinis prius et posterius intelligi debet, a latinis ignorari sic. At vero id scilicet lispergatur unde ex gratia, si non ex Evangelio dicitur: quod dous enim dicitur in divinis non esse prius, aut posterius, tempus et causam excludit, quod in creaturis consideratur, non ineffabilem ordinem mysterium, quod relationibus personarum exprimitur. Videretur. Haud deus intelligit Deus, non tangit secundum creaturam modum audire, aut vident, aut intelligat, sed tangit qui supra visum, et auditum, et intellectum est: quod incircum propheta dixit. Incoligite in sapientem in populo, et statim aliquando sapientem: qui creuerit avertit, non audierit: aut qui finxerit oculum, non considerat: si profecto qui omnino negaret ordinem in divinis, interrogandi sunt, namquid qui omnia ordinat, aperte sine ordine sit? Negare igitur ordinem in divinis, nihil aliud est, quam negare Trinitatem. Dicunt ergo in divina essentia non esse prius et posterius, non quia inter divinas personas ordine non sit, sed quia deo ille deus est unus, ut supra omnem ordinem sit, et causa totius ordinis. Quod autem dicitur postmodum in divinis nominibus scitis explicet, apertius tamen et particularius hoc in parte a Ioanne Chrysostomo in una ex eius homiliis exprimitur, quod ait: Aestimans unum esse ratione rationem, et unum aliam rationem, et unum causam: ideo. Dicimus enim non habere ordinem Trinitas, non cum inordinata, sed tanquam ordinem superexcellens. Admirabiliter et

26

ineffabile ordinem spiritus per verbum procedit ex mente: quia in divinis idem est mens, verbum, et spiritus. hoc est Pater. Filius, et spiritus sanctus. sed si in homine hoc consideras, admirabile guidem est, non ineffabile: quia aliud est mens, aliud est verbum conceptum in mente: aliud spiritus ex mente ex verbo procedens. Non est ergo subter fugienda haec ratio ordinis, immo vera ex omnibus sanctis Scripturis et sicutrum Doctorum interpretationibus inuestiganda: quid enim aliud est, ut diximus de progressione spiritus sancti querere, quam de ordine divinarum personarum querere?

Confirmantur que dicta sunt auctoritate Graeca lingua Theologorum. cap. xv.

Omnes, quos supra attulimus graui Theologi merito magna auctoritatis et nominis, hoc ipsum ut ex eorum dictis uidere possumus, omni studio explicare conati sunt. confitemur omnes primi nulla esse. Filium a solo prece spiritu sanctum a prece et filio, sive a prece per filium, sed non esse aliunde, solius spiritus est, qui hoc quod differt a filio, et spiritu sancto quod aliunde non est. Filius vero ex spiritu sancto in hoc conuenient, quod aliunde sunt, sed in hoc differunt, quod filius a solo prece est, et ideo filius unigenitus dicitur, ne alter filius dicatur. spiritus sanctus iverit hoc prece differt a filio, quod a solo prece non est, a ideo dicitur spiritus unigenitus, et ab utroq; non autem dicitur filius, ne genitus, sed procedens. Quia filius guidem ab uni genitus, spiritus sanctus

Gregorius
Hesychius

autem ab utroq; procedens. haec est uera ratio indeganda processionis in mysterio Trinitatis. Dicit mihi Ephesianus quisquam hec Latinoru; deductio est. & bona pars Latini h[ab]et. id est, nolo Latinizare. sic enim solent impetrati guidam ex gratia dicere. At ego & domini sequenti; id est uolo Gratizare. sed uide ne dum recusat. Non tamen, tunc dearis simul & paparci; ut & oportet, te simul et barbaru; et schismatice ostensens. Non est enim haec tantu; Latinoru; delictio, sed Gracorum. Audiamus Gregorium Hesychiu; idem ex eadem consideratione deducentem in expositio- ne orationis dominicae. Δικαιοσύνη τοῦ θεοῦ αὐτοῖς εἰρανοῖς τοῦτο διέπει, τοῦ γάρ τοῦ πνεύματος ἐφαρμοσθεῖσα δύναται. Στόλος δὲ εἰρανοῖς τοῦ πνεύματος τοῦτο δύναται. Καὶ τοῦτο διάδοχος οὐρανοῦ διοίκησις τοῦ πνεύματος τοῦτο δύναται. Καὶ τοῦτο διάδοχος οὐρανοῦ διοίκησις τοῦ πνεύματος τοῦτο δύναται. Καὶ τοῦτο διάδοχος οὐρανοῦ διοίκησις τοῦ πνεύματος τοῦτο δύναται. Καὶ τοῦτο διάδοχος οὐρανοῦ διοίκησις τοῦ πνεύματος τοῦτο δύναται. Καὶ τοῦτο διάδοχος οὐρανοῦ διοίκησις τοῦ πνεύματος τοῦτο δύναται. Καὶ τοῦτο διάδοχος οὐρανοῦ διοίκησις τοῦ πνεύματος τοῦτο δύναται. Καὶ τοῦτο διάδοχος οὐρανοῦ διοίκησις τοῦ πνεύματος τοῦτο δύναται. Καὶ τοῦτο διάδοχος οὐρανοῦ διοίκησις τοῦ πνεύματος τοῦτο δύναται. Καὶ τοῦτο διάδοχος οὐρανοῦ διοίκησις τοῦ πνεύματος τοῦτο δύναται. Καὶ τοῦτο διάδοχος οὐρανοῦ διοίκησις τοῦ πνεύματος τοῦτο δύναται.

naturam non habet. qui autem commune sit filii et sp̄us sancti non esse ingenitum, ne confusio aliqua circa subiectam rem consideretur, rursum est in suis proprietatibus requirienda differentia, in qua mixtio non sit, ut seruitur quod commune est, et quod est proprium non confundatur. Unigenitus enim filius ex patre in sacris scripturis nominatur. et huc usq; Verbum constituit ipsi proprietatem. sp̄us sanctus autem et ex patre licet, et ex filio esse testimoniis probatur. si quis enim enquirit spiritum Christi non habet, hic non est eius. igitur spiritus qui ex deo est, Christi cuiusque est. Filius autem qui et ipse ex deo est, negat, negat licet spiritus sancti. hec Hesychius, cuius uerba narrabimus diligentius, qui Grecos simul latinesq; doctores conciliebat, sed ego sane prem hunc sanctissimum, nego ut Graeci hominem, nego ut latinum, sed ut Christianum libenter audio, prius et sanctos cogitantes de ineffabilis Trinitatis ordine praesertim, et a Latinoru; deductione non dissentientem. Una est enim fidei nostra ueritas unum membrum omnia caput in Christus, in quo sumus inueni membra. Non enim aliud quod est esse, cum aliis, id est ab aliis causa. sicut ergo est proprium, non esse ingenitum, quod hoc loco auxiliatur, accidat esse ab alio, commune est filii et sp̄us sancti. Inter quis ergo personam unam, et filii et sp̄us sancti reliquias personas duas, hoc inter se, quae persona prius a figura est, sed filii et sp̄us sancti non a se, sed a patre. Quid igitur quoniam ad hoc accinet, interest inter personam filii et sp̄us sancti, nisi quod sp̄us sanctus in filio est, et filius non est in sp̄us sancto.

Quid ultra querimus! est etiam a filio spiritum sanctum omnes faciemur. Separatores schismatis esse a filio non licunt, sed non procedere. sed quod dementia est, quod exigitur! quis stupor animi putare in diuina estinaria minus significari per esse ab alio, quam per procedere. idem est evendi et procedendi principium spiritus sancto a patre et filio, quae pater concubit filio rationem eiusdem principii, a quo procedit spiritus sanctus, et ob eius operis et latinis dicitur esse filii sicut et spiritus, et a filio sicut a patre. Nam querere alia causam, qua spiritus scimus prius et filius, et a patre et filio datur, utra et supradicta dementia est.

Epilogus superiorum et confirmatio et explicatio ex gratia corum admonitione - cap. XLV.

Immissum est sancti Gregorii patrum dictio rationes Theologorum Latinorum, et faule, ut arbitror, ostendimus in utrisque eundem iustis spiritum veritatis, et in tanto lucis excessu, quanto patimus, mentis oculos per filium obfirmavimus. Non adduximus Chrysogipi legum, nec retia syllagismorum, que Latinis nunc imputantur, apud Gratos factis, si pertinaces, et inservient simpliciter, et ruditer pretenderem conatus spiritu sancti igitur, quem ex catholica veritate, et fratre omnem, qui se cuthilius dicit volunt, tenet in trinitate personaene non ambigunt, quem ex filio et a filio et per filium esse non negant, sed prouidere negant a filio; Iucin etiam procedere fatentur ex filio, quod profecto nullo inquit opinione ambici-

aut disputandi uoluptas, sed in illo summo et incomutabili bono, in quem cogitantes omnes nostris iactare debemus, studiu inquirende et contemplande ueritatis. Non enim ex dictis tot sanctorum patrum de diuinis inter se personis pie differenti intelligere potuerunt, id quod nulla ratione potest intelligi, et nulla fidei credi, ut quoniam ex Euangelice doctrina, et fidei catholicis documentis procul dubio persona filii distinguitur a persona spiritus sancti, quia filius non est spiritus eius, et spiritus sanctus non est filius, poterit inter diuinis personas alio esse distinctio, sive oppositio, sive relationis, que meram originem exprimat, relationes enim aliae, que formam, aut quantitatem, aut qualitatem, aut actionem passionem ne respiciunt, nullo quocum in illa simplicissima natura locu' sibi uendicante, quoniam ista persona spiritus in sit. Deus, ut non sit ex deo. Filius vero et spiritus sanctus ex deo, op' priori ut paternoster ad filium et spiritum sanctum, tanquam principium ad ea que sunt ex principio, et quoniam paternitate referatur ad filium, et spiratione ad spiritum sanctum, paternitas constitue persona, non autem spiratio, non alia ob causa nisi quia spiratio filii persona communicata est, que cum paternitate non habet oppositionem relationis, quia si cam haberet, altera persona constitueret paternitas, altera spiratio. Ideoq' filius referatur ad primi, et pater ad filium relationibus, que quia relationes oppositiones habent, duas personas constituant, primi et filium, spiratio autem passiva constituit spiritus in personam, poterit quoniam relationis oppositionem non habeat in patre, et filio, non constituit per seipsum, que per relationem oppositionem referatur ad spiritum sanctum.

sicut paternitas, qua pater referatur ad filium; et filiatio, qua filius referatur ad patrem. Tota autem ratio huius diversitatis est, que sane licenda est diversitas in intellectu, non in Trinitate, in qua summa identitas est, quia pater solus non cum aliis generat, et non solus, hoc est cum filio spirat, et ideo utriusque spiritus est. Hie est ordo, quem diximus originis sive authoritatis, qui per relationes in divinis exprimitur: hoc est prius, et posterius, non temporis, non perfectionis, non essentiae, aut nature, sed personalis originis, quae tamen non ab aveniente, sed ab essence natura divina, in Trinitate ineffabiliter consideratur. Spiritus sive omni consentu est filius, et a filio. filius vero non est spiritus sancti neque spiritus sancte, ergo differentia, quae habetur inter filium et spiritus sancti persona, ut spiritus sanctus sit a filio, et non filius a spiritu sancto, non potest esse differentia accidentalis respectu creature, quia sicut invicem pater est, ita in creaturam est filius, et spiritus sanctus neque potest esse differentia materialis, quia in ipso non est materia ullius generis, nec omnino nullum esse potest, quia sic ait unus parvissimus et supremus: Igmar ibi altera persona esse ab altera est ordo originis, quod si ordo originis, ergo processus ipsa etiam ex incorporearum rerum natura sumpta ratio idem praeceps demonstrat, male posse intelligi duas personas ab una procedentes, nisi altera ex prudentibus procedat ab altera. hic enim ordo per rationem, sicut ratione non ita ineffabilis, est in tota natura, quod velut effectus Trinitatis refert per hebetem quandoque imaginem ipsam Trinitatem. Dicit mihi hoc loco Photiana:

protiruitas: se non ista percipere: audient ergo, et distinet, et a Gracis Theologia, simul, et Latinis Doctoribus velut a purissimis floribus collectu mel celeste degustent: cum Latinis et cum Evangelio sentiantur: et sicut spuma sancti filii, et a filio, et per filium est facientur, ita etiam ab eo procedere non negantur, nec prius, nec plenius procedere a patre quam a filio, sed principaliter a patre non quia magis procedat a patre, sed quia quod pater omnia filio contulerit, praeceps quoniam est primus: ut ex auctoritatibus Graecis didicimus: hoc ipsa etiam illi cantabile, ut a se procedat spiritus sanctus. Quoniam enim omnis a patre in filium collata dicantur, sola a Gracis Theologia recipiuntur a servis: id est insufficiens, non est spiratio, que licet principaliter sit patris, filio etiam communis est. Aliud nomen est: aliud procedere: illud propinquius, hoc remotius, illud particularius, hoc communius, procedere enim pluribus competit, namque non enim omne quod procedere nascitur, licet quicquid nascatur, et procedere dicatur, nascitur ab uno est, procedere a pluribus, nesci enim filium ab uno patre nescire est, non a pluribus, licet procedere posse a pluribus, id quod non nascitur, sed procedit, et id a sancto Iohanne Damasceno filius solus ab uno patre proceditur, id quod ab eo non nascitur de spiritu sancto. Credamus ergo in spiritu sancto unum et crucifixum, qui a Patre filius procedit. Denique inquit Photius, a filio, cuius similitudo, sed quae similitudo est demum a filio id quod procedit filio! Audi quod si non latinam sequentiam, non latinam prudentiam, non tot fratos quos adduximus Theologos, uires optimas et sanctissimas, sed ipsa uerum filii dei, igitur Deum deo, et lumen de lumine, non eam in parabolam, sed aperte loquantem.

Photius

Athanasius

Spiritum sanctum uiuificarem dicitur. sed unde habet ut uiuifiet? nisi unde habet ut sit, et dicatur. Spiritus sanctus uiuificans procul dubio dicitur a vita; quam pater habet in semetipso. tanquam principiu non solum uiuificandi, sed quis ipsius sanctus est uiuificans. quam spus sanctus non habere dicitur est in semetipso, sicut filius, qui dicit in Iohannis Euangelio. sicut Pater habet uitam in semetipso, ita et filius dicit uitam habere in semetipso. habebat ergo uiuificandi facultatem, et uiuificans dicitur quia sensus a patre et filio, qui animam habent condensam uitam in semetipsis, aqua quia sanctus et dicitur, et est uiuificans, tanquam uno uiuificandi principio. Quod sius pater Athanasius ad Serapionem scribens, et hunc Euangeli locu exponens, appellat uitam in filio naturam spirantem unam condensem, pris et filij, aqua spiratur, et procedit spus sanctus. hunc enim ipse est spus sanctus sic, et dicitur uita, quia in diuinis idem est uita, et essentia, et Deus, tamen non dicitur habere uitam in semetipso respectu pris et filij, quia non habet illam in semetipso, tanquam principio quo aliquid in diuinis procedat, sed solum respectu creature, quod si non est propriu spus sancti, sed omniu personarum. ab his ergo una uita patris et filii, quod in ipsa essentia diuina principiu est, antiquo siue principiu in creatura, procedere dicitur est a latini spus sanctus. Hac est opinio filii de verbis consueta fundata in Euangeli Christi gloria fidei, plena pietatis, plena diuine sapientie, Grecorum et latinorum petri testimonij undique approbat. Noli quare, quisquis ex Grecis es, qui de tanta re disserere aules, contra quam Latinorum sententiam relincur,

30
nisi Euangeliu perlegeris, niti grecos doctores eiuslitteris, latinos etiam mones Graecam in ea se pertinaciam affectus ne uexem. A suorum carceris doctore Greco, nunc etiam in suo idiome interprete indiger.

Putat iste recte sentire quod sentit: habeat apparentia sua persuasimis diverticula, in qua configuit. Gratus lenocinet. latinus Graecum in Christo. solvantur impietas farriculi, remouentur offendicula pertinacia, in qua illi a qua diuinis insipient, et laborant. credit gloriam, certius imperita turba quod reficit, et dum uitare stulta uicia in contraria currunt. Si quis est qui se potest esse aliquid, non dicat quid non sit, sed etiam quid sui re habeat, ut discat: ita loquatur, ut audiatur; ita sit in suo sensu sapiens, ut malit esse in Euangeli insipient. Christus nos docuit inimicos diligere, et pro transgressoribus, et se crucifixis orare, quanto magis pro iis, qui non nobis, sed ubiqus noene, mali sentientes, aut audire et intelligere nolentes.

Opus est spus sancti misericordi proximo. uictima eius inuincere atque diligere et in mercutuine ac lenitate mentis duritatem emulare. Amisimus in Graecia imperium, amissus ciuilizat, amissa liberalia studia, amissus non tam splendor lingue, quam ipse lingue in religione uero, et iis, quorum est alios in fide docere atque instruere, sole que superdiximus, barbarum promiseri, et impetuorum eruum austritas relata est. oculos habent, et non uident. Aures habent, et non audiunt. dentes habent, quae retulimus viros locutissimos, et sanctissimos: eosq; non solum non intelligunt, sed

intelligere nolunt. Sit igitur uobis Graeci frateres una cum Italiis et
omnibus catholicis in via caritatis, id est sp̄s sancti unitate mem-
tum, pietas animorum: in via ueritatis laetitia
gloribus vestris uerbum Christi, ut
de spiritu sancto idem in alio
tr̄ sapientia et ueritas
Dei prem: et Dei filii
in ueritate sp̄ua

bona mala non
prosternit nisi
adore
m. a. 1668. 8. 17. 1690.

HIERONYMI DONATI DE PROCESSIONE SP̄VS SANCTI CONTRA GRAECV SCHISMA LIBER SECVDVS

PROEMIVM

SATIS uerborum libro superire exponere, et
confirmata est Latinorum patrum ab optimis quibus gra-
cis authoribus non dissentientium uera et pia de spiritu
sancti processione sententia. Deinde ad insufficien-
tium maxime pertinere existimamus quibus auctoritatibus sacrae scri-
pturarum, et quibus rationibus concitata Graecia natu' coru' dico, qui se catho-
licos dic' nolant, assertione suam fueri, et affirmare nescitur, ut nullo modo
spiritum sanctum à filio etiam procedere facili' uelit: quia cum et esse filii, et à
filio, et per filium non insufficiatur. Constatne iesu' auerant sp̄us sancto non
minore studio, neq; expidore diligencia omnia assertio'is contradicuer-

ticula, omnes ansas, omnes tabulas, omnia fragmenta, quibus se in hoc gen-
tinacit sed ne frigio comitare, adducere, et suis queq; loris singula aut re-
felleret, aut recte interpretari: si enim prouersus quod ab initio inscitum
apparet, non soli unde hac controvicia oriatur, sed quid secum ex sa-
cris scripturis uering habeat. Quid non in concretione uerboru; sed in via
ueritatis afferat. E quidem teste Dionysio Areopagitico uia decisissimo. Et
sanctissimo, et me mihi uideatur. Iustus Christianus. Malum omne semper bono
adiunctu; et permixtum est: quia id quod genitus est ex everso boni, neg. est omni-
no, neg potest esse aliquid error, et deceptio, et falsitas, que omnia sunt di-
cessus a ueritate, sine aliqua parte particulinae, et ueritatis, non posse sunt illa
ratione subsistere. Adulteriu; numismata nisi Speciem aliquam habeat ueri-
numismata, falsitatem preferre nullo modo potest. si falso opinio se prae-
dicati permixta est: quicquid non recte intelligitur, aliqua sui parte recte
comprehenditur. Si se excusant Grei, sic latinos vulgant. Quis in qua-
uam cum latinos conuenire Grei possumus? qui dum spiritum sanctum
a patre et filio procedere contendunt, dud principia efficiunt spiritus
santi. Manichei et Marcione importuniores, quid enim est aliud
spiritum sanctum a Patre et filio procedere, qui filius non sit pater, et pater non
sit filius, quam duum principia in divina essentia constitutae? spiritus enim
spiritum sanctum qui persona sit, non spiritus, non potest esse id principium
in duabus personis, quia ea que ad personas pertinent in divina essentia
relationibus distinguntur: esencia uera in tribus personis est eadem.

De prima Grei Schismatis excusatione super Nice-
no Concilio perperam fundata. C. I.

32

Sed antequam ueniamus ad rationes, et argumenta quibus mu-
nire, et adstricere usurpiationem sua concurrit que omnia sin-
gulatum suis quaq; locis adiecta confutabimus, et ecce non multa theologie et
philosophie cognitio praecedit mortaliabitus, aperiporta est prius in mi-
hiu adducere, il quo se potissimum Grei protegunt, et latinos oppugnant.
Nicena Synodus afferat, quasi postrema in hac controvicia ueritas, tenuis
inducatur, et que prouocat non lucet, decuius lucet quicquid uelle diminuere,
aut addebet, aut invenire, non solu; superficies unius et impia est, sed execra-
bile, et prophanum, in eumque consciente magno primi numero tam Grei
quam latiorum fidis christi uelat ecclesia propria est, et conclusa symbolo,
quod occidentalium, et orientalium ecclesiarum similitudine, et meritis punctis sibi
approbat. In ea enim ut constituta est, Kai 45:17. et 1 Cor 11:26. et 1 Cor 11:26
l'auerio. Et in ea est in multis casis euangelica: id est, Et in spum sanctam domum
et uenientem, qui ex proprieitate. Hoc inquitur est quod de qua sentire
fidelibus inuictus est. Nos inquitur in eumque uam in spum sanctam spoliis
processione euangelum quis recte sentire, recte tradidisse credimus, nihil dubium
supersticem, aut contraria se querit, nihil ambigimus, nihil hesitamus,
nihil neum addimes, symbolum primorum duxit sanctum in enterio
et cordis excipimus: nihil ex eo mutamus, uel admittimus nihil uel siis

Nicena Synodus

Dionysius

Etio, & ad beatitudinem nostram. Decretum sancta synodus nemini alie fidem proferre, aut conscribere, aut componere licet, praeceps, que a sanctis patribus in Nicæa congregatis in spiritu sancto determinata est, qui uero radente aliam fidem componere, aut effere, inducere, aut professe uolentibus conuertere se ad cognitionem ueritatis, sicut ex Graeco gentilium, sive ex Iudeismo, sive ex quibuslibet, si si Episcopi fuerint, aut clerici, Episcopi quidem episcopari, clericuero clero priuentur. si uero Luca futuris anachematis entar. Huius prima est excusatio Graecis schismatis, et au-
silio Lamproi. nosse ut imprimis Episco protégant hoc si se uallare cum.
dum se in fine simpliciter & frequenter faciunt. Latus vero velut iusta-
maces, et refrectarii, et sancta synode de rebus regnanteis anachemati-
is reos arguant, qui non necessaria symboli adiunctione apponentes per-
turbare omnia, et occasiōrem schismatis illi presenti. Si nihil lamproi
dilexiscent symbolo, huius contrarie schisma non erit.

De secunda excusatione qua pretendere Graci euan-
gelicas authoritates conantur. c. 4.

Ceterum prius quam haec Greci schismatis transitionis, et suorum
acusarum responderemus, operatum est somnium euangelie
authoritatis quibus postulare in omnibus, ut ducere ut maioriibus manu-
mencis nullam Greco persuasio gravore lata corret, et ame in profundi-
ribus radicibus extirpetur. Nam vero nihil inquit Graecus nisi tecum. &

Iohannes in Euang.

Iohannes in Euangilio

euangelio Ioh:

simplicem fidem ex Euangelio exponens, omittamus interea hanc sententiam, quae in Euangelio lucis invenitur: ipso filio deus et filius dei genitimus. et in primis in quoque in Iohannis Euangelio sequitur, ecce ore Christi prolatum: qui uterum parvulus, quem agnoscit, velic a proposito suam dicit, quia propter procedio illud testimonium perhibet de me. Nonne inquit, hoc locus unigenitus dei filius, spem sanctuam, quam se a patre misericordia primaria, a propter procedere auctoritate, cuius causa est filius, cuius est filius Christus? Autem in loco, quem tunc considero assertur? De procedenti, ipsius operis deputatis, quibus inibz anchoras sunt lassatoe ingerae. quoniam sapientiam, rite uocorum, et deo auctoritate, pater traxi regia de spiritu sancto filium. spes cordibus, quod procedere ex deo, exinde Iohannes Euangelio haec uerba certe dicit: id est in me manifestata misericordia, et ego regalis pater, et alium procedere debentibus, ut mecum ubi sed in omnibus ducantur. et Iohannes Euangelium trium pollicentur, ut quatuor de genitibus ex quo conjugari non possunt, sed in primis filius euangelium dicit, qui procedit ab eo, qui dicit, non es tu qui regis, aut incedis, et tertius locus ex eodem Euangelio proferitur: ubi haec uerba sunt Christi, ex quibus spem sanctum a filio nullo pacto posse procedere monstratur. Hec inquit, loquens sum ubi quis nos maneat, doctriu[m] suis auctoritate, quoniam minime pater in nomine meo, illi usi ducit omnia, et saevit uero omnia, quodcumque fieri uobis. et Petrus inquit, in nomine filii, utique filius meus est, qui sentit mecum regno Petri, et quod unigenitus filius, et quod auctoritate procedere filius, et quod procedere auctoritate, non ab auctoritate filius, cum non mire, nesciueret, et dico uide-

pater mittere in nomine filii auctoritate, et effundenter il quod a se procedit, in nomine eius a quo non procedit, sed quo auctoritate, sive incedente procedit.

De tertia excusatione quam super aplois uerbis Graeci schismatis authores fundauerunt. c. iij.

Habent sunt quid potissimum afferunt ex Euangelio audiamus quibus Agostinaru[m] auctoritatibus inveniuntur. Atalimus inquit, Iesum dei filium de processione spiritus sancti loquenter afferentes, tales et discepulas a matre edolentes nulla in parte deficiuntur. Petrus petra ille, super quam Christus fundauit Ecclesiam, aquilu[m] lucanu[m] Euangelistam in Actibus Hilariu[m] in litteris: loquens de spiritu sancto plenius eodem spiritu, et dicens: hunc Iesum subicitus domus, cuius nos ames, testes sumus, et subditus dexteris igitur dei exaltatus promissionem spiritus sancti auctoritate profficitur nostro, quem nunc nos uideris, et uultis superius in Euangelio Christus magister et h[oc] discipulus, quem ego mitti a nobis a patre, hic discipulus et seruus non retribuens a doctrina preceptoris et domini, ut quiescet inter nos uerbi regis eius, impetu filium uiceret spiritus sancti premissionem a patre, et in nobis effundenter, non esse spirare, ut si procederet spiritus sanctus, hic enim patet et non filius, qui auctoritate patre, in qua uoluntate, in qua uoluntate auctoritate, sed in qua uoluntate auctoritate, qui procedit a patre, et quoniam effundenter in nobis, et in uerbi regis Euangelio credimus.

Petrus Ap.
Lucas.

Paulus

avols quare procedere sp̄m sancti qui non procedit a filio sed ab eo auctor sit effundatur in nobis et id est eius et ab eo et per eum non negatur. Multa enim nostra sunt et a nobis et per nos quae non procedunt a nobis. Paulus doctor gentium uas electionis qui ruptus in calo audiuit arcanam dei quo teste post euangelio nihil est grandius ad galatas scribens ait Misit deum spiritum filii sui in corde uera clamantem abba pater quis deus misit sp̄m filii nisi deus patet sp̄m inquit filii quia non alienum a filio sed eiusdem substantie cum deo misit eum a propter quia procedit a patre.

et hunc in Euangeliis filius diligendo dicitur sic minore sp̄m sanctuū putat cum dicitur Quem ego misericordiam abib a propter sp̄m auctoritatis nondixi simili citer quem ego misericordiam abib a propter quasi dicit filius misericordiam intercedente ut procederet a propter cuius personae copie spiraret sp̄m sanctum hic taliter innuens quod libenter ex gressu quo directe qui a propter procedit a propter idem ap̄plus ad scribens ait qui saluus nos fecit per suam ueritatem regenerationis et renovationis sp̄m sancti quem offusus in nobis abuade que Iesum christum salvatorem nostrum sp̄m sanctum a propter filium effundentur magnus Ap̄plus non autem a filio procedere quae seculi procedere a propter filium dicitur non tamen procedere a filio si ei debet. Huius sententiae sp̄m sanctum a filio procedere non dicimus quod non solum symbolo sed euangelio et apostoli conuersaria preferre nec volumus nec debemus. C. Propter haecque adducimus propositione greci scholasticis quibus a solo grecis solum

processionem dici et credi debere arbitrantur introducta etiam sunt a Thotio et a quibusdam recentioribus argumenta et divisiones et ueritatem interpretationes que suis locis simul affertemus et confutabimus. Sed prius haec que attulimus disserimus. Sit enim facilius omnis questio solvitur ubi sumpta per partes singula conferuntur et quae obiecta sunt mutuo congruerunt aut probantur aut excluduntur.

E ueratio prima excusationis super Niceno Concilio fundata ubi longo progressu de synodis agitur et quae et quot fuerint et quae in eis de sanctissima Trinitate de processione sp̄s sancti decreta et quae symbola promulgata fuerint explicantur cap. iij

Quid iuris ad Nicenam Synodū scimus que assertur ut diximus quasi res iudicata que si iure consulemus ordinamus pro ueritate auctoritatis conuera qui prouocare exire uia legi non latet. Anathematis proferim pena proposita. Ordinamus alios ut ueritatem profundi us intueri possumus. sicut enim lex omnis tam deinde recēt intelligitur qui non solum uerbo ipso legi sed etiam legislatoris mens et ratio aqua fuisse sententiae agnoscitur si profecti symbola quasi lex fidei eius articulus concinens quod in Niceno Synodo quasi a legis christiane interpretibus propositū est uelut elatissimum quod quisq; intelligat quid debeat in christi fide credere. diligentius consideranda est ut si ex eius rea condemnari velimus

Paul'

Nicena Synod^l

noscamus prius non soli uerba edici, sed mentem constituentis edictum. Videamus igitur quam ob causam congregata fuerit Nicena Synodus: quibus temporibus quid statuerit: quid iusserit: quid germinserit: quid ueterauerit. hoc profecto non soli ad intelligentiam Symboli plurimi afferet, sed ad distinctionem, nunguad Symbolo addere quicq; licet: et si licet, quid, et quo pacto licet. ¶ Constatigit Nicenam synodū trecentorū decem et octo primū, totidem sc̄e, aut paulo amplius, ut supra diximus, post decem annis temporibus magni Constantini Imperatoris, et Sylvestri sumi Pontificis in Nīceja ciuitate Bithyniā conuenire, non ut ederet nouū Symbolū, aut nouos fidei articulos constitueret, sed ut Symbolū contra hereticos interpretaretur. Nam enim ante Nicenā Synodū fuerat in ecclesia Symbolū, quid non Nicena, aut constantinopolitana, non Carthaginensis, aut Iugdunensis Synodus ediderat, sed concilium Apostolorum, qui ex ipso Christi nī redemptoris et filii dei afflauisse uocarent, quā sancutum et loquenter Iesum uiderant, et audierant, et castigatostrī manibus concrecarent: sed simplex et nudū Symbolū contra hereticos perfidū, seneat p̄ quā munire, acq; armari canati sunt. In primo enim illa Ecclesiū reluit infancia, quā multitudinis cui actus Lucas Evangelista, uidentiū esse cor unum, et anima una, nihil opus fuit, idem sententia huc, ex synodalibus instiutis nouis ininterpretari. Paulus imēdīcē diffusa in genitibus fidei Christi primū inter Grecos semina schismati spargi cogere. Ad corintheis scribens Paulus, Audio, inquit, schismata in uobis esse, quid uictuhi magno artificio extirpare nititur, dicens neminem nos preceptarem habere nisi Christum.

Lucas Evangelista

Paul.

et ad Galatas, ait. Si angelus aliud euangelizauerit praeter id quod accepisti, anathema sit. Sed post prædicationem Aglorū non minus à persecutoribus Christiani nominis, quam diuariata sunt martyrum membra et lauata corpora, quam ab hereticis ipsum Christi Euangelium contaminata, et ueritas coniusta Symbolo Aglorum impie distracta. ipsum enim etiā Symbolū fideli suos tortores, et carnicies habuit. Nam præter illos primos saduces, non defuerunt Cathaphryges, et Scacriani, Herion, Marcion, Valentinus, Manthus, Novatus, Chrysanthus, Negus, Manichæus, Arrius, Schellius, Nestorius, Apollinaris, Eunomius, Macedonius, Pelagius, Eusebius, Photinus, Donatus, et alij propter innumerabiles, quos præterea, quoruū nomina una cū his obus in perditionis baratro sepulta sunt. ¶ Omnes haec pestis ex oriente præfute sunt, præter Novatum, et Donatum, quoruū alter Rome, alter in Africe schisma excitauit, et exiliis etiā Graeci plurimi extitere. quibus uarias in partes inconsutilem Christi tunica impie disserpentibus, statuta concilia sunt. Et primū quidem concilium non in Nīceja Bithyniā, sed in Urbe Roma ducentis circiter, et quadraginta post xc annis indictū est. congregatio sexaginta Episcoporum, totidemq; presb̄tris, alijq; pluribus diaconibus, Novatus reus iudicatus est, non quid male sentire de Christo, aut omnino de unitate Trinitatis, sed quia pertinentes agostatas non eis recipiendos amebant, et ex occasione noui iam in ecclesia schisma commoverat. Inter ea in oriente nouis semper insurgentibus hereticis, collidebatur euangelium Christi. Non de neganda, aut coniuncta delinquentibus utria agebatur,

cataphryges.

concilii Ro.

Novatus

Marcionis
secta.

Photinus

Sabellius

Arrius

Eunomius

Arrius

Silvester PP.

Constantinus
magnus Imp.

sed ipse Christus blasphemabatur ipsa oppugnabatur Trinitas, et filio la-
cerato Aglorum simbolo corruebat. Marcionis secta negabat prem dñi nři
Iesu Christi deum esse creatorum. Hebreonis vero Christum quidem profiteba-
tur, sed in circumcisione, non in baptismo; in lege timoris, non in lege amo-
ris, in Testamento veteri, non in Evangelio. Photinus Paulum samosacra-
num sequens, Christum non hominem deu natu, sed ex homine factum deum
aueribat. Sabellius deum inter se personas confundebat. Arrius et Eu-
nomius essentiam diuidebant. Manicheus cu plurimis alijs deliramentis
etq; analibus fabulis, patiuitatem et passionem Christi suppositicias, et
apparentes, non uerae, aut existentes affirmabat. Spum sancti una
cu Ariu et Sabellio non deum, ut deum, sed creatura et seru est et affirma-
bat. Inter has procellas fidei, et Evangelij pestes, iam inter ceteros Ari-
us Alexandrinus presbiter cornu erexerat, magna inter hereticos au-
thoritatis et nominis, dogma perfidie palam efferebat, tres in Trinitate gra-
duis inaequales auctoritas Christi Ecclesiam subueriebat. Tamen iuncta
maiorem filio, filium minorem pre spum sancta creaturam quidem,
sed omnii creaturari longe excellentiam, et perfectissimam esse dice-
bat. Serpebat uetus justicie maius et largius. Omnes Arius uelut Prin-
cipi manus dabant, hec cum in credibili molesta audiens Silvester Ro-
manus Pont: uerè sumus, utq; sanctissimus, primo per Alexandru Ale-
xandrie Antistitem removet Ariu à dementia conatus est, id ubi no-
cevit, cu Constantino Imperatore p̄fimo, qui Silvestrum pontificem miru-

in medium uenerabatur egit, ut in Regione ciuiicarum Eccliasie anno p̄fist siluum
Christianam docentem summa uicissime quicunque, conuenientibus cu Ariis catholico,
contra Ariene perfidie consilium indicaretur, quod es falsi est, ut locutus, tre-
tenebat decem et octo episcopas, ex quibus quidem multi cum Ariu primi sententia ui-
sivisse, sed ex despectationibus agerata quid filium in nobis iste, consub-
stantiam pri dicti debere sanctum esset, in seniorum sententia concenser-
sos suorum et ex ijs qui in Councilio fuerant in Ariu et Constantini decreta
exultantibus. Photinus eius improbus est, contra quam dicti debet esse
cum est. Deum de deo genitum filium, non ut ipse auerberet, ex hamine factam
deum, sed et sequentes Sabellio ex qua sunt, quoniam tamq; p̄filius, quoniam
persona predicatorum. Nichil inde ab Irenae synode, que prima licet, de spu
sancti professione surrexit est, nisi quid in eius actis, et Leonio Co[m]muni-
tientibus omnibus episcopis luteo iste imperio. Episcopi et eis circa dñm
plus et minus, id est de Cœli ipsi, et de Spiritu domini ihesu. Inuenitur spiritus
ex p̄f quidem procerior, proprias autem filii esse ex quo meritis spiritus
sunt in hac prima synode de persona filii contra Arienes in primis et desqua-
tio sollempniter probata, ut unde ea in symbolo filius patre quoniam
id est, consubstantialis permaneatur. Quod si uellem apparat, quoniam Sym-
bolū explicationem ex Nicene Synode sacramens in medietate enim symbolū
naturam reliquias eius genitum in hanc concilium, sed ib quid ab Apostoli
rue traditi, in federatum, quoniam ex ipsa etymo dicitur est.
¶ His modis de Cœli, de ihesu, de spiritu domini ihesu, omnis doctrina et quoniam

Phorus

Leontius
Acta synodi
Nicaeae.

mentum quod est hoc in eis quod est de scandala in rebus mortali-
tatis certe non est ergo de ea dea. Nam in Deo de scandalo
est. Tu scandala scandala. et scandala. oppositione et scanda-
lo est. quod non est de scandalo rebus mortali-
tatis. sed de scandalo rebus mortali-
tatis. nam in die laudes per omnes rebus mortali-
tatis. et de scandalo rebus mortali-
tatis. et de scandalo rebus mortali-
tatis.

Credimus in unum deum primogenitum. omnium nostrorum et inuisi-
bilium factorem. et in unum deum Iesum christum filium dei genitorem.
unigenitum deum substantie propter deum deum lucis et lumine deum uir-
de deus uir genitum non factum consubstantialem propter quem innata faci-
scens in celo et in terra qui protegit nos homines. et protegit nos salutem
defensans incarnatus enim homo factus enim qui patitur et resurrexit
et resurrexit et in celo ascendens sed et de cetero propter qui uenturus est uili-
care uias et mortales et in spiritum sanctum. Et natus qui hunc etenim
quem uenterit et antiquum generantur non natus. et quid ex nouis tribus
factus est. et qui affirmant filium deus ex aliis hypostasi. aut substan-
cia. aut multibet realiterlibet. hoc enarrat et sic in universali-

et apostolice ueritate. Nihil quoniam in syntesi syntesi de spiritu sancti genitissime
sicutum est cetera. regule interdictio non habatur cum parte illius
in qua continet nobis ueritas spiritus sancti esse mentem. questione gen-
erantis hunc spiritu amissus prius non induit. et non ut spiritum suum
primum faciat. quoniam non procedere aut non procedere a spiritu sacra-
mento. sed propter hanc et ipsius magis. ueritas in dieque inuenientur en-
trabitis. et in nobis libet melius. et ueritas in dieque inuenientur. Con-
venientia constat in ueritate. sed non solum ueritate sed et fidem
et probitatem. diligentiam. et compunctionem. secundaria in uisitate.
Admodum proles omnium ualibus. et huiusmodi sunt apud hebreos ab
Abraham non sicut in meo fratre secundo mecum et uerbo complicitate
usq[ue]d deuteronomio. ubi dicitur aliquis regnabit regnum dei in die uerbi
et sic postea inquit. nam tu moneris et credis nomen domini. uerba
testimoniis polianus. Antipas plausu quidem pietatis et ueritatis debet considerari
secundum uerba. Nam uerba sunt uerba testium pietatis non deum
non deum. sed etenim et secundum et debet. hoc etiam hereticis et ceteris
sunt pietatis. ab aliis uero quidem uerba sunt uerba testium hereticis
uiderint. concordia quidem uerba sunt uerba testium hereticis
et hereticis. uerba sunt uerba testium hereticis. et secundum et debet. hoc
et secundum et debet. hoc etiam hereticis et ceteris. Nam uerba sunt uerba
testium hereticis et ceteris. et secundum et debet. hoc etiam hereticis et ceteris
et secundum et debet. hoc etiam hereticis et ceteris. Nam uerba sunt uerba
testium hereticis et ceteris. et secundum et debet. hoc etiam hereticis et ceteris
et secundum et debet. hoc etiam hereticis et ceteris.

Arriane labes
Constantius Imp.

Campensis
Auxentius

Macedonius

Gratianus et Theo-
dosius Imp.
Damascus Pont.

Nicenu Symb.

nuictur, recognoscitur, expeditus contra nos hostes, nos armis armatur.
et in parte qua interne reliqua fuerit, munatur. Nichil enim de spirante in eo
est additum, sed illud tanquam quod agi granularum, hoc est, corlo in spiritu
suum, in hac ergo Synodo addita est omnium concordia, et misericordia.
quicce pro genitio, qui cum genere filio simul adoratur, et consagracatur,
qui legem eius per angelum, sed ut facilius uideretur, genere excep-
tionis additio, non pugnabit recognoscitur in Consensu angelorum. Synodo hi-
cenu, Symbolum inservit. Sicut in Cubibz angelo quis, fore ubi reminisci
valeret. Et II. iudiciorum de genere, est ut in deosibus, quibus spiritu an-
vir, et deos, et uirtutibus, et angelis, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos,
et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos,
et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos,
et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos,
et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos,
et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos,
et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos,
et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos,
et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos,
et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos,
et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos,
et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos,
et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos,
et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos,
et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos,
et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos,
et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos,
et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos, et deos,

Et idem apostolorum. Et credidisse crederemus, et expeditus, et misericordia.
Et idem apostolorum. Credimus in unum dominum primogenitum factum
deum, et terram, et reliquias. Sicut uero quam mulcas expositiones Sym-
boli symbolum addiderint, etenim quod pugnare pres. Constantius plausu ualit,
quod symbolo non confundantur, quod in membris orationis, et uocibus credentes
crederint, et remaneat ut in confessionem eadem tempore Damasus Iouiste
confidit, ut credentes fratres mei fratres suos esse, et quasi pugnul-
lent contra fratres fratres, quibus uterum ut perfectus tantu-
m regnans, et gloriantur. Symbolum aperte, quod minus ducit, uterum
quod quod minus symbolum ducit, ut, non quod minus uincit, ut utrumque sym-
bolum, et quod breuerum est pugnat, ut utrumque fidem et primam quod uincit
symbolum, et ut utrumque symbolum uincit, ut utrumque expositer mem-
bra est, ut utrumque in proprio symbolo uincit pugnatur. Si quod in propria symbo-
lium, non proprio symbolo ut, sed expositio symboli, minorem uulas expon-
tiones, que ut dicitur, uentus heretico de persona filii male sentientis
adirebat, ut et utrumque illius pugnatur. Corlo in spiritu sanctum,
et quod in proprio symbolo uentus, autem, nihil, ut utrumque in maiori sym-
bolo, quem enim in spiritu sancto, nihil enim in prima syntagma uoluunt
in huiusmodi uentu, ut et utrumque in propria symbolo, ut utrumque
pugnatur. Et idem apostolorum. Et credimus in unum deum, et patrem, et in
uocibus, et in uocibus, et in uocibus, et in uocibus, et in uocibus, et in uocibus, et in uocibus,
et in uocibus, et in uocibus, et in uocibus, et in uocibus, et in uocibus, et in uocibus, et in uocibus,

39

Damasus PP.

Symbolum minus

Symbolum minus.

est superior, ut a propheta, lumen uulnus dei qui singulariter in se conseruit nos. filius nam sine speme non potest: quia filius (scilicet Iesus Christus) est substantia veritatis et ueritatem ideo dicitur. Corde uero est iustitiae, oculum conscientiam fieri ad salutem. In symbolo uero nihil est aliud, quam conductio et confirmatione credentie in filio et spiritu sancto. sed in primis caritatis, impossibili enim credere in deum sine caritate, quia credere in deum est credere in amorem, et illi debet laetitia superna exhiberi: sunt ergo in symbolo quadam in qua credimus, quadam quod credimus, quod est in qua credimus. Et in qua credimus, uolens creditus est Pater, Filius, spiritus sanctus et uisus gratiae. Quia et quod credimus, ut opere sunt, et ministeriale effectus uisus omnipotentes: uulnus mortis et resurrectio. Id cui credimus, sacerdos uictus uocholatus est in Evangelio Christi et sonis songari docens uocem suam. Omnis credentia nostra in symbolo gloriam uincitur in qua nobilis omnis est, qui credere credere in deum per omnia uerem, credere eam uisibiliter et invisibiliter credere potest: sed et quod credere in Infante Christo, genito dei unius uerbi nostrum. Sicut quod dicitur debet, qui uirtutes huius uocalis est in filio deo nostro, quod postea uenit hereticus sans doloris. Postea ergo prius, et cum deo uero uerbo lumen de lumine, et deum uerbo deum uero, et genito deo factio de credentia credibilem pro proprio nomine facit suam: hoc enim est quod dicitur me credere in filium dei ducimus deum in quem credere non possemus non sicut uero, nam uero enim deus, non dicitur, sed in filio subento filii cum uerbo resurrectionis, cui credo.

Arrius et illa:
celonius.

et angelus sicut qui loquuntur est per prophetas. Viles quae uoluntate, et
conuicta sunt, quod nihil plus dicunt, quam illa partitura. Corde in spiritu
sanctu, sed lacrimis sensu extorquent, et plora declarant. Sed quae uoluntate,
qui lacrimis est, pietate procedit. Tunc quae latentes, in diuina et a pietate procedit,
et non a solo pietate, si excederet deus filius. De spiritu deitatis humana responsum
negat latentes, sed christianos et simulcum Christo lacrimantes fructus non fa-
cione haec reg in constanti apostolico, neq; in Syria synodo infirmum,
magis illud corde fuisse, ut magis quis filio emanare, aut statim p-
rocedere uicentrum, quemelanter, manifestu in modo p- illi, quem ob-
tinem causam in Syriae conuenientem. Qui ipsius est p- illi filio faciens
spiritum sanctum, uendit quoque faciens deum. Arrius et illa celonius, san-
ctuus est negabatur deum, ideo nulle erat circa pietatem in spiritu sancto que-
stionis occasio. Sed cur deus est a pietate, et non ex tunc ad te ipsum filio, uicen-
tes, quid facilius uillimas, et pietatis ostendimus in preciis et p- spiritu
symbolo, omnino que in Syriae interpretatione suis, credentes et
Christi fideliibus uicentes, in quo quis impozitum uerbo habuimus est, in
ouera fide omnes salvandus et ueniens ad christianum. Et prout quis est in re
men symboli indicis quale est, cui uermelli reine uultus, breue, uniuersum pietati
et sua non interpretatione, non men non difficiens signum quod multe signifi-
cas, et plus re uocat, quem uerbo prefeceras. Secundum time uoluntate ap-
ostolorum, symbolum quod si signum, qui sequitur christianus hunc signum le-
bet. de quo dicitur in Iosephum ubi signum in bonum, et quod qui signatu-

Proprietas

filio, tanquam dicens: dico ergo mihi credere in filium, quia credo ipse deum.
et quia certus sit non esse nisi unum deum, non potest filius aliis esse deus a
propter nec potest esse nisi coeternus, et consubstantialis dei, per quem omnia fa
cita sunt, quia sine uerbo et sapientia dei nihil facit, qui potest qui dividit
in Aplerorum symbolo. Credo in spiritum sanctum, uocalem diligenter propter eum catho
lici menti sat est, qui enim dicit me credere in spiritum sanctum, radice ratione
deo ipse deum dicit deus, ergo dominus ergo uiuisificans ergo procedens quia
non est genitus, si enim ipse quod est est genitus filius non duxerit unus,
et unigenitus et quia sic idem unus in spiritu filii ueneritur spiritus illius cu
tertius simul adorandus, et glorificandus est, qui ipse est in spiritu filio
quicunque est per prophetas ab aliis dicitur. Ne dicit laus deus id est spiritus
sanctus qui in suis filiis cordibus prophetae. sed redemus al proposito
tempore questionem, cum dicitur est in uerbi pretiatione symboli Nostri spiritum san
ctum procedere a propter me expressum est ecclie a filio, facile in fundo exponi quod huius
mas anima diuinitate abdita est in Symbolo spiritum sanctum a propter procedere
non ut dilueretur uerba i propter procedere, ut non procederet filius patrem in
dicere propter illius qualiter uero patre procedere, uero de filio dicitur, quoniam nato
propter est, sed hoc non dicendum, quia filium excludere non debetur, quia
spiritus sanctus uerius spiritus est, et utrum est iterum quis Macdonius unus in
Arrio spiritum sanctum excludit, non dum uero habita agnitione dicunt, quod
si spiritus sanctus dicendum est, non potest procedere a propter non accidere,
sed ut deus, neque ratio dicenda dicitur, sed ut nihil filii in divina essentia.

Macdonius

non unus filius unigenitus. et Huius scutis ouerrit uolentes senti pro
spiritu Sanctu dixerant a propter procedere, non autem genitus est, ut Macdonius
intelligenter spiritum sanctum dicit propter deum, et persona distincta a persona filii,
quia filius genitus est ex propter, spiritus sanctus uero non genitus sed procedens,
nihil ultra quesito, aut dubitatur est, quia inclusus est pater, non est ex celo
sanctus filius: ergo, et per quem est etiam spiritus sanctus. sed hoc quia etiam a propter
procedere facit, Deus enim indicatur, quia procedere per am diuinum est, non
creature. Et datus est ergo in expositione symboli duas, quia ab hereticis pa
tabatur seruus. Datus est uiuisificans quia Deus, et non creature, crea
turam enim est uiuisificari, non uiuisificare. Et procedere a propter, et cum propter et filio
adorari, et glorificari, et loqui per prophetas que non sunt creature, sed Dei.
Hereticorum igitur prouulibus impiecas ampliando, et expinendo Symbolo ca
uzam dedit: non ulla de spiritu sancto contraria proposita, sed de igni pro
prio spiritu sancto, quem heretici a diuinitate excludere non possunt
Expositio itaq; prima illa Huius symboli qui statim a lacini excepit est. s
Nam Silvestris Constantii subinde uita sancto, Marcus Ponti suauior em
alta uoce post euangelium cantari iussit, tandem hinc expositioem Sym
bolis in Constantinopolitano concilio diligenter, funus reuolutam atq;
recognitam per ueneratione, et filio suscepserat latini. Damasus enim
Ponti illi nimis deuenerari uero, ut super locutionem, nihil prouersus addi
runt minorem, sed acutis fuerat in Constantinopolitana tenetum quinque pater
patru' grande recitata. Legebatur enim in ea parte, et in spiritum sanctum

Macdonius

Damasus

concilii constati
nopoltanum.

dium, et uisificantem, qui a p̄e procedit. quamvis dubiu non esset agud latius quod sp̄us sanctus etia procederet. sicut nunc legitur in eodem symbolo. ^{a filio}
quod Filius sit Deus uetus de deo uero. id est sp̄us in symbolo non legitur
et tamen dubiu non est, quod sp̄us sanctus Deus uetus de deo uero dicitur.

Leo tertius
Pont.

Sed et Leo Tertius Romanus Pont. post annos fere quadringentes, hoc igitur
Nijenou symbolū p̄iue magis ut lxximus exponitionem symboli Romæ post al-
tare beati Pauli abaco argenteo insulgi habuist, et post obitu testamento
legavit legitur: pro amore ut ipse dixit, et causa fideli orthodoxye. In quo
symbolo in sp̄us sancti prōfessione et solo p̄e mentio fiebat, his verbis: Et
in spiritu sanctu dñm, et uisificantem ex p̄e procedentem, cum p̄e et filio
coadordanu, et conglorificandu. Verbum enim verbo redditu fuerat in eo
transferrendo, quo sinceror integritas uidetur, et tamen ante ea tempora
Hilarius, Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Leo primus Pont. spiritu
sanctu procedere a p̄e et filio agere licentes, non solu columnam doctrinæ. Et
sanctitatis tibi in catholico clero uendicauerant, sed etiam symbolū can-
adireca particula decantabatur. Qui iam Achanasij symbolū trecenti ante
Leonem tertiu anno a Julio Pont. exceptu fuerat, et publica in diebus dominicis
inter horas canonicas cantari iussum, quod in hanc uigilam obstruitur
quod symbolū quod sp̄um sanctu a p̄e et filio procedere concineat, non ob ille,
quib insulgi fuerat in abaco argenteo cancellariam existimat' est, post uniu-
rationis, et antiquitatis causa a Leone Pont. observabatur. Sed redamus
ad tempora secundi concilij, et Graui igitur, et quin oriente catholici dice-

Leo primus
Pont.

Achanasij
symb.

Iulius Pont.

secundum
concilium

bantur non solu proprie infistantes hereticos, sed quia ipsi inter se contrade-
cendi studie lisidebant, noua quotidie symbola, sive symbolorum expositiones
afficerant: neq; decrant ex yscia, qui catholici censabantur, qui post confir-
matam Nijenou Synodā dicere, sentiendū quidem, et faciendū est filiu p̄i
ouloro, sed non esse in symbolo apponendū. Interim qui sumo fide, et ue-
neratione in Occidente et Romana Ecclesiæ Nijenou symbolū habebatur, in
Gratia uirginatus et fluctuabat, Nestorio Constantino politanu Antifite no-
uam ad huc in Symbolo fidem exigere non diuerdē esse Mariam Virginem
deotorum, et festi die partum, sive dei matrem. Clemens, et uferendam
ex symbolo postulabat illam particulam, de sp̄u sancto ex Maria uirgine.
Clestinus ergo Romanus Pont. Max. canusaca quod ep̄ichū teria Syno-
do laurentiu ep̄iscoporu anni circiter centum et quinq; post primā Nijenou
Synodū, Nestorii et Pelagianos et Nestorio sentientes damnauit, Cyrillo Ale-
xandrino ego uiro sanctissimo, et doceissimo catholicas partes profique
proficente, et Nijenou symbolū acutissime contra omnes hereticiorū calumi-
as defendente, et ne noua uelutius symbola proficerent, celsarit simul
ex catholici scisole, et crudulū, et altera ex parte insolentes hereticū noui
confingere, promulgato anathematice decreta, sanctum est, nemini deira-
tego laice quiquam ex Nijenou symbolo demutare, sed sicut a centum
quinquaginta tribus in urbe constantinopolitano publicati fuerat,
ita in conusum, et incorrupti seruari debet. Quod edictu anathematice
ex actis tercia huius synodi pro Grato schismate superias adductū est.

Nestorius

Clestinus Pont.
Tertia Synodus
Cyrillus

quod idem hoc loco pro Latina avertimè afferentes contra Graecū schismā reflectemus, et aduersarios suis, ut dicitur, certulis irritatis confutāsimus. Edicuum ergo anathematis eiusmodi est. Deinceps sancta Synodus ne minī aliam fidem proferre, aut componere lucere, præter tam que à sanctis prībus in Syria congregatis in Spī sancta determinata est. Qui vero audiret alia fidem componere, aut inducere, aut proferre, uolentib[us] conuertere ad cognitionem ueritatis sive ex Graeca gentilitate, sive ex Iudaismo, sive ex quavis heresi, epi epatu, clericu clero priuentur, laici anathemazentur. Quis adeo imponentis est, ut diuersi audirent Latinos spūm sancuī filio etiā procedere aſerentes, aliam fidem componeſſe, aut aſſerre, qui toties legatus misus ē filio, et in nomine filii, et etiā testimonio prime Synodi, emanans ē filio? ceterū ut ex tempori, et rū rationē melius ueritatem iſſificamus, sciendū est, post hanc tertīa Ephesina Synodū, quā cum retro agri Synodū nihil de sancti spūm præſeſſione particuliari definitione duxerit, nisi ut a p[ro]p[ter] spūm sanctus procedere intelligeretur, quia non eum genitus a pro quemadmodum filios, sive ſuſe conſtat quartam Synodū in Calcedonē annis sex et uiginti, post tertia quā primū numeri cunctas excessit, sexcenti enim et trigesi congregati sunt contra Eucyon[em] et Diſfuriu hareticos qui undū uerexerat in christo naturā, eam diuinā auerberant. Congregatam autem fuſe hanc Synodū ex historyi conſtat sub Martino Imperatore et leoni primo Ponti. Moꝝ anno gratiæ quadragintaſimo quinque uel ſexto che-

Synodus Calcedonē.

quatuor concilia à Latinis uelat quatuor Evangelia recepta sunt. Post annos deinde centum et tres, quinta uniuersalē Synodus apud Constantinopolim celebrata est sub Iustiniano Imperatore, uadente Vigilio Ponti, contra Theodoreū et Anthemiū Nestoriane perfidie uerentes, auerentes aliud eue uerbum Dei, alacu christum, et Mariam Virginem minime diu liberū deuotioris; ideſt, neiparum, sive Dei genitricem contra secretū tertii Synodi quā res Vigilius Pontifici male uisit, infigantur Theodora Augusta, quā usq[ue] adeo fauit Anthemiū, ut is Romanā Theodora misus, concitata contra Vigilius Pontificem Romani populi uolitione, cœsus, et captus Vigilius Constantinopolim perductus sit, qui ex carcerem et flagi- ci morib[us] periculauit, quā iusti ex quinta Synodo condemnatos refuererat, de quoniam omni fide Christi summa patientia in uirilitem persecutionem passus est, in sc̄orum catalogo numeratur. In hac itaq[ue] quinta Synoda, quā à Graecis, et à Latinis inter uniuersales habita, et honorifficissime recepta en[trat], quā multa iam ē diuersas sacra doctrina longarib[us] tradita erant, quā non amū ex gaudiū recte fidem ſeperant, in quibusdā eorum auerſionibus impribatū ſunt. Inter quos imprimis Origenes, et Cœnor, et Didymus. Et contra approbaciōnē ſunt doctores, tam Latini quam Graeci, quari scripsi in ea Synodo reuocato fuerant, et recte filii conſone ūdebat, hi nominatim decreta explicita ſunt. Athanasius, Sivularius, Basilicus, Gregorius Nazianzenus, item, Symenus, Ambrosius, Augustinus, Irenphilus, Cyrillus, Eusebius, Leo, Proculus,

Quinta synodus

Theodorus
Anthemiū

Theodora aug.

Vigilius Pont.

origenes
euoranor.
Didymus

Decretum quinto
Synodi

Sexta Synod^{is}

quas omnes Romanae ecclesiae amplectere et uicinaria est. Grecia uero inter
Grecos auchores etiam schismatis aliquando excutire uoluit, ut paulo post o-
stendemus. Huius autem Synodi ex hac decretu illud. C. A. 20. Novembre n-
ostre. dicitur: ad eum deo dicitur: in iherusalem a gavasio, in
ecl. basiliac. sibi scilicet et beato. senectate et uirute. cibis uita
eius uisiva. deo dico. uirito. iherusalem karissimorum. Neoli. et
ceteris. cui deo gratias. deo dico. et in nobis misericordia. et deo coram
et apostolos et eius fratribus liberato. Segumur per omnia sios patres
et doctores uuln. Athanasi. Hilariu. Basiliu. Gregoriu. theologi. Grego-
riu. Nyssen. Ambrosiu. Augustini. Theophiliu. cyrilli. Ioannem Constanti-
nopoliensem. Antistitem. Ioseph Chrysostomu. leonem. Proculum. et recipiamus
omnia gratias pro recta fide contra hereticorum fidem exposturam. Et Sexta
deinde Synodus universalis post quintam annis circulat circa uiginti. in
eadem Constantinopolis Urbe conuocata est, anno Christi sexagesima.
quarta et ueruge simo, insuagente Monothelitarum facturam, que ut ipsi
nomen indicat, una tamen in Christo voluntatem esse dicebat. A prima in
Nestora Synodo usq; ad hanc sexta interfuerunt anni, si nite historias tem-
porum computamus, circiter trecenti, et quinquaginta. Intraque tempore
multae synodi collectae sunt, que insuperiorum, quae ex tota orbis ter-
raru; congregatae appellatae non sunt, sed quis ex his nonnullae in Afri-
ca, et in Occidente sunt conuocate, siue potius quia non principaliiter
contra hereticos pro fide, sed ad constitudos ecclesiasticos canonem in-

dicto fratre uidentur, nem prater primam illam Synodum, que Romam ante Nive-
rem contra Nestoru habita est. Anchrynitane Synodus grecisq; Syriae legitur,
et Eritagenensis, atq; Africana, quarum uero circuitus ducentos triginta p[ro]m
in consensu habuit. Cyprinam hanc seriam de qua supra diximus, temporis
procedunt: nihil inter haec tempora, inter quae usq; ad Ephesinam tertiam Synodum
tacitamente conculta, et suis electis pribus inter ecclesiisibus de processione
sancti Sp[iritu] constituta particulariter habens compertio. Hoc cum ex litteris alii
bus Synodis, tunc ex dictis sanctiori uenit, hanc sub illis temporibus de sp[iritu]
sancto assertione, quasi iterum non re liuens preferentem, in manu q[ui]d in
collectionis ac interpretationis fidelium reliquam est, usq; ubi exiguis p[ro]p[ter]is
Synodis libas deinceps et tempore nihil constituisse, sicut enim p[ro]p[ter]ea esse
ut servata in p[re]dictis autoritatibus originalis, et dignitatis. Filius genitus, et Sp[iritu]
sanctus procedens esse intelligetur, et q[ui] sanctus uenit, p[ro]p[ter] s. et filii
sp[iritu], et ab utraq; et q[ui] p[ro]p[ter] filium est ab omnibus q[ui]cum Theologis discutatur.
Enimvero in tercia Synoda, cui est incepit Iherosolima, qui solus uisus
ponari, neq; ex filio neq; ex filio sp[iritu] sicut in libere substantiam, quod
quidem, ut ab ei produci est, tunc ipsa Synodus concivit, neq; quicquam in
earum statutis, q[ui] nemo nouit inter Iherosolimam et Cyrillu universalis ecclesie
tempore, nisi etiam in quarto Concilio calcedonensi postea fuerit Iherosolimam
et reliquis p[ro]p[ter]is consensu in capitulo demando, p[ro]p[ter] q[ui] u[er]o in
rebus filii magna ratio Synodi gratulatione, et applausu fuisset exceptata.
neq; enim de sp[iritu] sancto p[ro]p[ter] modum regis filii, q[ui] s[ecundu]m cum muchato nec

Anchrynitare Synod^{is}

Iherosolimam

Leo Post.

ne in priori opinioni. Petrus Theodorus agere consuebat, quem tunc et in Conclu-
sione aduersum de testimonio eius te favore san^m Martini Leonis ornatus fuisse me-
morie prodicere est, nulle ut dixi, habeta discussione quidam le S^r spes a Gi-
lio praecepsione sentire, qui easdem si sentire proficeretur mutatur enim
separatus sententia. Et si quantum fallitur mens in sensu usulantes tamen
minime aberrat. in quaenam hereticorum damnationem tam iusti quanto Syno-
dus habebatur, et Theodorus suum rogaruit, an ergo fuisse animi maxime
grecie carnis consenserit, cuius sententia magna enuntiatio sacrae reue-
receptio huius. Sed enim haec controversia ab hereticis ut dixi, tam non nece-
ssaria quod satis erat proficeret, ut spes servare non creature, sed Deus
sacerdotur. Exsuper sanctus Cyrillos in Hermis lectione postea discussio responsum
abuluit, lucens. Tunc spes idem quoniam eius quippe in vita Galilaei non possumus
nisi ut dicitur in suis non existat, ut ergo circa ipsius carnis et res ipsius ei-
stia ea res est quae dicitur. Exsuper hoc dicitur et ipse. vides ergo Anselmum et Ca-
rolem. quod a sicut non obstat. Cuiusque propria esse diuinam spem sui
utriusque filii et regni, an aeris etiam filii an aeris partem utriusque et simul
amborum, tangamus spem ex parte filii, propter identitatem substantiae pa-
triis ipsis et filiis luitur. Respondebat autem Hermius inquit. Sic ergo amic
sensio. Cui dicitur Cyrillos recte iudicat. Quia ergo idem sequitur dicere
spem sententia proficeret a patre per filium, et proficeret et ipse ex filio, semata auctor
itate originis in ipso, communice principiis in utroq; interuiscentem et
orientalem et occidentalem fuit litterario latiniis quod interpretantibus

quidam

Theodosius

Cyrillus
Hermiashermias
cyrillus

gravis, et Grecis quod interpretantibus Latinios praeferunt quod ut supra dixi
mus, iam in Syria prima Synodo dicta faciente Spem sententia filia emaneat,
sive scaturire scripserunt. Deinde in eae Letini authores et quae significent
discutiebile, et simplicem fidem afferentes, ut tot usubilibus dicinatur personarum
proprietates confundarent, libenter spem sententia filio etiam proficeret sensu
proficiuntur, interquisit facit Augustinus Historia posterior, et Ambrosius liberipalus,
qui in illis elegantissimis libris, quod Princeps quidem dicit, nihil quidam
hanc et mentis fuit, nisi que uidetur in quibus genitis filio spem sententia profi-
ceret dicitur. Non solum genita non contradicuntib[us] fratres, sed recipientibus
et probantibus que istius est proficeret ut res sententia in librationibus
tempore ipsius huius secundus spes sententia fuit invenitur post lugubrem, quia maxima
pars orationis ab Ecclesia Romana dividitur. Gregorius Pannychus Consolacio
policans, de Miseris Antiochenis Episcopi una cum in Christo voluntate et operati-
onum exercitentibus Iudeo Ponit minime ad contradictionem eius nominis quartum
Imperatorum Legatis obtinuit, ut pote a catholicis et pro principiis, se contum
hereticis syndicis constitueretur quod Christianissimus Princeps sancto Ponti-
co et misericordia clero obtemperans, intra sui Palatij et congregavit discentes et
ocelgantes eum spes conservans. Et cum Gratianus pape grandis apud hunc
principem auctoritas non solum propter uite patrum quod nominis sanctitatem,
sed quia etiam fame in rebuc erat longissimum tempore ab hac Ponte ab motu
oculis liberatus, legitur in frequente Synode ex bibliotheca constantino palatina
iusta Imperatoris Gratiani et latiniis summa libri allecula raro et longa alienaci-

Agapitus

scotus synodus
Gregorius
Macharius
Agathius

Agathius

Macharius

an et disceptatione habita, Gregorius cu' rationibus, tu' sio', authoritatibus
quietus mutata iam melius sua Romano Pont' et catholice fidei cœvit.
Macharius vero in sua henni affirmatus et per concilium, anathematis nota ini-
clus est, et priuatus episcopu' in hoc concilio, quod ex proper multitudine eorum
et ob profecia Principis clarissima habita' est, latini autores adhuc perfecti
ut comprobati sunt. I enim, quibus inter eorum max' files in ecclesia esse adhi-
benda nominati sunt, et Graui et latini. Greci quidem imprimis Cyrilus, Athana-
sius, Basilius, Gregorius, Dionysius. latini vero, presbiteri Petrus Galerius, Ambro-
sius, Agustinus, Hieronymus, iam enim ante in quinta Synodo, ac paulo ante
diximus, latini autores recepti fuisse anno cu' patru' sicut ex ijs nonnullis eccl
canalibus interfuerat. Egitur, ut vidamus unde hisdemque concorditer unani-
mus in Spes sancte, in hac via sexto Synodo, latini cu' Grecis, neq' tamen latini a
Grecis indicii sunt anathematis rei, ubi quod Iam sancti presbiteri a filio fan-
rontur, ino' vero latini autores, qui loc' et sentiant, et agere pronunciant,
in hac Synodo concordia Macheniu' et omni Monachicari secti allati et congra-
baci sunt, addi quod dimisit Synodo Jeanus Constantinoep'us. Sed ergo agitatio Se-
gatus electus Imperatore et Patriarche in precepsa illa sancte Sophie basilica
(quid nunc, proh dolor prophano cultu' frequentatur) latini primogenit' misere cele-
mnia celebravit. Nani si dixi placet, brevi'ri' suer' locis doctiores et sanctiores
sue adiutias contumelias, et pullulas putant, ubi presbiteri catholici in his
celebrat, aut latini eti' ore. Tunc in tempore eti' unius et loci in oriente
libus eu'leij' verati sunt, qui omnes latini' au'roracionem recte interpretati

Johannes Tortuensis
C. 15

40
quam
pouiss' ^{quam} damnare uslaurant, quem enim ex tot' bruis reperiras, in quo sancti-
tatis, et doctrine aliquod specimen eniuerit, qui has de re contra latinas son-
perit! an uero quo tempore in oriente uigebant idem grecos, acq' Theologi de-
erant, qui contra male in fide sentientes arcig' compaginarent? Sed ad septima
Synodū venimus, quod trecentoru' u' sexagesima septem episcoporu' consensu' in ea-
dem Syriae Bithynie libe' habuisse legitur, anno Christiane salaci' septingentesi:
et non gestiss' tertio post prima Nicene Synodū anni' fere quadringentis ex-
septuaginta, sedente Hadriano Pontifice, et Constantino eius nominis Secundo cu'
metre Irene Imperioru' tenente. Ante quod tempus, si certa memoria non
exaret, certissimis conjecturis deprehenditur. Particulē illae filiug' symbolo
quod occidentales ecclesias au'ertivit, Romani Pontifici loca obtinuisse non so-
lum quia id eis' Theologa' latini' u' erat tempus sericea comprehendit, Sed
quia symbolo Athanasi, qui Nicene symbolo interfuerat, a Julio Pontifice, qui
post se sue tru' fuerat, iam, ut supra diximus, accepit. Tria nam symbola
catholicis ueneratus eu'lesia. Primum illud, duplo' consu' et simplex in sine-
ritate fidei. Altera Nicene in Constantiopolitana secunda synodo ampliata
in defensione catholicis ueritatis. Tertiu' Athanasi' in doctrina aero' fidei, et
quau' oraculu' sanctissime Innocentii, neq' tamen illud unquam ab antiquis Graeci
est improbat, qui post seniori studio, et sanctiori caritatis officio eundem in
eadem questione intellectu' in hac septima synodo interpretati sunt, et quod la-
tini dicebent a filio, Graeci per filiu' dicere uulnerare, quan' uniusdem spiran-
ti principiu' in pro' et filio constituentes, scilicet originis et auctoritatis ordine

septima Synodus

Tria symbola
ueneratis ecclesias

tri riscruentes. id quod Laci[n]orū etiā opinio ubiq[ue] explicat. In hac itaq[ue] septima Synodo, trecenti illi et septuaginta septem pres in exponendo ad huc ea in parte Symbolo nullū anathema sunt ueritati qui de recipiendis imaginibus sacris, de clero et monasterijs, tam uiroru quam feminaru multe constituant, in tertia actione de procuratione p[ro]p[ri]etatis trinitatis est, et de ueretur tōto d[omi]no aliis in. Et tunc d[omi]n[u]s i[esu]s christus dei os. id est, Sicut sc̄um a p[re]te per filium procedere, proferente Tertio Constantiopolitano Antistitio. misericordia eius q[ui] e[st] in C[on]fessione d[omi]ni i[esu]s christi deo p[ro]p[ri]o. id est credo p[ro]p[ri]etate sc̄um, qui ex p[re]te procedit per filium. Et huic septima Synodi prima actione, quoniam profectio quæ explicata est, dum ante omnia in ea dicta, inter tres doctores nullū invenit esse discordia, sed omnes in eandem sententiam predicant atq[ue] docunt. Et transducat in hac Synodo nunc a Sede apostoli Petrus Monachus presbiter cardinalis, et Petrus alter abbas sancti Sabae uir locuti, qui interpretationem approbaverunt. Et latini, Graeci, Thasologis uerū doctrinam, et sanctissimam uiris non solum doctrinam, sed operibus, et miraculis longe clarissimis consona coepit. Sunt inter Laci[n]os nunciores historiographi, qui dicunt in hac septima Synodo decreta fuisse, ut S[an]ctus p[er]petuus a p[re]te per filium procedere diceretur. Ego ad Graecos scribens, id tamen effero, quod ex breviori scriptis mihi constat, et de sequentib[us] loquens, sequitur ueritatem. illud enim deueniret uoluisse hanc Synodū usū est, ut in eundem sensu tendere, à filio et per filium dicta processio quæ si in hac septima Synodo, quæ et celebris, et recepta apud omnes Graecos est, fuisset, et obtemperat id est addicione facere symbolo, tam Symnodalibus libellis edere, ut duocent. credo in ipsum sanctum, qui procedit ex p[re]te per filium, quæ licet non potuerit latini, ut dicerent, filius ubi gratia dixerit.

septima Synodus

Petrus Monachus

per filium, ueraq[ue] profecta addicione est: cur apud imperios tanta sit excele[m]atio contra recollectionem a filio; et nihil dicius contra recollectionem per filium. Ne inquit nos arum recollectione non ponimus in symbolo: hanc tu in symbolo graue, que non ponas, nihil ad fidem refero, modo ne dicas excedere sp[iritu]m sanctu[m] procedere a p[re]te non per filio, sicut ip[s]i ueras, recollecte ex p[ro]p[ri]etate em, non nouis suis electriis fidei, sed videamus tandem hoc hoc, qui emportat, ut quis accusat p[ro]p[ri]etatem p[re]dicta recollectione contra letitas inuidas tuas, et dicim bravior, et omnem suu[m] facio et narrabo nobis enim dissidentibus de ipsa sententiā, qui ex promulgante filio nos habem[us] ueritatem, nihil probabes, ut undeque habeas concordanias, attendatur. prorsus quā non uera uerita uida certa p[ro]p[ri]etate ex coniecturā uel nūc amittit uini, eufragant historias, et non quidem tu impudentie uiuere partim illam a Felicie tempore Leonis Tertii, uara caroli Imperatoris in symbolo fuisse ueniet, qui q[ui] uirum corrumptebatur, quem pernicione cuique reges dabant, facile ip[s]e posuit animal ueritatem, maledicere affigit autem hinc, quid neficiant, non solum uiva, hoc in Calendariis historijs, quæ et Latini habentur, nesciunt, legimus: sed uocare aliquid quod legi possit, id ut confici, et felix aeritas explebere, quo[m] enim tempore recepta et approbata fuerit partim illa in orientalibus ecclesijs, facile in nulla extant antiquis temporis filios, id uel ex h[ab]itu p[ro]p[ri]etate p[er]cepta quod Achænes, symbola sub Iulio Tertio non multa anni p[ro]cessione Synodo in orientalibus ecclesijs ex lectionatu quicunque Symboli

Recollectione

carolus Imp

Julius Tertii

per filiam habere subsistens. Reprobatus autem est dictatus Cyrillo vero sanctissimo, atq; doctrinam, qui in ea Ep. quan aduersus eundem Nestorium consequitur, cuius principia est, tis ogo lixido reprobato, sic ait:
 Tria p[ro]p[ter]e auctoritate nostra dicitur. q[uod] n[on] auctoritate nostra
 regardat aliud iuris. S. 1500. Spes inquit, ueritatis diuina, ut Christus est ueritas, et ab eo effunditur, sicut ab ipso p[ro]p[ter]e. In hac itaq[ue] tercia Synodo non solum hancius Nestorius est, sed hec ipse Cyrilli ep[iscop]e publice approbata docens est: quod quid aliud est, quam approbata esse Romana et universalis Ecclesie uera de s. Spes processione suam: nec tñ
 hoc loco pertinaciter quis p[ro]p[ter]e contendere, aliud enim effundit, aliud p[ro]ce-
 sere: quia idem ipse Cyrius utrum ususculo promiscue uetus: ait
 enim in expositione Symboli de sp[iritu] sancto sequens: neq[ue] i[n]tra m[ar]t[ini] p[ro]p[ter]e,
 i[n] p[ro]p[ter]e i[n]tra m[ar]t[ini] p[ro]p[ter]e tu a[re]s o[ste]r: id est, effun-
 ditur sive procedit, uelut a fonte dei, et p[ro]p[ter]e. Cyri autem merito
 fuit tanca autoritas in Christi Ecclesia, ut quia in quinta Synodo (ut
 supra reculimus) mulci approbati sunt, tam Latini, quam Graeci, de Cy-
 rillo in prima eius Synodi actione se dicunt: ut n[on] obliuiscantur, q[uod] o[ste]r
 Kypri et o[ste]r cypri, q[uod] o[ste]r l[oc]i o[ste]r, q[uod] o[ste]r loci o[ste]r, dicitur.
 id est, credamus sicut Cyri eterna memoria erit, et qui
 huic non eritis, anathema sit. At uero tempore eius Gregorii eius no-
 minis primi Pontificis, qui multis annis post Leonem in Pontifica-
 tu sedet, quem Graeci Gregorii Dialogu[m] nuncupant, ob conscripes ab

Cyrillus

not.
 Leo Pont.
 Carolus
 Collegeru[m] Conci-
 lium
 curia Synodus
 calcedonien[sis]
 Nestorius

fidei atq[ue] hereticam, uelut helogia e gremio Trinitatis lacri simul et hor-
 ei Thalagi sunt regnati, quem enim alii magis sequi debuerunt, quod cum
 qui in faciem Ario haecies impetratis principi dicitur, qui sancto est al-
 uerterius. Veri omnis error profaciens aliquip[er] ueritatis obsecratur, dum
 n[on] enim huius hallucinatio cognitio non sibi sacramentum uertit, sed hi
 stories et rem gestas ignorat, inde certior est, quod in justis leuitatis atra-
 libus, quod de historijs calcedonien[sis] inserviantur, apponitur sub levi quidem
 Pont. eius nota p[ro]p[ter]e annis circiter centu[m] et ducenti p[ro]p[ter]e Nicene Synodo, ante uero
 Caroli campum, ut Leonem circa, quem a Carolo sub signatu dilectant, anno et
 minus trecentis et sexagesima. Quia q[uod]m[od]i concilio concilio sacerdos, sacerdotes,
 et Macedonianos ab eis uox quaeque p[ro]p[ter]e exponitur est, qui tempore
 Calcedonien[sis] guerra Synodas, ut sapientissimum electus est, in Tolentino
 synodo concilio compagno Leonis etiam nisi prius. Iusti, ut antea hereticis de-
 creci legitur. Credimus in uno dei patrem omnipotentem, et in filia, et in
 spiritu sancto. et misericordia, et caritate, abundantia, pacem, et ueritatem, genitrix eae
 ipsi filia, sed habens filium, qui pro nos filii non est genitus sed filium,
 ut pro eis natus: q[uod]m[od]i quis natus emeritatem, non pro ut que, nec
 filius, sed e p[ro]p[ter]e filius, et ergo genitus in gratia filius, non ge-
 nitus eis sacerdos, sed habens genitorem, hoc dunque ex hereticis symbolo
 sunt, sicut in hereticis Nestorium Synodo p[ro]p[ter]e fuisse. illi quodcumque
 actis hereticis p[ro]p[ter]e memoriam eam remittunt, et sicut et alios p[ro]p[ter]e ex his
 quod, p[ro]p[ter]e dico, q[uod]m[od]i duo capitulo, et in primis sancta neg[ra] filia, p[ro]p[ter]

Leander

et dialogos in professione fidei, quod per Leandru epum gothi et tempore ad fidem catholica versis, iura Gregorii Papae conscripta est, cuius professionis initia hoc est, quamvis Deus Princeps populorum ac in qua ubi ad spum sanctu auctu est, sic legitur: sanctus quoq sps confundens a nobis et predicandus est, a pte et filio procedere. et cu pte et filio unius esse substantie, et tertia in Trinitate persona sub his ergo duobus optimis sanctissimis Pontificibus Leone, et Gregorio non solu sps sanctus i pte et filio procedere contra hereticos est declaratum, sed ipsi quoq in suis lucubrationibus idem significare. Ut ergo tamen horum Pontificium i Graciam et tempore sancit et orthodoxe mentis ecclesia in sanctos relatis sunt, hujus dies festi cu deuinis officijs instituti, qui etia in in hac usq diem per totam Greeciam universitate cultu seruantur. Videat ergo, et discant quam paru sibi constet Graciam schismatis sapientia, dum inter sanctos censem et refre, non solu Grecos, sed etia Latinos patres, qui ea senserunt, instituerunt, et scriperunt, que nunc velut heretica, et ab orthodoxa fide aliena resquunt et refellant. Disceat ergo Graeci frs, si minus ex latina, saltem ex greca historia dimensions huiss occasionem, et quibus causis, quo dux, in qua fuit occideritis, animaduertite. Prudelibus enim haec distinctione, non a Carolo Imperatore, aut leone uij Pontifice, quod nusqua legitur, ori habuit, sed inclinatio indies magis magis Greco doctrina post seculum Photij magis erecta est, sub quo latini imputari capit, et dari criminis.

Leo uj

Photius

quod spm sanctu a pte et filio procedere affirmarent, virgo calumniae capie et grandi sceleri, que faciliter apparabit, si Greca ex Constantinopolitana cronica, quas nunc habemus in manibus, et Symeonis, que Metaphrastes nominant, historiam, una cu ipsa octava Synodo contacterimus. Igitur quo tempore Michael Imperator Constantinopolitanus tenebat Imperium, Vardam neficii quem, qui se casarem appellabat eius, ut ferri, auunculu summa aqua se autoritatis habuit, qui violato humanarum et diuinarum legum iure, nefaria libidine gereretur, legitime auctor catholicus et protestanti famam nrae propria superinduxerat, priore, et legitima expulsi, quod seclusus sanctus vir Ignatius zrt, ut par erat, perfidens, ubi sepius Vardam admonuisse, sanctio et pjd monitis posset recusantem, postremo cu i communione expulsi, et anathematis eccl nota exercuit, quae ex re indignatus Vardam plenus ineflui, et sui impotens, suggestus Photio confusa et assertore sceleris, Ignatius qui deinceps et amplius annos sole Constantinopolitanu summa agitata et religione moderauerat, confessim ezeluit, et gedore carcoris et fame ac tormentis crudelissime uexauit, et Photiu Ignatius viru sceleratissimum viru sanctissimo subrogauit. eam non indignissime strenuus Nicolaus Pont. Max. eius nominis primus Photiu confirmari se primo a seipso agere, et Michaelo Imperatorum pro Photio intercedente non sint iusta indignatione reprehendit. Et nisi confessim pulsus Photio, restituensur Ignatius, Photio censuri anathematis indexit. Tum Photius fauens Imperatore Michaeli, contra Nicolum

Symeon meta-
phrases
Michael Imp.

Ignatius
varda

Nicolaus Pont.

laum Pont' coru' tr' exxit. et tunc primu' Nicolas' Pont'. et oblegandi ser-
 seris prefacionem querens. Latinis huc sen' obijere ausus est. quod
 ab ys contra Nicenu' Symbolu' Sp's sanctus a filio procedere dicere
 et quod in triuina essentia duo principia constituerent. quod nihil
 sibi potest absurdius. et magis aduersu' Catholicę veritati. habebat seu
 magnos testes hac accusatio. incestus u' Varla' et temulento' Imperatori'
 qui Christi etia' cognitum' meruit. Et pucinim' tempore per uniuersam
 Graecia' (ut est homini' natura proclivis in malu') labes ista perniciosa
 erat. In cerca' Varla' Cesar simul ob violata' nuri' incesti. simul ob expulsi'
 sonem uiru' Ignaci' sacra legg' reus. Deo utriusq' sceleris uindice' percos
 luit. interfecitus a Basilio. et ab imperatori' militibus minuaciam in
 frustis concusus. in Michael' enim Imperatori' nefaria et crudeli ingratia
 euine' confinxerat. quam ob causu' Michael' Basiliu' consorti' Imperi' fe
 cie. eiusq' capiti' distance' frequenti' populo' diadema iussit imponi. et hu
 plus sulla' imperatoria' personae' publicari' in foro' atra' uoce' mandauit.
 id se fecerit ut meritas Basilio' gratias referret. cuius se open in humeros
 seruat' assertens. quod Varla' prater i' die' scelere affectaret' Tyranni
 dem. et de se interficiendo ca' multis constitueret. Basilius deinde uni
 ca' Michael' mensibus sexdecim' imperauit. inter quos subinde' listen
 sione exorta. iratus Michael' Basiliu' consortio' ablitauit. et impera
 toris insignibus exauctionauit. sed ne Michaelis ca' scelus impune
 transiret. qui adhuc Photio faubat. in crupula' et clavicula' (in qua)

Basilius Imp.

Michael Imp.

sepe' incidere conueairat.) quod' sic laguribus poculis prolegus. et milie' be
 uicitur. et cum cu' ignominia angustatis manibus. et effusis uiscib'ue
 effunditur. cuius necis confus' fuisse fortun' Basilius. qui ei in Imperio me
 cebat. quod annis postea decem et novem tenuit. Inter haec Photius perdidit as
 sortibus' na' tam erat' in Patriarchali' Sele. iusto' Beſili' exegellitur. restitu
 itur tandem uir' sanctus Ignatius. qui interea tot iniurias et tormenta tolle
 raueret. Sine' intermissione' tempore orans. ex agne' gracie' dei. quib' ob per
 segutione' qui propter iustitia' patibulatur in terris excommunicatio' Ecclesi' e
 copio' mercede' expectare posset' in celis. Basilius ergo' hoc in partu' iustus
 et' catholicus' pulch' Photio negligit. et Ignatius veterans Christi militie'
 restituto. misit ad Nicolu' Pont' legatus qui egit' per eos nunciatio'. dicitq'
 se quod' tuu' erat' in restituendo Ignatius mandatis' scilicet' Apollon' obtempera
 uisse. induc' uero in Photiu' reservauit Romano' Pontifici. sed ante' p
 Legati Roma' accederent. Nicolaus Pont' moritur. cui Hadrianus eni'm
 nominis secundus subrogatur. is auditis' legatis' Imperatori' Catholicę pa
 tias egit. et tres s. R. et' Cardinalis Stephanu' Donatu' et' Marinu' ad
 Imperatori' misit. qui congregato in urbe' Constantiopolitana' concilio. qui
 genitor' Iren' anno Christi octogenimo septagesimo quinto. Photiu'
 condemnauerat. et indignu' Christiane' nominis' censuerunt. Ignatius uero
 restituto' ab optimo' Imperatore' authoritate' Ecclesie' confirmarunt. sed mon
 tuo' est' trienniu' Ignatius' nomen' et' Photius' cinaecet' ob condicione' temporis
 Ioannes Pontifici. secens enim sub his temporibus' Mamachu' seca' couale

Basilius

Photius
Hadrianus
Pont

octaua Synodus
constant.

Ioannes Pont

Moamethi secta
Mauri

subiit et Meani ian sepius Italiam invaserant, et hanc eisdem camini moestitia
occupauerunt. Conatus est iug. Iohannes Pont. malum in bonis vincere, ne electio
in Christi Ecclesie schismate inuidenteris, concordem regere in officio Thos. uero
Pont. unatus est, constituti in Constantinoopolitana sede, qui ante uia laudis
tolerauit, cui etiam in agro Patriarchatus contulit. Veritus est enim n. Mo-
amethi uetus etiam per Ecclesias serpente, prona occasione Constantinoopolita-
nori satisfacti in hanc propositum quod res factibus timeri posse, quid
Syrus monachus Grecus ex factione Nestorii hereticorum lucubrare Constanti-
nopolitanis Moamethi propagator et insisteremus, quid enim an illa etiam
pro factibus fuit, quam Constantinoopolitano hereticis harribus implie-
ta, ut causa Iohannes Pont. simul euangelio consonante uisus est, ut de iniur-
iari obliuio in huc usque, et Latini et Greci in suo utrumq. genere abundantur
quasi idem esse videamus, id quod Latini dicunt ex filio, et quod Greci dicunt
per filium, et idem, sive etiam ex uero est, sensus utriusq. ueretur. Scriptum autem
et Thos. pro paci Ecclesiarum benigniorum, et humiorum literarum, non tam
ut que in Graecia facta est quibuslibet iniquitatis preferuntur. Relin-
quatur iug. Orientalis et Occidentalis Ecclesie multas post annos perdurauit,
donec uentus est ad tempora Constantini eius nominis septimi Imperatoris,
qui Monomachus dicitur est, et Leonis Papae eius nominis noni, inter quae
ob regnum Aquileia quod a Constantino plena Imperio defecrat, et Gregorio de-
fensu capite, obiu' inter utrumq. Ecclesiam Romana et Graeca exortu' est, et renou-
ta ex ea occasione Thos. iug. impietate Michael Constantinoopolitanus Pa-

triarche, si it ab Romana Ecclesie subtraxit, et primatu' Ecclesiarum in con-
stantinoopolitana Urbe se habere proficuum est, et ut Latini Grecis infen-
siones redderentur, subinduta, utriusque sequenti processu' controvessa
est, quod, ut fiximus, magis inoliente fortiori doctrina, magis errata
est, nam enim semper deinde auerunt Constantinoopolitani Anticlericos,
ut uocat Romanus Ecclesie facilius subtraherent, quamvis pars mul-
tis annis Michael Palaphicus Constantinoopolitanus Imperator huius inue-
nitatis Ecclesiarum dissimilium moleste foras in Gregorio decimo eius nominis
Romano Pont. enice egit, ut catholica Ecclesie uiritas restituatur, conu-
tataq. Gregoris apud Lydius Galli Synodo optimus et catholicus Impera-
tor intercepit non recusat, anno Salvatoris nostri millefimo ducentesimo se-
xagesimo quinto, in qua Synodo decretu' est, ille quod carthusianos per hunc
tempora decretu' facti ex Latini histriae liquet, ut Greco et Latina Ecclesia
sub uno et eodem Christi Vicario, et Petri successore Romano Pont. conservetur.
De spissis autem processu' in ea ita determinatur, ut spissus sanctus prece-
re ex reca et catholica doctrina lucretur, sed post Thos. uero' scilicet sequen-
tes Thos. octauus et nona Synoda non receptarunt, quinimum sibi alias syno-
das fecerit, et semper per nouos diuini ministros suggesti Sachana in que-
cic reuidens error emerit. Defunctus enim Michaelis Andronicus filius
populare et conterranei pertinaciter obsequens multe ex parte similes
sui successores habuit, qui nacti sunt Patriarches constantinoopolitanus
semper huiusmodi discordiorum cupidos, ut aucti summi disensionis.

Gregorius. pp. x.

Lugdunen-
Synodus

Andronicus

Iohannes Pont.

Leo Papa ix

10: Paleolog

eugenius.iiij

Eugen:venet
Pp: iis.

*Philippus Dux
Mediolanen:
Concilium Ferrarese.*

Ioannes Paleolog^{us}
Imp: constant:

Marcus èphes:

et Romana ecclesia ipsa inter ea uelut Pontifices Maximi in orientalibus ecclesiis
habentur, donec Iannes Palaeologus Imperator iuritus dei iudicium quod
paulo post constantinopolitane ecclesie misericorditer supereruerit, egi cum
Eugenio quarto Pont. Max. ut pro ecclesiarii unitate synodus haberetur
eligeret utrum uellet Eugenius, ut aut ipse Ione, et latini pribus imperatorum
exigenzis se in oriente conferret, aut ipse Imperator in gracie pribus pontifi-
cij exigenzis in occidente. Nec sic conditione Eugenius, ut Imperator ad se
proficeretur, fuit enim Eugenius papa Venetus honestissima condulta
rurum familia, uis optimae mentis, et animi maximi, qui inter bellorum
turbinis quibus excutient Philippo Melius Lancensem principem universa arde-
bat Italia, rem catholice fidei curare non desisteret. Concilio itaq. Ferrarie
habito anno Christiane millesimo quaddingentesimo trigessimo
octavo, quod post aliquot menses uitanda periclitid cause Florentiam
translatu est, Iannes Palaeologus itemq. Josephus Latuus, et omnibus
fere orientis episcopis et alijs pribus, cum quibus, quod reliqui fuerat aut lo-
cione, aut religionis in gracie, in hac Synodo iusta Imperatoris, et Patri-
archa conuenierunt. hac ergo imprimis questione de spissis processione pro
posita, negat uno aut altero vel per menses fere quindecim agitata, et
non solu uirito sed pertinaciter a Marchio papa Procurati schismatis as-
sertore defensio, et deductio res est, ut brevior et latiorum consensu talium
spissi sanctus Et' et filio procedere dictere cur, hoc daret, quod nunc in
ipsa synodo elicitu est, ita latini et gracie licet sub yugis. Oeis quibus

est preme; hoc ipse quod sp̄s s̄t̄ procedit a filio, ipsi filius i' p̄e eternitatis h̄c
Iesus eternalis etiā genitus est. Sufficiens intriger explicationē verbōrum illorum.
FILIOQ; veritatis declarante gratia, et imminentia tunc reuocata, ac rationa-
biliter symbolo fuisse apponit. Sacra h̄c in tali controvēria cum potius la-
tinis et grecis, si uero mens recta in recte Christi fidem renderet, universa
ia enim declarata in media sublata difficultas erit, nec criminalis uic de-
clarari aut de medio soli potius, quam ut convegetur ad id negatur. Synodus
coru' rimul et letitioru' prim cora Romano Toni: et Imperatore Grecorū, et Po-
trianca Constantino palianos obserueretur os Photiani perinacē, et lo-
tu' uanitatis labia clauderetur. Post hanc synodū, in qua recte et ratiōne
totius concordie discutere est, nalle ultore Synodus interuenientibus ergo
en habita, quia inconveniens se habet in cor Ephesi, remissa in Graecia Tzou-
nia, catholice fidei cuiuslibet sufficiens, quam ab eis in quae postea in felicitate
Graecia naufragia, et incendia oppresserint nolim dicere, quia id non genit' eius
uni laetrimis cogitari. illud uero simul et demissio, et hōlo, quod his tempor-
bus per seū' per compiz, per angustias, inter compositiones etiā de sp̄s s̄t̄
genitio dispergunt, profani et ignari contra sanitatim et doctritimam
Synodū, como etiā sunt, et quod olim floren in luce Christi quod Gracia non est
aut ex ea, Photiu' et Ephesiū sequentes, allegra in tenebris uile incepserit,
et Christi fidem in perturbis proficeri, ut p̄. Si uero Synodi decretis cunctis,
et hōlostantes non intellegunt, ob causā in his synodis accū' uite decernit
uit, nequam ob causā haec concordia excusat sit, quas somites, quos co-

brines, qui unica, qua ex parte, et quibus temporibus constituerit ignorant
Photiu' violentu' sanctissimi Ignatij expulserit ex meaue inceſtus, et
refugia lehdini primū hanc inter locinos et Grecos concordiam excusat,
et non solū contra Gracos antiquos, sed et greci lumina, vel contra haec
postrema Synodū omnino auerteret audent, sp̄m scūm a filio non procedere,
qui procedit ex P̄c, neq; animaluerunt, et in Evangelio, et in Symbolo
de genitio sp̄s si factū esse mentire, non ut excludatur a filio pri-
cipiū procedendi, sed ut in sp̄m scūm exprimitur generationis genitiae
proprietas, per quod et filio distinguatur, quod ap̄l Theodoru' Raythen
probat, etiā auctiori scriptissime ostenditur, fuit enim quando RAY-
THONIS canonib; non longe à illa. Syn. ad rīa ergo breui uetus, quingenies
olim minuuis florens, quod etiā nupti exeat, et nomen uero sermone, non
multis monachis habicatur, de monachis Synodū manasterio obsequitum, quin
satis amplius prouentus ex hac via ente. Insula geripit. Iheros Theodo-
rus et uita et doctrina insignis in sermone quidam quem dogmatum num-
erupit, nō sit. quis tamquam opus de. radib; et ad. cib; et ad. cib; et
cib; et ad. cib;
et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib;
et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib;
et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib;
et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib;
et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib;
et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib; et ad. cib;

Mons Syna

Theodorus raythen.

prolific: qui enim occidit et prouidet hoc in loco iam significat. Spiritus igitur
processio nem magis proprie uisualuit, acutu ab eo generationem
eum quam agit bonus et luctus hic uir processionem ~~re~~ ^{re}que est spissus.
nominauit. quid enim ero et quid est tu, nisi proprio liquido et precipuo
quod alium respectu alterius distinguatur. Quem ergo rationem exponentibus
quae re euangelio, ut in symbolo lictus sit spissus, a pro procedere, nec natus
est filius, facilis respondit questioni collecta. quia id agitur, ut spissus
per processionem non per generationem pro sit. Filius est contrario per gene-
rationem non per processionem propriam. licet dixerit, ego a pro exiui, et ueniu-
ssem quis unigenitus omnis auctoribus auctoribus est dicens, spissus. a solo pro gen-
eretur, nescit ab omnibus scriptis est filius a solo pro genitu. Non aduersari
in Graeci frater, quod idem unus non Iesus Christus qui dixit spissus a pro pro-
cedere, dicit undem esse spiritu ueritatis, hoc mihi ipsius dixit enim ille filius
meus. dixit in suo nomine meum. dixit enim de me auctor, quem etiam
in Agios insufflauit, quid aegit spissus? a filio? quid mititur? quid insu-
flatur? nunquid hoc dicimus est aliquid carnatum, mortale, fluxu' ma-
tabile? nunquid aliquid a me infirmitate? non a me mente filielius, ut
hoc ita interpretetur. Non potest ergo aliquis filio aegit, nisi diuinus
et aeternus, nec est filius, nisi ita ut etiam dicatur procedere a filio quod
sunt in loco aegritudinis auctoribus et uirtutibus ostendentes. Rite
igitur et qui intelligamus Graeci frater Ieronimi concilij, quod si est
elata in destructionem et separationem secundum matris ecclesie, sed in eius elati-

cazione, et unitatem. Vnde secreta synodus contra hereticos perfilia non recte
interpretantes in usura catholice filii uerbi est, et perciaciter, quod eius
non intelligitur, sicut potius intelligentur non uulnus, ueritate, inconsutile
domini uniuersam peruersa suacione dispendit. credidit spissum a pro pro-
cedere, hoc et puerum est, tanquam ab ea persona, que quicquid potest ha-
beti a se, et que id est dicitur procedere, quia non est genita. hoc enim hinc
uoluerunt cuncti quinquaginta presbiteri qui in constantinopolitana synodo
Myenei symboli exposuerant. credidit spissum esse filio, credidit
etiam ipsum procedere a filio, quia spissus deus dicitur ab aliis, quod procede-
re ab aliis. Et filius idem est enim ab aliis, quod est genita enim ab aliis, et pro id
est non esse ab aliis, quod non est genita, et non procedere ab aliis. credidit
propter et filium una voluntate, una spiratio, principio spissus spissum suum.
At uero inquit, et in Myenei synodo dicentes non est, sed mulier ordines, et
sorores ordinis, quod in Myenei synodo dicentes non sunt, regi ueni Myenei syno-
dus uenit, neq; actare potuit, ut deinceps synodalibus declarationibus, et
interpretationibus non credentur. sed ne aliena fides in uersus genitibus
ex Graeci genitudo, aut ex auctoribus, aut ex hereticis sectis indarentur
sicut est spissum a pro procedere, non est exultus filius, sed spissus man-
strato progressus est, quod procedens sit, et non genitas. sed pueri uolu-
nus frater, qui spissum secundum filium, et a filio ut per filium est credere, qui con-
tinuo germinare refutare esset, que quo in parte Myenei symboli
haec legistas ubi ista in euangelio condicione sunt? Damnam ab initio ergo

Cyrillus

gias et religiosas tot sicut primi fratres in interpretationes loci dicta expho-
mus! audiabimus anathemas vocis! ubi e Latini fidelibus tanta lenocina,
tanta persecutio. exigunt Latinorum Theologos, et magna cum perfidiae
honoris in apprehensione Christi filie namirant, uenerantur, et cum etia' festis
fus celebrare, qui quid in Christi Evangelio conscriperunt, recte interpre-
tori credentes. Hoc quidem poctio huius uulnus tristemente non respuunt,
quia in sinceritate filii ab optimis mentibus sunt prolati, et quid uox filii
non uerba in ore, sed in corde, uerba genitatem, boni iustitiae si naturalibus
verbis, id quod nomen returnat, non sic exprimitur, ut significatur suo cogni-
tione laudari expeditio. Nam qui de ea est holice uocant, non audiu-
it in calumnia uertutem, an uero quis in Scriptura symbolo dicitur ex de persona
Fili; Deinde de deo uero, id est spiritu, non expressu, et de non confundit, sed dicitur
spiritum suum non esse deum deos, non similitudinem deum uerum de-
ducent! et ob il quid uetus Prophetus est omnis genit, omnipotens tu es
Fili, et spiritu tuo subtilissimus, qui ego non sum sed Filius, sed tu es spiritu tuo
ex anno interpretatione huiusmodi, que in grecis concorditer sunt ex-
primi, nescio de spiritu, concreto in hereticis non nulla probata sunt,
qua constat esse spiritus et Filius domini in Apocalypsi, et Filius loquens
ait, ob habet nomen spiritu, quod nemo uicem non possit ob id ergo id me-
num Pro, et spiritus ignorat eum licet magis ei qui dicuntur in Evangelio, ne-
mo nouit proximam filium, et filium quis nouit non Pro, ob il excolab-
lue est cognitio filii spiritus eius! multa enim euangelio in Evangelio

et sacris scripturis reperiunt, quid efficeret nomen longum esse. Le quibus ⁷⁶
michi sine Greco et quidem magno testimonio credas, sic ut ueritatem et a-
ternam memoriam Cyrii in libro Theodosii. uerba solemus redire uia
et uocis, non s' uocis uocis, id est ipsius et ipso. Ne stulta inesse uola
Tri diuiduntur, quatuor omnia non est priuatus filius. Sacra ergo est illa inel-
ligere, primo in Syria, inde in Constantinopolis, ut be congregatus pres,
ut ostendimus id levius propter quod conueniant, et illas distinctiones
ob eius, quas uulnus uerissimas eas, symbola Apollonius apponit, ut contra
Arianos reliquias hereticorum perfidias tri personarum unius intelligentiarum deu-
quid proprietas non uerba distinguuntur. Ut quia simus Tertius a nullo
sit. Filius uerbo spiritu ⁷⁷ non a nullo, sed ab alio, quia et Pro utrum est,
differencia in uerbo proprietate assignaretur. et Filius a Pro generatione
spiritus ⁷⁸ per generationem est diceretur. Nam ex istis quod licet in
potest in iuri, que necessaria latentes induxerit, ut addentur in Symbolo
spiritum suum a filio procedere. Verum si, qui in Greco uulnus pertinac-
iores sunt, ubi rationibus, et authoritatibus arguantur, et ueritate spiritu
sancti processionem, quam manitendo faci cogantur, et recurvant
ne a pertinacia sua licet sententia, ut dicunt enim, et ueritas, nesciit aduersio, uer
interpretatio, non enim tam uerba addenda in Symbolo, id est spiritu, quae arabi-
matis uerbi est, ex parte, et quarti symboli lectionis, quae uero ex his
uertita sit, ut sublate faciles uelutius contra hereticos, ut minus in filio
pertinentes indicatis aplice aueritate conciliis quaque turnere, nonne

secunda Synodus Constances politana post Hucinam idem dicit, et tertia
ephesina post secundam: non ne post has Synodos per multa concilia in Oriente
et occidente authorizaverunt sedis apostolicas et congregatas et confirmatae fuisse ex
suo patrum, quod adduximus, certe antiquis historiis liquet, sed que sunt
necessitas apponendae particulae, inde etiam facile considerari posset, quod post
promulgato Symbolo Niceni expositionem, in qua de spiritu processione, ut
supra ostendimus, nulla mentio facta est, nisi ad distinguendam proprieta-
tem, ne eadem generatio et processio pararetur, grati Theologis dicitur Eu-
gelica et apostolica diligentius perniciens, ex quibus autem in locis expostini-
mis verbis, et veritatis rationibus colliguntur spiritus sanctus a filio procedere,
et non solum a patre processione a filio alijs uocabulis exprimere maluerint
sunt, et uniuersiter principium processiones in patre quidem processiones,
in filio vero ex iure generationem, sacra ueritatem, fulgorem, et alijs huius
modi uerbi uocabulis distinxerunt, ut apud nos antiquos Theologos
varius lucu inuenitur processiones nomen a filio, sed per filium sepius,
vius, et a quo esse ab omnibus non ambigetur spiritus ^{sanctus}, ut ex authoritatibus
Grecorum primi, quae superioris abducemus, et quae ad ducenti annos gla-
ne geriguntur. Latini vero sequentes in primis Mellicius, Hieronymus, Ambro-
zium, Augustinum, Leontem, antiquos et magnos Theologos clere, et aperiens us-
it anteriorres spiritus ^{sancti} a patre et filio procedere, consideraverunt enim pri-
confessionem illam uocabulorum uicem soluisse, et unam eandem spiritu
ratiuim in patre et filio confitentes, qua spiritusque ^{sancti} abutitur.

supponit

56

procedere, quod in patre consideratio processiones nominis dicta est, quia dictum
est in Evangelio, quia patre procedit; in filio autem eadem considerata, quia uer-
ita processio dicitur posse, sicut et omnis alij uocabulus eandem uim pro-
cedendi existimat auerunt; sed quod perfecta ueritas est, qui enim tam de-
mense, et theologie facultatis expertus est, qui proprietate naturae, a-
ut germinationis alium a processione in divinis considerare vult.
Hoc tamen consequentia incommode, quod carceri non potest, delinictus
Latini posteriores Theologi una processione uocabulo non nisi una existen-
ti litteris modis considerante processione evitare conantur, atque obli-
sum a patre et a filio procedere spiritum sanctum in processione proficiunt, ne nouas
proprietates in diuina essentia patre uigentem in illo enim ineffabiliter
et purissimo actu simpliciter natura omnem, quamvis mente non pos-
sibile est, diuinitatem eius relationem minime tutissimam est, sed quidam hi
processio litteris uocabulis nuncupata signifecit, mox eto excludit, in-
hac itaque eiusdem rei intelligentia, sed diuinitate formis ratio intelligenti, in-
ter Orientem et Occidentem ecclesias exstantem primu Phatios, et nunc demum
Opheus dimensione sumente nutrita, qua ex causa quid mirum est, si eos
opus quidam de spiritu processione idem eu latius sentire volentes, tecum est
inter se similiore tractare sunt, fuit enim iam arceu inter eos Stolae quod
et a Stolae concordante profecta dispensio, sum ab illo quando dementio con-
veniente, ut alij se huiusmodi a Gregorio Theologo, alijs Basiliaco, alijs
Eusebiano, appellari uellet, et alter alterius uelut scissionis principio

fuerit, neq; tandem primum statas et annuas festivitates celebrarent, non eis
quem quisq; sectator elegent, que res tunc Greecis sanc*t*e et benedimenti pris*tit*
permolesta causa noue celebriat*ti* dedit: ut post singulari*m* st*o*s, dies festi,
comunis simul tri*m* doctor*m* festivitas indiceretur, que nunc quo*m* in Greecis
omnibus ecclesijs anniversario cultu solemnis est: ex qua minus miru*m* debet
si latini auctor*m* magna Christiana fidei lumina respicere non sunt utrum
facillime enim re*m*gitur quod non noscitur: constat en*m* hinc de p*re*missione diffi-
cultatem inter ignorantes, et indectos homines maiores turbillas, et dissiden*m* con*m*-
tane*m* quam inter scientes et doct*m*os, qui enim ex Greecis sententes et doct*m*ores
fuerant, aut idem in ea re i*m* latini sentierant, aut Graec*m* assertio*m* ex i*m*
Latino*m* interpretati*m* sunt, qui etia*m* contra Greco*m* Graeci qui erant aperite
scripsere, sequi potius suos antiquos auct*m*ores uiri sancti doct*m*agi Theo-
logos, quam uulgata persuasione adeo per Iohann*m* concitat*m* et au*m*ta, ut n*m*
solemnissima, et maxime omnium legitima Florentina Synodus palam deminet
et incredibilis ineptias differentes tandem dicunt*m* nos Florentina Synodus
non recipimus. Tamen tibi concubax responderem*m*, tamen facit Arius, idem
Iamblicus: idem Nestorius: idem uniuersa turba hereticorum. Latini qui Hycena
Synodus una cum posterioribus exegere*m* hanc quo*m* excep*m*iant. Inquit doct*m*or*m*
et melior*m* ex*m*stimas, tecum tu te sentias, tui tua p*ro*p*ri*at*m*a sic in perditione
sed non posse mihi esse infensus tua amico*m* Ephesiene pertinacia ob*m*ia est,
non tua professo*m*: Christus admonet me, ut tibi iniungam, et alligem*m* vulnera
qui*m* in fide Christi aliquid inter fideles ambigui*m*, aut sign*m* interpretatione

est, non ne*m* id ad Synodos Occidentales deferri consuet*m*? uel hec discutienda
sunt? aut inter quos disputanda*m*? aut*m* quibus diffinienda*m*? Ex hoc Synodo,
quas supra retulimus, quam regerat*m*, quod magis canonico aut legitimo iuri con*m*-
uocata*m* si*m* quam hec Florentina*m* in qua et sumus Pontifex, et Constantinus
politanus Imperator, et secundus post Romanum Pontificem Constantino polita-
nus Antistes cu*m* diuinitate grece*m* Graec*m* hominibus ex tota Graecia electus, inter
quos fuerit tot Ep*m*, tot Libratores, tot Invenitores, quos Latini confessores ag-
gollare solent, quid nisi*m* discedit Ephesus ex Synodo, subscriberet n*m*luit
idem in Hycena Synodo fecit Arius. ob id non est Hycena Synodus a Christi fi-
delibus recipienda*m*: Iudeus proditor ex concilio Apolor*m* se subveniens, et Origen*m*
prodens, corruptus medius, et diffusa sunt omnia uisera eius. idem Arius con*m*-
git*m*, idem Thos*m* Ephesi*m*. Quod uero cor Graec*m* fratres, ne idem ubi*m* eu*m*niat,
quod Ariani*m*, et Nestoriani*m*, et Iamblichi*m* eu*m*nuit, nam quae prima Hycena*m*
Synodus, quam non recepit Arius, eius etea*m* heretic*m* postducentes fecer*m* et qua-
quaginta annos usque*m*, et uniuersu*m* orbem terrarum i*m*fecer*m*. donec Maximilches
Arabs congregatis in una uenib*m*, omnes qui uniuersales Synodos non re-
cep*m*erant uelut in luce Evangelij ambulare n*m*lentes irritau*m*, et in sua
impunitate latens heretic*m* sectas extinxer*m*; nam quod nunc eti*m* plurimi
m*u*l*u*ig*m*, ex his Christiane filii naufragij*m* uixit: agitur nam*m* annus sec-
timus et sexagesimus, ex quo celebrata Florentia*m* concilia non receper*m*
Ephesi*m*, quod de Ephesi*m* dictum*m* est, nisi quid post Hycena*m* Synoda prim*m*
Arius, post secunda Constantino politana*m* Macedonius, post terci*m* Hycena*m*

Heslorius, qui Calcedonem Cœti^{is}, post reliquas duas Constantino^{politanas},
Theodorus et Melcharius, post septima Nicena^{politanam} heresis, post octauam Constantino^{politanam} Photius, post lugdunen^{et} florentinam cū Photianis
Episcopis Christi Ecclesiæ peruerterunt, recenerunt & congregatis primis in
spu^s. et in concilio impiorum abierunt, congregauerunt conuenticula eorum
de sanguinibus, contaminauerunt pectora Christi, eiusq^t tunica, & sapientia
suum, inconscium laetaverunt, an acer^o Greci fides reficit, quid de iis
priis est in Psalmo, nescierunt, et non intellexerunt, in tenebris ambulare,
qui, cui inimici tui sinuerunt, et qui odorū te extulerūt caput, super popu-
lū suū malignauerūt consilii, et cogitauerunt aduersus eos tuos. Hec loquens
Propheta unicus inimicos dei alibi nos aliminet, ut olio Eulenia^{malignum}
habamus. Non est enī Ecclesia re^conuenticula, et conciliabula impietatis
et perfidie, ubi congregantur, qui Synodalibus decretis resistunt, et decla-
rati in sancto spiritu ueritatem explodunt, quid afferit contra latinos Nicena
Synodus ab iis qui synodos respuant, nunquid licet nobis eligere qua regi
synodi uelimus. Latini prima Nicena Synoda, et post illa exteris annis uni-
versales recipiant, quies se catholici, et christiani hinc uolunt, non Photi-
anos aut Ephesianos, quibus urs adhaerentes non sola Romana Pontificiem
sunt, sed uram tuni Christi inimici Imperatorem optimus. Particulariter cum
tota latiaria Orientis, quā Synodo recessisti, et præ assertioⁿ am synodos
nominari audetis, que lenientia, que cœpit est, spemre aut le spu^s si
nisi sentire posse, qui spu^s resistitis, et du Constantinopolitana sedem

contra Christi decorem à Petri Petri legiōni principis throno, atq^z auctoritate
secularitatis, hū regnū Christi in seipso dividitur, utina^h hoc in partē false dicere^m)
be solari apud urs est regnū eius, et Constantino^{politana} seles, que uero Christi. Vi-
cere per totū seculū obsequi recusauit, nunc tandem sub Maurethano principe pro-
fanis peccatis subiecta calcatur, quam ut deus clemens et misericors uobis resti-
tuat, Laciū omnes Ecclesiæ, omnia coenobia quotidianiæ precibus flagitant.
sed hoc imperari non prestubis nolentibus, exulte gaudio cor lapideum, induito
cor carneū, redit in mentem et respicit, et in Spu^s, geruifera misericordie
Dni nū Iesu Christi pergnacia deponit, Euangeliū et sias Synodos non in uno un-
bi, sed in tuto concordia, et in tuta serie spu^s considerate, contaminata es cordis
Photianū sceleris occasione elminuit, non collidat in terroregresso Latini q^z Thol-
yos, sed ex uno spu^s: loquos existimetis, et synodales demū interpretationes
non ex unī concordia geruntur, sed ex ueritatis spu^s de eius processione co-
gitationes exquiruntur.

HIERONYMI DONATI
DE PROCESSIONE SPVS
SANCTI CONTRA
GRÆCV SCHISMA
LIBER TERTIVS

PROEMIUM.

DENICENA, expositione Symboli
dissimiles, ligrem sumus longius quam ab initio opinaber-
mus, sed non certi longius quam opportebat, necessaria
erit uideatur et res gelas, et tempore afferrit, et simul
rationes rerum fessari, et temporum ut in omnibus rite cogni-
tatis Synodis, que oinquit viri sunt uniuersales et ex toto terrarum Orbe colle-
cta dicta sunt, una christi eulogia unitas, una heretitorum expulsio nascen-
tur, simulq; illud patere posse, quid maximi quesitu, nec satis in iusta Flora-
tina Synodo ex eius actis explicatiu compari, quodq; a principio ostensuros no-
golliti sumus, unde hoc inter grecos et latinos concouersio nata, sic greci que

enim dividij occasionem, ut ex grece historia confabancet anno ftri sexcentos ab
hunc atque non exsita illo et pollute tantis soribus Photij temeritas
post Maumeshanu in undici pellis altera, simul etiam ex omni Synodori serie,
quam linumeratis temporibus acutulimus, illud post colligi ex file cuius prae-
uatum, et publice, in Synodalibus constitutionibus et decretis licuisse, non
præteritus synodales constitutiones solum, sed et symbolum apollerum
et iusta ecclasiæ euangelie interpretationi, idq; pietate Christianam mentis con-
stitutu esse, sed contra synodos unduersales cornua exigere, et calcare
proculdubio tam à Græciis, quam Latinis fidelibus semper hereticis
et profane prænuntatis, et pertinacis iudicatu est, quo magis greci frater
id terrorre nos debet, ne sub eadem ruina precipites opprimamini, sub qua
Græci olim eulogis præsidentes Macedonius, Nestorius, Matherius, Eusebius
Theodorus, et reliqui antiquiores heretici, et postremo Photius, atq; Ephesius
resistentes, Synodalibus decretis ex gremio catholice, atq; orthodoxie
ecclie, vocati in eternas tenbras corruerant. cuente queso ut per
horrescere cuenter per omnia similem, ne dum de Spurii prærogative luxuriant
quid Florintina Synodus nos deinceps Ephesienses nominare necesse sit, non
catholicos aut Christianos. Deus et dñs n̄ Jesus Christus per uiscera misericordia et caritatis sui imminens haec, et ea non imminens, sed progi cunctis
tans, et premens malum a cervicibus uris avertat, et post scelus Photij cal-
igis semper in genis Græcia tandem resipiat, subleuetq; et spirat in nobis
spum ueritatis, ut uersus h̄is non ex Photiana impicit, non ex Ephesi-

pertinacia, sed ex synodali, et catholico sensu intelligere ac interpretari
valeatis.

Eversio secunda et tertiae excusationis schismatiscorum
quas super euangelicis et apostolicis verbis
fundare satagebant cap. primū.

Sequamur igitur quod instituimus, et obiectas superiori libri
ex euangelio, ac aplois auctoritatem discutiamus. Ego inquit
Christus, veritas misericordia a pro spiritu veritatis, qui a pro
procedit. Vidamus an obid, quod subtrahit a filio, an obid quod non expiat.
Filium subtrahi debet a filio principiu[m] precreationis Ihesus, et quid si ex
arte dialectici argumentationis intendu[m] esset facilis, et prompte respondere
ambiguitatem omnem tollere posset, et non obid precreationis principiu[m] excla-
di post a filio probaretur, quia includatur in ipso. sed sicut haec enim est
nudus, ut simplicem veritatem scripturarum ex fratre Theologo filio expe-
rito sine falso et sine artificio discurramus. qui uenire inquit, penitus
tus, quem ego misericordia a pro spiritu veritatis, qui a pro procedit, qui
hui loquitur? non ne Christus? Christus in qua uerus homo, idem uerus de-
us, et quia uerus homo, et uerus Deus est, se per numero ut Deus loquitur, si
per numero ut homo, et quatenus homo est, non est Deus; quatenus uero De-
us est, non est homo, sed Christus est quatenus est Deus homo, qui in Terris
natus est, et cum hominibus conuersatus est, et sicut multa ergo ut homo, et

multa ergo ut Deus, ita multa loquitur homo, multa loquitur ut Deus. Unde
Dionysius ad Catu[m] scribens de Christo, qui genito uerus Deus existens dicit pro-
curit non homo, et quomodo uerus Deus, nescit. et huiusq[ue] i[n]tra[m]entur et cetera
g[ra]m[m]atica l[et]terarum ex eius p[re]dictis, ceterisq[ue] dicitur de deitate. sed utrumq[ue] dicitur de deitate
anterioris p[ro]positio. cuius Evangeliorum est hoc? Et beata deus. Et deus deus. Ut deus deus. Et
deus deus. Et deus deus. Et deus deus. Et deus deus. Et deus deus. Et deus deus. Et deus deus.
H[ab]et enim ut brevibus verbis comprehensio dicimus, ne
homo fui, non ut non homo, sed ut ex homine, ultra hominem, et supra hominem
acti factus homo, et postrema non secundum deum diuina, neq[ue] secundum hominem
humana faciens, sed quia Deus homo factus sit, inter nos communigando deo
et homini actione accessus est, sicut ergo erat Deus homo, ita non sola opera-
batur ut Deus homo, sed loquebatur ut Deus homo, uelut anu[m] diuinum habens
neq[ue] naturae suppositum. eadem concreta sermonis modo ut homo, modo ut Deus
loquebatur. mea inquit, doctrina non est mea, sed eius qui misericordia patet. que
modo mea non est mea, non quia mea doctrina dei non est mea hominis! sicut
igitur dum loquitur ut homo, ad patrem referre soleat, quod et sic est non ut homo,
sed ut dei. Verba, inquit, que ego loquor uobis a me ipsorum loquor, quia non tan-
quam a se ipso hominem loquitur, sed a se ipso deo. Aliibi enim in Euangeliis dicitur
Principium qui et loquor uobis, quia a se ipso loquitur, ut principiu[m] huius ut deo,
sic profecto ex eodem sensu potius dicere apertius, quod tamen sicut est in-
telligendum, ut p[ro]p[ri]a dicitur. spiritus suis quem ego misero, siue qui a me pro-
cedit, non a me mittitur, aut procedit, sed mititur, et procedit p[ro]p[ri]e quia

quod si sic dixerit, ut homo loquens, recularetur in primis, quod et mihi est non
ut dominus, sed ueritatis. Dixit igitur quoniam uenire patet quis enim
est noster a spiritu ueritatis, qui a propterea procedit, Christus deus filius lo-
quens in persona dei primo ut uerus deus ita loquitur non intelligendus est.
Ego misericordiam uobis sum ueritatis, hoc est, sum meum, sum filius dei, qui
sum ueritas, et uita, qui spes licet non meus, et licet misericordia a me, a
men obis meus est, et a me misericordia, quae hoc habet et pre, ut et meus spes
a quo pre etia spes procedit, et ideo misericordiam uobis sum meum, qui tamquam
a propterea et in primis procedit, carceres euangelii uerbis non coniungitur spes.
Similiter pre similibus filio procedere que dementia est, que imperficiatio est,
perfectionis insufficiens ut quid ne filii, quid ne naturaliter filii, quid ne per
filium, quid misericordia filii, non procedere filio, profecta misericordia sum scimus.
neq; seruitudinem, neq; ministerium dicere potest in filio, qui et quibus est propter, non
seruans aut minister prius, sed sum deus Christus misericordia tangui deus, il-
quod sibi est, misericordia ex parte naturae divinae, non ex subiectione infirmi-
tatis humanae. Dixit noster Ephesians Corculus, unde ista confingit, sed uide
at Cyrillus Graecus theologus Antifiction doctrinam et sanctissimam in sermonem ad
Theodosium. Corculus dicitur in Graecis ueris aliis tam, et in Corculo
Corculo dicitur in Graecis ueris aliis tam, et in Corculo
Ostendit quod ueris aliis tam, et in Corculo
Baptizantem
inquit Iesum in igne et spuma, non quod alium baptizari imitat ipsu-
ere servicio, aut ministerio, sed tangui deum secundum naturam superiorum

potestatis ex scripto et propriis tibi ipsi cui concordet didimus elegans
author, cuius ego apud grecos forte scripta non regredi, sed testa Hieronymo
mo multa conscripsi, quodamnamen ut supra in quinta Synodo ascendimus,
non recte sensisse tacatus est, sed super hanc eadem particula cum Cyrillo citen-
tit dicens. Iste spes consolator a filio mititur, non secundum angelorum aut
prophetarum, aut apostolorum ministerio, sed a misericordia et ueritate, et uirtute
spem dei in diuina habeat in eadem ueritate et uirtute naturam. Sed redire
ad Cyrillum, ex quod supra haec ipsius particula euangelista refrat, uideamus.
Ibi enim simul particulam locutus et elegantius explicat, simul opinantes eius
modi in Christo ministeria determinauit quoniam est id quod ipso non nos de-
bet, locutus est uero apud eum, et in eis uero apud eum, et in eis uero apud eum
debet, id est idem nota est ipsi. Quare etiam etiam dicitur, in Christo non debet, id est
idem nota est ipsi. Quare etiam etiam dicitur, in Christo non debet, id est
idem nota est ipsi. Quare etiam etiam dicitur, in Christo non debet, id est
idem nota est ipsi. Quare etiam etiam dicitur, in Christo non debet, id est
idem nota est ipsi. Quare etiam etiam dicitur, in Christo non debet, id est
idem nota est ipsi.

Didymus

cyrillus

cyrillus

Basilus

rebus per se auctoribus. quod est de ceteris non est spiritus. sed de spiritu et de rebus non est spiritus. qui ergo inquit uenerit garrulus spiritus ueritatis. id est meus. qui est pro predicto. ille testimonium geribebit de me. sed quomodo geribebit operabitur in usibus. et per nos mirabiliter. et sic testis erit iustus. et uerus meus concordans potestatis meae in uirtute magnitudinis. meus enim est spiritus. qui operatur in uobis. sicut uoce est meus. sic et est dei pris. At uero idem pater longioribus verbis distinxerat. qui putant filium dei mettere spiritum suum ex structitate auctoritatis. tanquam ministerium. aut seruum in reali. et non tanquam deum. et dominum in re propria. contra quos praequaeretur inuestigatio non solu[m] imprudentes. sed stolidi et reos. et menses appellaverunt. dicens. Cui pater ueritatem tua ostendit. si quis ei inquit. ueritatem tuam et non propria. aut de reali. aut de deo. aut de filio. si enim filius in ordinem cuiusdam ministerii rediret. hystericus spiritus est propter quomodo non necessarium erit facere. ut alienum sit omnibus molitus ab eius substantia. hec omnia sanctus p[ro]p[ter] non afferri sola. ut euangelie declarare. sed uero. Macedonius confidet. qui spiritum sanctum. ut supernum descendimus. erat ante existentem. id est deo in explicatione prophetarum dicit. Et p[ro]p[ter] isti deo. tu es deo. Quibus est ipsa. quoniam ip[s]i in lib[er]to deo. id est deo ei causa. non deo aut de euangelio. Et alio rebatur apostolus ad Cor[inthios] uocis. sed deo et non te. Quatenus enim filius uerbi natura est deus bene genitus est spiritus dei. et proprius est eius. et in eo. et ex eo spiritus quemadmodum in ipsa est in consideratione. illi

aperius cognitus idem pater in sermoni sicut ep[istola] contra Hellenas. cuius partem calum libro superiori recitauimus. ubi aperte inquit spiritus tu[u]m Spiritu ueritatis. ueritatis dicit. id est spiritum filij. et ab eo fundi sicut achippe pro extensim. quod effundit et procedit aqua unde Cyrilla promiscuit idem significat. quod profundius in filio spiritum suum nobilium non quam ipsam a filio substantialiter esse. quam evidentius in aliis in loco explicare idem p[ro]p[ter] in dieologia p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] calum. Et alio. Et ob rem istam. sicut ad id. quando in lacu[m] rei di ueritatis. et exponit. Est inquit. spiritus tu[u]m Dei et pris substantialis est atque. siue ex p[ro]p[ter] filium profusus spiritus liberatur. Cyrilla systema affirmans. tu qui auctor est magnus aqua spiritus natus. cumque tam tu sentire ex decreto secundum synode. quod superiore libro recitamus. imposuisse et anathematizasse in ista uite. quid ergo dicimus. Graeci fratres ipsa euangelia non habent ipsa ad ecclesia uolumen. dum non intelligentes. tam p[ro]p[ter] considerentur. Propter in pertinaciam auctore execratione proculibus lignis occidentur. Cyrillus synodali decreto agnoscens testis. quem merito etiam gratio laudet. et dilectio[n]atur. cu[m] latini sententia. in uero latine uillo nec Cyrillus solus. sed omnes qui supra acutissimam Graecu[m] Theologi. quid ab aliis Basilicus ipse quoque alterauit. Plan Theologu[m] qui in libro contradicitione de spiritu suo loquens. ut. id est de calumpniis cuiuslibet lib[er]to deo. id est deo. et cuiuslibet euangelio. id est deo. et cuiuslibet spiritu. id est deo. et spiritu. Id est. dignitate et ordine potest. filium de spiritu. ab ipsis habens enim. et ab ipsis accipiens. et annuncians nobis. quoniam uerba quae nam datus sensus est. nisi quia a p[ro]p[ter] prodehit. non

Christus

prophetat à filio, quidque alius est dignitatem et ordinem censeri post filium, et
et filio habere et vivos hoc est esse, quam ab ipso procedere? Dicit Ephenensis
distinguens corruptas eum di industriae Basili libri. Ó dementia singularum
quis eos per tota Graecia corrupit? quam ob causam? an vero non quadruplicem
q̄ intelligentie sensum? et cotiuscōmētē p̄ficiat? quam ignorat, quam impu-
dens est hoc Ephenensis pertinacia diuinorum? Non puto inquit, dicendum
enē a filio spūm suum procedere, sed p̄ndire, pullulare, et fundi, statim r̄
sed condonā tibi, et longe plura uocabula, omnes poetas, omnes oratores, to-
tum deniq̄ dictionarium euolue, molo nō sit uocabulus idem sentias, molo nō
personis proprietatem, in essentia unitatem statuas, et filiu nō servū aut
ministrū, sed uera Deum et consortem diuinū mirū officiū, et exorta pho-
nante impiecat et pertinacia, induces manus tuas in, et lenitatem. Huic
alio Iohannes Euangelista particulā, quam pro adiuuanda sua auctoritate. Ver-
ant affirant diligenter retrahimus. Si diligitis inquit, me mandata mee ser-
uabitis, et ergo rego p̄m, et diuī particula debet ubi, ut maneat uobis in eternū
q̄uis aeritatis, q̄ua iniquitate, q̄uis seū ab ipso solo p̄r̄ predicti, regat
filiorū p̄m, ut debeat filii spūm uis, filius ergo interuenient, pater producent,
q̄ue spirator est sancti spūs, predicti ergo a p̄re, non a filio, q̄ua manuā
largior, non ab intercessione predicti, sed uilemanus quem erat error, p̄ hoc
pertinacia sacrarū scripturarū ignorante labecus. loquitur Christus reli-
quorū nō, si diligitis inquit, me, mandata mee seruabitis, q̄ua idem est deum
diligere, et dei mandata seruare, prima enim et maximū mandatum in lege, ait -

renice eodem redemptore nō, est illud, Diliges deum tuū ex tuo corde tuo, in quo men-
dato quecumq; particularies lex pr̄cipit, includuntur, q̄ia diligētibus Deum
omnia cooperantur in bonū. Unde plenitudo legis est dilectio. Item Ioannes
euangelista aliis. Diligamus inquit, inuicem, q̄ia dilectio ex deo est, et pa-
ro post subdit. Omnis qui diligēt ex deo natus est, q̄ia deus dilectio est, ex
verbō ergo Iohannis euangelista dilectio ex deo est, et dilectio deus est. Diligēs
que est ex deo, ut rectissimi unitamur, est ipse spūs tēs, qua se inuicem
diligunt pater et filius, q̄ia q̄ua ut regnū dicitur, patris merito attributus
principia ratione unitas, filii equalitas, spūs sancte unitatis equalitas, q̄
uncordia, et neceas q̄uidā inefabilis unitatis, dilectio autē concordia ipse
est. Ut ergo simul dilectio ex deo est, et dilectio simul Deus est, pr̄cul dubio di-
lectio est deus de deo, hoc autē quod est em̄ deum de deo, aut p̄mē filij est,
aut spūs sū, nam pater solus, ita est deus, ut non sit deus de deo, q̄ia non gen-
tus, nec procedens est, magis autē proprietate dilectio hæc se spūs, q̄iam de
filio, nam semper fere ubi in euangelio de dilectione fit mentio, ut superius in libro
dicitur, confessim adducitur spūs, scilicet hoc loco facit filius de parvuletis spū-
tūtatis, quem se impetratū promittat ē p̄ Christus filius pr̄ diligētibus
et seruabitibus mandata nra, sicut in eodem Iohannes Euangelio, q̄ia dictū est,
Si quis diligēt me, pater meus diligēt eum, facta ligatio nō dilectionis ab eo
non dilectatur, nisi cōmemorans spūm suum, quem misericordia inquit, pater in noī
me, qui uis docebit omnia, quæcumq; ad dilectionē pertinēt, dixerat nobis q̄ia
hoc est preceptū mū, ut diligatis inuicem, etz ea de cause quem relinquo salū,

euang.

pacem meā dōtobis. Nibi autē agnū eundem Euangelistam, qui ostendit exst
per dilectionem nos in Deo manere, easam manūnōis affectū dicens: In hoc
recognoscimus quia in ipso manemus, et ipse in nobis, quia le spū suo hedit
nobis. Christus ergo pro diligēntibus Deum, et pro seruātibus mandata
Dei regabit p̄m, non in qua nō Deus, sed in qua nō homo. Aliquid si rigat
ut Deus, iam alio indiget non esse Deus, aut se ipse fructu rogarer, sed
in qua nō homo merito sue conuersationis et ḡtationis impetratur se polle-
cetur a p̄r, ut de Agn̄is aliū paracletū, qui maneat cū eis in aeternū spiritu
veritatis. quis est iste aliū paracletus? nūquid duo sunt spūs? unus qui
iam datus, alter qui dādus erat! abīt. Omnes enim, ut inquit Paulus, deo
spū pertinet. et alibi: omnia geruntur unus, atq; idem spū. sed quāmodo hic
alius? ponamus p̄e interpretari aliū dicti geruntur paracletū post ascensionem
in specie visibili: non quia fuit aliud numero, respectu recepti spūs, sed respectu
recipientis hominis, aliud in nobis, idem in te ipso, quia, ut supra diximus,
non minuitur, aut augetur in se, sed in corde hominis datus fuerit etiam ante
passionem s̄is. Hic sanctus spūs, sed non permanens in illo in aeternū quia
percutit leguntur Agn̄i, non solum ante Christi passionē, sed etiā post, et antea pa-
ssionem. Petrus ante Christi passionē negauit Christum. Thomas etiā qui non
credidit post passionem, consumato autem per mysterium passionis et resurrecti-
onis, et ascensionis quasi omni merito Christi conuersationis in terris perman-
vit spū in Agn̄is, qui amplius non pervenerunt. Verantam cū hac ipse inter-
pretatio non discrecte maior pars interpretantū hanc particularē, ut Christus

Paul. ap.

litterat se regnaturū p̄m, ut ipse dīcēt, et ascendēt in celos cum carne nostra
glorificata, aliū p̄reter se non substantialiter, sed personaliter paracletū p̄ficit, qui
est spūs³, nam et Christus fuerat uetus paracletus, et consolator et adiutorius nō
ante p̄m, et ascendit in celos, deinde hedit eis illum consolatorem, hunc est spūmū
te sic cognoscitur a Joanne Chrysostomo, ait enim quid littere aliā, ostendit hypostati-
onis differentia, littere vero paracletū ostendit substance uagationem. Sed ut redem-
undū dixerim sumus, regnatur et pollicetur saluator, et ē p̄o imperatur, ut patet
debet sacerdos Agn̄is, et hoc prouidit huius nō ut Deus, sed ut homo pollicetur, et sic
intervenit et non largitur, et ne recte intelligatur spū sicut a Christo uerum
increuerit et mediocriter, nam et Christus ut Deus et largioriter prouidet, ipse in qua p̄t
et filius unus deus lugunt et spūs, nam si aliud intelligatur filius minor spūs⁴
a patre magnus et generus error inducitur, ut persona filij nōne sagre dicitur;
quoniam seruū et ministerium spūs⁵ p̄cessione que missione conceatur, quid sancti-
simus Cyrilus ab Iherusalem, non solū in sermone ad Theodosium supra retulimus,
esse dicitur testatus, sed hoc ipso in lio Euangelio acerbā expōens ait: et dñe
volvūt eis. Quoniam alia dicitur dicitur dñe Christus et dñe Christus et dñe Christus
Ḡt̄ Christus, et dñe Christus nō est dñe Christus, ut dñe Christus dñe Christus, ambo yd-
mētū dñe Christus et dñe Christus, dñe Christus et dñe Christus. C̄ id est et ambo
dñe Christus, dñe Christus et dñe Christus. Ita dñe Christus et dñe Christus et dñe Christus
est dñe Christus et dñe Christus et dñe Christus, et dñe Christus et dñe Christus, et dñe Christus
dñe Christus et dñe Christus et dñe Christus. Ideo naturalius dei, et pris honoris filius
substantialiter censos existens, habet spū et modo quo illa pater habere intelli-

Cyrillus

gicur non aduentum, neq; excinsecus. Stolidum enim in se vero furiosum est insentire; quin immo siue quilibet orum propriorum in eometibus spiritu concinet, et proprieates hanc ipsum spiritu Christus corporaliter insuffavit; ostendens quid sit ut ex ore humano procedit spiritus corporaliter, si ex divina essentia modo diuinum naturam condescendi ut ipsu offunditur spiritus. sed n; diligenter plus lector tam Evangelij seriem inuicem contulerit, et superius, quod in divinis sectionibus est agendum, dicitur et Saluatoris et Evangelista releyatio, et regulae ueritatis ad sensu adductis particulis, nullo alia interpretatione indigebit. sed exigatis Evangelij uerbis ipsius Iusticiam spiritus se considerantibus ageret intellectus. Rogabo, inquit Christus, prece et labore uerbis aliud per aulem perseverans in promissione iam enim dixerat, nos uos relinquam orphanas; sed quod sunt uerba Christi rogantes preme, et iam quod promiserat sollicitus. Pater, inquit, sancte serue eos in nomine tuo, quod dedisti mihi, ut ne una inuicem sint et nos. Et paulus post, non pro eis rite tam, sed et pro eis qui credidit, tam per uerbum corda in me, ut emnes unam sint, nisi ea primum me, et ego in te, et ipsi in nobis uiam sint. quid tibi uolando haec accepisti? nunguid uale Christus ut transire rationalis unum inuicem sint? sicut in lignina essentia pector et filius unius essentie sunt! absit. iam enim in trecentu cogitare nefaria est. sed roget Christus ut sint una per unanimitatem in dei caritate, hoc est in spiritu sancto, que est dilectionis, que est deus debet, ut diligentes deum, se consequentes diligunt. Unde Iohannes Chrysostomus hoc inquit, quod aut siue non est certissima parlicitas, sed ut huminibus penibile est, siue creatura rationalis esse propter unitatem in uero creaturam per dilectionem et veritatem: unde idem Chrysostomus hoc in loco ait, et

sic in unanimitate sermonem conclusit, unde in eis ibi desinunt. Nam in ipsis hinc erat, Mandatum novum do uobis, ut diligatis inuicem consolator igitur et adiutorius, qui per Christum impetratur a patre spiritu ueritatis, ipsa dilectionis est. quae se inuenit diligenter peccare et filius ab altero, an ergo alle omnino esse caret, quia etiam dilectione creature ipsa a patre datus et filio diligetur et tempore quando autem hoc uera se habet, huius quarto Octavi fratre postrema urba Christi regentis, et quid regat, in aperte dicitur. Pater inquit, quod diligisti michi uulnus, ut ubi sum ego, et illi sint mei, ut uiderem gloriam meam, quam dedisti michi quia dilexisti me ante confusione mundi; Pater iste mundus non te cognovit, tu autem te cognauit, et tu uisuerunt, quia tu me misisti, et nunc facies nomen tuum, et noti facias per dilectionem qua diligisti me in uirginis mea, et ego in ipsis. Ecce genelatus, qui per Christum filium impetratur a patre parentibus in quaum spiritus sanctus: Amor patris et filii, dilectio qua inquit, dilectionis tuae aeternam mundus ficeret, nescius ei dicere, hoc genelatus, hoc sancto spiritu, hoc amore sua dilectione eis diligens, et huius eadem in inuicem diligenter dilectione, qua etiam si mutuo diligenter quod diligendo deum, nec ipsa quae in hoc diligimus. Hoc ergo uera et superna dilectionis, qua non est affectio corporis, neq; sensualis non perturbatio, sed quietus et stabilitas humana mentis, est illud donec hic ille consolator quem lucimus spiritum secum, et dilectionis qua est deus, et est ea de dilectione, qua pater diligenter filium, et filius primus, quae intercedentia ad hoc remittit deo, et eccl. Paulus uero spiritus efficiunt eum, quia per dilectionem, que est spiritus tuus, cum patre et merito Christi nunc est deus in aliis sumus, et in eis nos nobiscum unum sumus, et huius deum

diligimus proximum necessarium diligimus. Et hanc pericula euangelij audi-
ant photiani res suis certulis interrogatur. et contra se militare, quod pro se affe-
runt. Regatum a pte periculum a christo homine, eandem a christo deo vel
filio procedere, quia dilectio illa eterna, que est impetrans a christo homini
spus suus simul a pte procedit, et filio. Amor pte et filii quo se inuenit diligere
et quo a deo diligimus quippe quo ad nos uenit, et mansionem facit apud nos
pater, et filius quo nos ipse quo deum proximum diligimus. Tertie parata
qua ex euangelio iohannis adducitur, ex eadem legi ratione quam fecimus con-
tra photianam periculam, facile reflectitur. Spus teus, inquit, quem misericordiam
in nomine meo, quia non misericordias in nomine filii, sed quod a te procedit
in nomine eius a quo non procedit, immo ab eo procedere procedit, cu-
ius nomine misericordia quid est aliud in nomine alterius facere, quam causam uel
principium rei factae, cuius fidei significare. Deus in nomine sui salutem nos fa-
cit, et per gloriam nominis sui liberem nos in nomine trinitatis baptizans infi-
citur, in nomine inquit, tuo excelso recto, an tu quid est alia misericordia spum scia
in nomine filii, quam ipsum procedere filii, quid quae innata nomen in filio?
non ne substantiam, et causam, et principium, et denique ipsum nomen sed non
accidens, aut aliquib[us] uerbis, et creature, mihi cur enim a filio spus amans
tanquam a deo ut ait cyriacus, secundum naturam supremo potestatis habegatur
nomen in christo naturae procedere significat supremum p[ro]pt[er]is, a quo remi-
tuntur, et procedere persona spus. Ceterum modo interpretande sunt p[ro]pt[er]a spus
uerba, quia dicit. Dextera p[ro]pt[er] dei exaltatus promissionem accipiens a pte effudi

68

hunc, quem uirtuos uictoris, et subditos, aucti[us] enim p[ro]pt[er] quia illi omni[us] trahita
sunt a pte, et hoc ipsu[m] trahit[ur] est illi a pte, qui filii comunicavit essentiam quod
spiritus spum scia, quod non potuit communicari spus scio, quia nihil spum ip-
sat, nec essentia et natura generans non potuit communicari filio, quia nihil
spum gignit. Recipiunt sane p[er]ter alijs dicta persicande, et sicut superius ex-
positum est filius non minister aut seruus, sed maiestas per omnia patet aqua-
lis intelligendus est, proprius serm[en]us filii spus scio sicut et pte, quem dico
lunam immixtum, et latitudinem solis et ueritas auctorunt quod sine Christo pro-
missionem accipit uero homo. Sicut uero deus homo cui dico est, quod uero, et de
bet habere, hereditatem tuam, profecto spum sciam non potuisse effundere nisi
ut deus spus ergo scis deus de deo p[ro]pt[er] deus filius effunditur effundi: auer-
e p[ro]p[ter] eadem est effundere diuina facultatis, que a hereditate propria de-
rivatur, dum uero spiritus meus que est in pte et filio spiritus meus spus suis, reci-
piam Paulus dico interpretari inclusum littera student, in quibus dicuntur
spus filii passim appellatur, si filius deus equalis p[ro]pt[er] in nascendo spus,
non minister aut alienus, sed legit[er] proprius uero aut descendens.

Solutio primi argumenti quo photianus atque batitur in
schismatis defensione cap. i

Sed iam alii argumenta uincamus, quibus in sua perti-
cia confirmari solet, prout schismatis persuasio sic cum
a principio proportionatur, et quidem omnes, ita est apud aristophanum

bipedam portam, pro Thelacione & opere offerimus, quia tu simus omnibus ipsi
 soli uenientiis & opere offerimus, et in exercitiorum rationibus superponimus quod uer
 obtemperemus, nemo te habet diligentius nisi huius, sed excolle uim uincitur,
 cuius uite genitrix noster redemptor impetrata fuit ut fuisse timuerat, singu
 lariter dilectionem suam, ut nomen nolle faciliu[m] solueret, tu amato
 us, applicatione singulariter invenitur. Seruante a primis uite p[re]b[ea]t
 ut gratias humanas primis uite inquit duxerat ut p[re]uidentem latitudinem
 propriae uirtutis excolam, ne p[ro]p[ri]o uultu distinxerit sp[irit]us tuus
 filius, p[er]tinet p[er]tinet tamen in uincitorib[us] in quibus natus uigilie, ut learnis docet,
 aut excolatque excolat ergo primu[m] discione conuictu[m] in aliis in qua
 mentu[m] p[re]dictu[m] Phocas, p[er]tinet tamen his p[ro]p[ri]etatis in dynastie confidemus.
 quia sicut non tam p[er] tota res eius est illa p[ro]p[ri]etate affirmemus, cor[por]is
 uite dilatib[us] excoleat lector, p[er]tinet uite agenciarum factarum, sicut uite
 p[er] se uite, et compendit p[er]tinet dilatib[us] p[ro]p[ri]etatis producere. hoc immo
 facit argumentum, quia Phocas uide, ut amplius in acta Nicetie Constantie
 et latius orationes, p[er]tinet inter eis respondeat quae exponit in scri
 ptiis suis concorditer uite religiose, uite non uiriliter principia esse aqua
 latius deponit, quia non iuramentata, quidique p[er] se est inuenit et merita
 sui est inuenit, que latius inferiores brevi facere, nec via ignoraat Phocas
 ut h[ab]et p[er]tinet in aliis responsum quia latius p[er] amorem latius sequitur.
 empliende ut p[er] primis filii p[er]magnaria, quod si non latius p[er] amorem, sed
 p[er] uicem p[er] filius uita[s] p[er]stans, et ad creaturam relatum uita[s] creator, et

uita[s] dominus, sic relative ad gratiam eam uita[s] principia ad insecutum uita[s] p[er]
 filium, et postea sunt uita[s] principia, que uita[s] creator, et uita[s] dominus p[er] p[er] agen
 tiam dicitur. Sagittarius et Glosatina symbolum, que superiore librum reculit
 et declinaret. hoc igit[ur] uite manefestat, ex parte columnarum, adhuc quae rati
 ones transcursum, quae affermantibus letantes uita[s] eam in p[er] et filio p[er] recte
 sit principium. Uocatus contra ecclesiasticu[m] usitate credibile, ut p[ro]p[ri]o clausu[m]
 sit uita. Tunc i[ps]i Phocas epiphany et uita loca in celo, si quis est p[er]
 plures enim, et e[st] p[er] p[ro]p[ri]o et filio. Tunc et filius uita hic uita una persona, et tunc
 filius p[er]sona composita. Sabellianus et gnosticus, ^{semi} Sabellianus respondens et Phocas,
 qui est uita dilatib[us] p[er] se uite, sicut p[er] se uite dilatib[us] p[er] se uite dilatib[us]
 p[er] se dilatib[us] p[er] se uite, p[er] se uite dilatib[us] p[er] se uite dilatib[us] p[er] se uite dilatib[us]
 et tunc et p[er] se filius p[er] se dilatib[us] p[er] se uite dilatib[us] p[er] se uite dilatib[us] p[er]
 se dilatib[us] p[er] se uite, quia non est dilatib[us] p[er] se uite dilatib[us] p[er] se uite dilatib[us]
 p[er] se dilatib[us] p[er] se uite, et dilatib[us] p[er] se uite dilatib[us] p[er] se uite dilatib[us]
 p[er] se dilatib[us] p[er] se uite, que p[er] se filius uita uita dilatib[us] p[er] se filius
 et alia p[er] se p[er] se uite p[er] se filius, quid si hoc Phocas uero uolubilis
 intellectus est, et uita dilatib[us] p[er] se filius p[er] se p[er] se p[er] se p[er] se p[er]
 p[er] se p[er]
 p[er] se p[er]

ergo secundus est ut fiat. Contra hoc, id est communio personarum, quia pater non est per spirationem, sed paternitatem, que non communicatur personae filii, quia incommunicabilis est. qui enim in huius non sit non unus p. et unus filius, non potest esse una persona cum p. et filio. Spissus in que non regnatur, immo aeterno non sunt conuenientes p. et filii, communicatio filii, nec illi haec una persona pater et filius, sed una persona respectu spissi et illius non sunt tria personae, sunt una principia ab extra respectu communiorum. Dicitur ergo Thales non impedit, et paternitatem regnatur, sed confidimus hanc non plerumque et argumentum. Propter quoniam Thales refutans. Non reponit Thales, sed quod regnare non potest, spissum non potest esse subordinatum a filio, hoc enim est, coniunctio, reconnectionis. Quoniam Thales, quid est filius quod dominante et sustinente est pater filius, tunc non aliud quis, sed idem, qui tunc est in Trinitate persona. Ut ergo spiritus natus manere, prout est et sustinere a p. et filio secundo Thales concludit, nec tunc est filius conveniens haec persona p. et filii, enim per spiritualia una, non regnatur unicus. Thales argumentat, ergo quia falsitas est, quia in spissu non regnatur, a qui incommunicatio non habetur, et paternitatem non ratione obstat, plenius regnum teste communio.

Solutio secundi argumenti. Cap. iiii.

Secundus iste agens Thales eiusmodi est. si pater inquit, spiritus spiritum suum, et ex filio sequitur et aeterno pater et continuus spiritus spissus, et ut etiam remotus, continens quidem quia et nullus

habet ut spissit, et remotus quia spissus per intermedia filii spinationem. At hoc respondet catholicus, unitus ut sage dicit, et spiritus Pater et filii spissum, in quo nihil est continuus, ut remotus, quia filius non spissit tanquam minister, aut instrumentum p. s. sed ex uno eademy p. acutus supradicto p. estatus communicat filio per aeternam illam et ineffabilem generationem, per quam pater consilice filii qui quibus in a. est, propter ipsos et in ingenio, cuius est p. s. sicut tam p. Thales eam habeat remotionem etiam sensu, quia in manu eius et in membris regnatur p. s. contra Thales ratio remota, sed negata, negabatur est, propter unicatem principij, quod proprie non continuo regno, nec remota quo p. s. aut intelligi debet in huius personis continuo regno, et gaudemus in regno Christi, et in via Regni regno Christi, inferius his locis declarabimus, qui inter et conciliabimus Iesum Christum, doctorem.

Solutio tertii argumenti. Cap. iiii.

Tercia loci induxit Thales hoc argumentum, quia mirabiliter longius gaudens, et imperiosus. Si protinus inquit, ex p. sufficiens est ad conservandam personam spissu, sapientia est protinus ex filio, sed protinus ex p. sufficiens est, a quo in diuinis nihil indigens est, aut imperfectum, solus gaudens p. qui sufficit ad spinationem spissi, non est ex filio p. s. protinus, sed responso ex eodem capite quam suillima est, quia non sumunt haec protinus, aliove ex p. s. aliove ex filio, sed unam, ne se prolixius, evadens a p. s. et ex filio, et in utroq. sufficiens ut per-

fatu. una est enim spes in lucebus gerantur unde operantur operantibus. sed aliud
hunc Phocianus dementia quam per se sibi unscit. et ergo quaeamvis in hominem ar-
gumentum facetur Phocianus et omnes pertinentes in Phociano spem suam praecipue
charisma et honus dei procedere in coactum temporaliter praevenire et proximulce
filio. genere ergo in Phociano dicitur. si poterit sufficiens legitur et. cum legitur et
filius. sed dicere hunc esse personas unde legitur legiturque quia uniuersitas
et alius utrum boni experientia una dicenda operatur qui non est uniuersus et alius
utrum puerus. quoniam autem spes praecepit charisme procedere propter filio. et
esse eis cuique sua locis ascenditque inferius.

Quarta Phocij ratione dissolutur. Cap. V.

Quartum Phocij argumentum hoc est. si filius habet uniuersitatem
spiritus qui spiritus illorum non habet. non enim spiritus autem est
filii filio. sed patre in inferiori. quod Melchizedek heres est. dementia sangu-
inem. nihil uirtus est Phocianus obliuionem contra uirtutem. modo imperitam
sobrium fallere. et auiu exaherere. anueni neminius parvicia imbuti. Ne lo-
quacis elementis propriis personam in diuinis non collere naturae amitterem.
neq; ne iustitia equalitatem. ne pietate Phocij filius et spiritus eius erant inequali-
tatis. qui neq; filius neq; spiritus generat filium. et filius qui est ab aliis. et
spiritus non qui est ab aliis. neque haec pietatis qui est nulla. equalitas ergo in
diuinis excludit incommunabilitatem que respondeat hincia et naturae pietate
bonitatem. sapientiam. omnigeneritatem. et ceteris. non autem ratione ascribuntur.

qua respiciunt personas. nunc generare genitum est. procedere. et ab aliis
non esse ab aliis. qui comprehendunt personas non essentias.

Dissolutur quinta phocij ratio. Cap. VI.

Subdit Phocianus quinta argumentum super eam hanc fundatum.
si enim inquit spiritus spiritus est in quo est filio. immunita utri-
usque non non est proprietas. sed spiritus qui spiritus spiritus non est propri-
etas. qui spiritus qui est in spiritu non est felicitate filius est filius.
et paternitate per se pater. ergo spiritus non proprietas. et non proprietas ni-
cet autem filius est proprietas pater. et filius filius autem est proprietas annus.
ut ergo pro me quia pars spiritus quod habet in aliis est. et hoc est. Ut et respon-
sus melchizedek. et quia in aliis non nihil proprium non maxima necessari-
em in aliis personam quod habet in aliis. et quod habet in aliis. et quod habet in aliis pater-
rum. quod est in aliis. et hoc est. Ut et respon-
sus melchizedek. et quia in aliis non est proprietas. et non proprietas sim-
pliciter. sed proprietas uirius personae non in aliis. et non in aliis. et non in aliis.
quae proprietas pater filius generaliter. et proprietas filii. spiritus est propri-
tas spiritus. et hoc est. Ut et respon-
sus melchizedek. et quia in aliis non est proprietas. et non in aliis. et non in aliis.
personae spiritus pater filius et proprietas filii non in aliis personae spiritus
nisi in aliis. et hoc est. Ut et respon-
sus melchizedek. et quia in aliis non est proprietas. et non in aliis. et non in aliis.

Basilus

Cyrillus

Nyroni quem supra antedictum in coegeritane ratione dicit. ne patris proprietate quod a nullo filio atri et ipsius sui proprieti et quid ab alia non est in hec conuenit persona pris in personis filii. et spissi. sed persona filii et spissi in hoc conuenient. et hoc ueris proprium est. quod sunt ab aliis. id est ab ipso spissi. quia similitus prius conuenit prius filio. et eis utriusque similitudine propriae. qui spissus ut secundum omnes genitos et latentes. Theologo. immo secundum euangelium prius est filii. et ea per et filium et annos ab auctore secundum Basilius. in his distinguitur. et hoc deinde de multis quod dicitur de spiritu sancto. et de spiritu mundi. et de spiritu filiorum. ab ipso habens esse et ab ipso accipere. ex quibus genere et natura habent in proprio filio proprietas. et quae sunt. Cyrus uero quem superius antedictum in coegeritane ratione super hunc filio loquens. ne. id est auctor. non est aliud. non de aliis. sed de proprio autem spiritu et in ipsius loco ipsius non possunt. hinc ergo dicitur. Cyrus qui non habens proprietas. et non emendare proprias proprieates et longior spirituum. ita et spiritus non est. propterea non concedat.

Sexta photi ratio dissoluta. c. viij.

Sextam photi reprehensionem idem cuiusdam in ea est. etenim non libet profringere. et inquit. deinde proprietas. sicut est filius et spissus proprius. filius uero deinde spiritus spirituum qui in deambulacione sunt. quia de uno principio sunt. spissus similiter proprius in omnibus filiis. id est enim pater nominis producere ne pater. et producer. est.

principiis. utriusq. Ad hoc superius diximus quae sunt fallacia respondentis. in diversis proprietatis personarum non collere unitatem nature. nec maius facit equalitatem. sed hoc quoq. inimicolum contra Photium reflectitur haec postea. si ab uno principio qui est pater. filius. et spissus profringantur. filius uero deinceps miscet spissum. cur non similiter spissus seu mixtus filium. cur filius similitudo non habetur manaret. scilicet splendore et spissus. quod conuenit Photius. et tamen non ob ille quae detrahunt personam spissi. nec ob ille iniquitates filium et spissum debere existimari.

Septima et ultima photi argumentatio diluitur. c. viij.

Septima et ultima photi argumentatio subiectam sibi proprieat. et ueritatem falsitatem. omnia inquit. quecumque communiceat p' filio. etiam etiam communiceat spissus. ut ergo pater communiceat filio propriationem. communiceat etiam illam spissi. hoc autem filius est. ergo et illud ex quo determinatur quid sit filius. etiam p' filio communiceat. sed quis tibi o Photi unius est maior propriationem. ut omnia quecumque p' filio communiceat. et quae non communiceant. ex doctrina Christiane. theologi etiam p' filio communiceant ab elementis et naturam pertinent. sed que relationes oppositionibus discongeruntur. incommunicabilis est. Pater ergo communiceat omnia quecumque habet p' pater. qui regnans filius. in quanto filius. ut ut pater. autem non regnans in spiritu sancto. qui regnans spissus est. qui non potest nisi spiratur et spissus non spissus in quantum. nec in se ipso. natus est spissus filius. et a filio.

Quia perniciose et insulse aberraunt. qui post Photium tueri

schisma procurarunt. Caput viii.

Huic Photianis vixit catholicis antistitis extinximus, tam et si
facile fuerit rationes ex pertinacia et ambozio non ex ueritate catholice in-
ductas demoliri. cum quibus etiā mulier protulit et non oī. Dñus id est
de additione facta in symbolo, et de Hęcena Synodo. de quibus superioribus
duobus libris abunde disseruimus. utrū non defuerit photiu pleriq. quibus
concordia Romana et constantinopolitana ecclesia defluerit. ex ea presertim
causa, que superiori uolumine satis explicata est. quo impulso post Photiu. Iohannes
noscio quies et Nicolae Melchonensis Arcives. et Theophylactus Bulgariae, et
Joseph Brionius, et postremo M. cypriani contra latinas de spissis processionis scri-
pere. in quibus res ipsa manu ne delictamente ex portente legendur. Gator me omnes
uehementi studio prolegunt. Deo bene, quena equita, in quanta fuisse con-
dunt, quod falsa pro uiris assumunt, nra singulorū lentes quibus catholici
et latinos corrumpere adducere. actis de principem pertinaciam, et inventori ex-
cessis Photiu communis irruentem prouocavisse, sicut horum in manu, et uerum
charismate spissis. de cuius bonitate et clementia facili confit. ut qui haec leg-
erit, que ad lucernam Christi lucubravimus, abni uerba inuidie, quam faciliter
coepamus ubi rationibus et sententijs probatas in photio Photianus omnes an-
maduicerit. ueruntamen quodā etiā adducende sunt, que propter eum non con-
uenit, ne quanta in nobis est, aliquid negligentem omniū aut de industru
silentiū insolutū existimetur.

Diluitur calunnia ex euangelio perperam surrecta
pro Schismate refouendo. Cap. x^m.

Eccore, ac deinceps latinas sciolit ex photiano schismate guttare
dicitur, in ea particula euangeliste Iohannes, in qua omnia misericordia
sunt, primas. et alibi omnia quaecumque habet pre mea uita, hinc
ex qua diluerit silentiū, quod spissio etiā gerineat ad filium,
quippe quā habent pueri dicens ergo nos deigni, quia dico illis, omnia quaecumque
habet p̄ me sicut intelligendū de ipse quod pertinet ad elemosia, non lege quod
pertinent ad proprietates. hoc iste de euangelio libus non de personalibus uari-
bus, sed spissare qui gerina ut non essentie non comunicetur filio, quia
proprietas non communicatur. ab ea que superioris conteri photiu epichorum
ex portacione, facilis responsum est, quia quodā sunt propriei unius personæ
quale proprio duarū personarū, ut ibidem est, quod etiā uideatur ratione
maxime probabile, nam mensa illa, et coeptibilia binas, uis principium
fons et origo in pri est, prius in se et in sua natura imminicabilis est, que alio
modo in creatura comunitetur. bonū vero quodā imminicibilis est, tan-
to perfectus esse non ambigmas. Per eum omnia comunitetur filio, et spissis que
filio et spissis communire possunt, propter imensitatem summe imminicibilem bi-
nitatem, comunitate ipsa omnia sua folsa quā hinc sua intelligi proposita
ita personæ suis sunt propria, ut non repugnare personæ filij, inquantum est

filius et propter eundem iuris sonitatem paternitatemque ipsa communiares filios, si proprietas esset illi immutabilis: hoc procul dubio in nobis naturalis effectus est, per nos voluntatis, et propriae archetypi pris' intentio, ut facias imaginum, et genere filium, non solum nobis, quoniam fieri posse, equaliter, sed eam si fieri posse, melioram. sed in divina imago quid resert archetypū perfectissimā et ineffabilē similitudinē. et hoc solo ab archetypū imago distin' uideatur, quod imago, inquantu' imago, non est archetypū, in carni et idem, et unius essentia. infinita uero ratione distat ueritate paternitatis in se iure etate paternitatis, quod est in homine, in huius aliud pater aliud filius, sed nō aliud pr̄, aliud filius; in lumine nō solum aliud pater, aliud filius, sed eam aliud pr̄, aliud filius. restet etiā in humine filius primus, uero imago archetypū. sed nō efficitur ex archetypū, nisi qua est ueritatem specie. Tercio ergo in divinis generibus filii nō aequalis, et omnis de filio quatuor habet, dum quis generatur. sed nō dicit illi paternitatem, pater homo de filio generatur, et in instituto paternis efficiens generis filia in specie aequaliter. sed quis homo ex accidente bonus et melior est, non est in omnibus pri' aequalis, sed aliquando melior, aliquando peior pr̄. Deus vero natura bonus, et super omne bonū est. sed pr̄ homo, quae est pr̄, et imago ueris pr̄, et illius pr̄ quis a quas omnis paternitas in celo, et in terra nominatur, ex affectu naturali paternitatis, cuiusque genere filii non solum ubi aequaliter, sed et ipso, ut diximus, meliorum, quis enim pater est qui nō uelit genere filii seipso per omnes meliorum? ut etiā nō fieri posse, haec dicitur: sed pr̄ in divinis generibus filii nō ibi aequaliter, nec cuiusque se maiore, aut meliore!

f
quac

72
gignere, quia se genitū cum questi meius, aut melius, sed aut equalem ei sibi similem generat, sicuten quidem generat, non ea similitudine que est in genitū questione, sed in similitudine que est in genere substantie, qua non est similitudo, sed identitas ineffabilis, incomprehensibilis, degna agud laudis dicitur, generationem eius quis enarrabit: est enim ut scriptum est, ceteros laus externe, et splendor glorie, et figura substance dei genitū, quibus uerbis sacra scripture illud in primis explicare nescio. regi du filium generans, omnes illi genitus sue perfectioris conforre intellegantur, ut hoc solo diffiret differre a genitū nesciatur filius, quia genitū, non genitū filii, nec enim est uerborum aut splendor in luce aliquod imperfectius late, sed differe uideatur a luce, quia uerborum a luce est, non lux a uerbo. hoc intelligere in euangelio mens humana uocata uires sue imbellitatis, et ne omnia quacunque habet pr̄ in filio considerare enim ipsa spiracionem, qua, ut sage hiscas, non repugnat filius inquantu' est filius, sic significatur in euangelio que locutus est in euangelio. Tunc quid dicit mihi maius omnis est: et omnia milia trahuntur a genitū meo: et omnia quecumq; de me sunt: et alio eiusmodi exigit Christi salvatoris ore genitū, que de filio leguntur, non de spūi scī. non alia de causa, nisi quis spiracionis actua principia comunicabile est filius, quod non est communicabile spūi, ergo inquietus inegaliter est filius spūi sensu' absent, sed in origine et dignitate personali, non in natura aut essentia pote, si intelligi aliquid in ipso et filio, quod non habeat spūi sensu', quia in pote et filio unū principiu' est spūi, qui spūstus in divinis non est principiu' ut supra diximus alio modo, quia nullū

Esains.

Dante

Habet incrementum quod ab ipso procedat, aut dependet. Sicut ab eo procedunt omnia creatura ab extra. sicut et ipsi procedunt a patre et filio; quia respectu conseruari individualiter sunt, secundum omnes Theologos, universa opera Trinitatis.

Respondeatur obiectioni que ex verbis Dionysii male perceptis principium sumpsit. cap. xi.

Verum ex eis de quo diximus in patre eius principiu sentent, atque originem ineffabilis beatitudinis, qui secundum omnes filio communicetur per generationem, et spiritus per productionem, sive spirationem, quidam insurgunt, et se contra lassinas evadentes, dicunt patre solo est fons & origo totius divinae beatitudinis. hec propter proprietas patris est et non filii. adducunt Dionysium, et reliquias Theologos affirmantes in sole que esse principium totius beatitudinis, id quod nemo negare potest. cui obiectio quoniam breuissime respondendum est. quod cum principi sentent, et origine patris quidam ut propriu competit. quia a seipso habet qualiquid habet solus, et qualiquid cui filio habet. atque hoc patre et uero proprietate est. simpliciter et in omnibus modis. ergo cum principiu et sentent, et origine non est proprietas patris. quia filius ipsius est, qui de ipsis dicitur principiu qui et logos uobis. sed proprietas est haec ipsa ipsius est a signo. ea quae spiratorum uigenit, et quae quid spirare, sive producere spiritum suum. hoc habet a signo, propriu quidem et persona patris sed spirare sive procedere simpliciter non est propriu personae patris. propriu ergo patris dicitur. et patris spirare per filium, propriu uero filii spirare de patre. spirare simpliciter un-

usq. aruit rati dixit de spiritu quem ego miti' uobis a patre, et una eadem proprietas in preci' infusibiliter, in filio infusibiliter consideretur.

Dissoluitur prima obiectio, quia ex scriptis Ioannis Damasceni traxit originem. cap. xv.

Et ijs omnibus pariter, aliud quod obiectum solu potest. assertus enim ex Joanne Damasceno presulare quidam inter Graecos Theologos, sed qui magno etiam apud Latinos in pretio est his de spiritu loquens, ait. tu oīā ἐγώ εἰμι οὐτός τούτου λόγος. οὐδὲ γαλ δέ εἰ μερόπολος. id est spiritu sanctu ex patre dicitur. et filio non dicitur. recte igitur et p[ro]p[ter]e penitentia sunt uerba huius sci et doctri[nae] non enim prob[us] qui hominis auctoritate quam de rebus, qui dicta sunt ne intelligantur ut se ostendat, et tunc se malle ei Basilio, Gregorio, Cyrillo, et Chrysostomo, et ceteris omnibus doctribus Ecclesia affirmant cum solo Damasceno. apud enim nullum alium h[ab]et regeris in omnibus infirmis proprie[tes] spiritu sicut enim filii, et a filio assertur. ut superiore libri sat[ur] patet. Sed ne tantu[m] si uariantur tam facile distinxit et ceteris doctrimis sanctissimis scriptoribus Ecclesia non obstat, et ex proprio sensu interpretandus est. nam uero intelliguntur uerba illae Damasceni, non excludant omnem, ut ita loqueris dependence spiritu a filio, sed quia ibi agat de principali spiritu. origine, ut a patre dicitur, non a filio. sed una eadem origo, quia in patre principale est, non principale est in filio. sic ergo intelliguntur sunt Damasceni uerba. nam illi et sibi ign. et Basilio, Acha-

Io. Damascene

Augustin

Cyrillus

cyril

genuisse filiu', ut in eis haec spirandi proprietas paterna concurreret. sed de
dram sibi dico, quod nuntiores schismati velut uocillo sua gemitinae pro-
ferant, latinas sus loco disserimus, qui idem re vera brevis et latinas sentire
debet.

Reffellitur secunda obiectio ex Damasco sumpta. c. xij.

Subis hoc loco aliud Iohannis Damasceni dictu^m, quod plenissimum
quidem est excellentissimi mysterij, nec satis ab ista crudelitate & spe-
cianorū plebeiorū intellectu^m, hoc eccl^a conseru^t latinos adducunt, neq^{ue} quid
adducant, uident, utinā uiderent, utinā sapienter, et intelligenter. Deus
boni, quam crassus error, quam affectatus, quam stupidus, suis testis armis
uulnerant, suis se rebibus impluerent, dum pro sue pretiarum afferunt, quod
contra se reflecti potest. sed uideamus quid sit huius uir, et simul sub
eodem discamus. Iohannes ignarus Damascenus, uir sanctus, et in doctrina dile-
gendo laquens de sp̄s^m, sic ait. Virtus enim dicitur substantialem ex gratia prouenientem
et in filio requiescentem. Nihil ergo inquisiu^m, t^e hefani procedet, in quo quis sit, sed
sp̄s^m sedis qui sit in filio, igitur sp̄s^m sius non procedet a filio. rati^m quidem
epichoremati^m rite constat, sed obsecro, quis concessus est propositione maiorem,
ut nihil procedat ab eo in quo quis sit, an force putas ita quis sit in filio sp̄s^m
nisi sancti, sicut legis in angelis? aut nunc terra in centro? aut nunc ergo quis
sit in luce? an uero quietem in deo tibi fingis, que sic priuatio motus? aut
quid inter media motus est, faciemus a mentibus uinis ista portento. Mis rati-

quietis et motus in Deo est, quae se non solum super omnem quietem, et motum,
sed super omnem causam. quia igitur dicimus spiritum suum qui scire in filio, nihil
alium dicimus, quam Deum qui scire in Deo. et prouidubis uerius diceret.
enitetur procedere a Deo, qui quid quisce in Deo, et pari ratione qui quid qui-
scit in filio enitetur in filio. igitur et hoc ipso quod spiritus suus hunc licet qui scire in
filio, collige uerissima ratione propter spiritum suum procedere a filio. quid est
aliquid qui est in Deo, quam ipse Deus in se manens, et in se conservans, in quoque
fabilius qui scire omnia. mouet enim Deus omnia, et secundum antiquos
philosophos mater amaris, et desiderij cuiusque sola in Deo est. Audi de-
nisi Pauli Apoli. lxxvij p[er]la ex arcano diuinitatis de motu et quiete. Deinde
seruentem, quem Iohannes Damascenus ubiq[ue] sequitur, in cognimento mysterio
Trinitatis, quid aliud deinceps diuinam quietem intelligi debere, quam quid re-
uis in seipso maneat, et immobili identitate conservans, operatus omnia in o-
mnibus. Inquit enim. auctos d[icit]ur e[st] in seipso quietis, qui id est deus est. sed
o[ste]ndit deinde etiam ratione, nam est aliud uirtus. (inclusum). Et hoc est in
debet deinde auctoritate apostoli. Propterea inquit, deus est qui scire
et sedere omnium rerum causa, qui est super omnem quietem et sedem, qui in se ex-
suerit bonorum quietem, omnia incolanta, et iustificata constituit. huius quiete qui-
scit spiritus suus in filio, Deus in seipso manens. Deus deus propter, et deus in
filio; et Deus in Deo filio. Amor enim dei est inquietus deus, qui per diligit filium
qui procedit a propter, et requiescit in filio, non quid prius per amarioris filia
quam filius primus, qui filius ut prius consubstantialis, et coeternus. sed quia

pater ingenitus est, filius genitus, et prioriter originis, non temporis,
Amor procedit a propter, et requiescit in filio. quia amor dei in sapientia dei
conquistat, et immobili identitate conservans in se ipso perfectus est. et
operatus omnia in omniis. Amor prout habens ab eo prius, qui amat, sed
pater amat, filius amat, nam quia propter ingenitus est, filius genitus, et ideo
filius a propter, non propter a filio, haec igitur habeat a propter, quod amat primus, et quod a
procedat a matri, qui amat a propter, et qui amat primus. hic est genus illius infi-
fabilius amarioris. Amor, et donum propter, et filii spiritus suus, qui perfectus ideo
qui scire in filio dicitur, quia nullibi tantus diuinus amor exceptus nisi in
filio, qui natus est capax tantum munieris, et quasi elegans diuinum amorem obie-
c[t]um. Hulla autem singulatim creatura capax est totius amoris dei, immo regis
omnis simul creatura. et ideo dicitur spiritus suus hanc creaturam secundum manus
sue perfectiones, sed filio Dei secundum sui plenitudine aliud mensuratur.
In solo ergo filio qui scire spiritus suus qui in solo filio qui scire amor dei, ubi talus
exceptus, in creaturam non potest qui scire amor dei, qui tam et tatus est, non
non tamen et tatus exceptatur, que infinitu[m] a finito non potest excepti, nec in finitu[m]
in re finita qui scire, illa etiam ratione dici potest qui scire spiritus suus in filio, qui
si loquamus proprie, pater non ultra dicatur spiritum suum, nam quia spiritus
suum amor propter et filii, non proprius amari potest, qui sic id quo se in quietem amat
per et filium, totas igitur, et supra maximus exceptus, et requiescit propter amor in fi-
lio, quia si dicerimus primus ultra dies amare spiritum suum, ueritatem forsan dicemus erit
sed non proprius, quia nul[us] aliud infert quam si diceris primus amari amorem, quo

Sicut filius tuus et qui filius diligit primus, quod ubi proprius hic pater concesserit in
uerenda esse queratur a nobis, quo amore iterum est amor ametur, et ad infi-
nitam progressum cogamur, et quasi in Deo auctoritate personas infinitas, et ideo
nullibi, quod meminerim, in sacra scriptura legitur primus aut filius amare
eum suum, qui seipsum legatur in euangelio primus diligeret filium, et diligi-
t filio prouincia ergo spousa propter eum, et requiescit in filio, et tamen ob uenit pater
dicit, quia amor patris procedit a filio, dum filius amet primus sed requiescit in
filio, quia communio per generationem spirationis principis non est men-
sura, sed secundum sue plenitudinem filio universus diuinus amor infunditur.
Proinde a Cyrillo in libro Thesaurorum elegantie de gratia Ispousu dictu est:
de gratia Ispousi regis regibus, de gratia Ispousi regis regis principi
de gratia Ispousi regis regis principi, et in corde ipsius regis regis principi
enam gratie auxiliis firmiter manet in Christo, dominante etiam in nos similitudinem,
quia in ipsis sumus, quatenus homo factus es, gratia regis spousi accipit pri-
cipium in filio in quo etiam constantes manet, quia tota ista ut dicimus, secunda
sue plenitudinem coquuntur, quia sicut ipso in filio, in quo etiam habet principium filius
natura mysterio vernis excepit nos ad personis filios efficiens, similitudinem
eius gratiae, quia ipse habet, nobis confert, quia quod ipse habet secundum etiam
sue plenitudinem, nobis secundum mensuram nostra latitudinem importatur, hoc
est quod de quiete spousi in filio catholice sentendum est, quia in re si manet
gratia suos auxilios potest leviter, minus fortasse laboris habuisse.

Rerorquentur in schismaticos tela quæ de corruptis Ba-
silij et Gregorij Nysseni codicibus in catholicos
iactabantur - Cap - Xiiij -

Basilius

sunt, prolegomenes colives antiquioris nostre forae ad hanc particula' emerget.
contra latius integrum codice' concordabat. miror profecto inter doctos viros
eum tandem in ea re dissipatus sis, quia niger haec linea tota controversia constituit:
quoniam haec libroru' inter se comparatione probari non posset. integrum esse simus co-
dici, et sensu' authoris. contendebat canamus filiu' pri' omnis esse dissimilem.
et quod sum nihil habere comune cum p'ro' ex filio. et quia dignitate, et ordine post
filiu' ponatur. ita quod illius alterius nature unusquis. Respondens Basilius
non repugnare ostendit, ut dignitate et ordine personali sp'is seu secundum loco
post filium, et tertio post prim' habeatur. quoniam tamen una sit substantia et
natura. hoc probans, quod s'p' ex filio habet eum. et ab ipso origine, et innato,
et nobis: et natura et p'ro' slavis agnem ostendens, qui nō Euai' ille est ipsu'
est, unū utriusq' sit: sed ex filio differt, quod s'p' ex ipso habet eum, et annunciat
habet, invenit simul ob id quod ab ipso habere eum, p'ro' vincere eternam; ob id uero
quod accipiet, et annunciat nobis p'ro' vincere temporalē. Legit diligens et studi-
sus lector tam' seru' eius particula', ita ut sibi concavare, et per omnia gae-
dere animaduertere, ut sine illa pars eale sensus im'perfectus videsque.
haec nunq' dixit Photius, qui ego quod dicti Basilij in suo sensu' recognovit,
et anno ne' cu' latius dixit, et id ceterum' Basilis affirmat quod malus alijs
et doctos et sanctos uero aliquando eum, ut in quibuslibet non recte sententie
quamvis aliquis magnu' in cultu' et doctrina re sanctissimis nomen alio' nō
inter quis nominat. Dionysiu' Alexandrinu' et Melchisl' Patavinu' quam
in plenior' littera cultu' non recipit, tamen in alijs non laude sibi, sed etiam.

admiretine digni existimantur. Ego tem'goribus Photij sic loquatur Basilius
s'p' codice, ut est in synde allatus, iniquus, et purus, non absensus, aut cognatu-
sus. sed post tempora Photij inuoluerunt schismatis pertinaciam, qui tantu' ai-
ri' auchmias primaverunt, ad id tamen cuiuslibet quidam configerunt non ratiobu-
vant, ut expungendu' dictu' illud Basili' fierent, tamen' non erit autho-
ritas. ego de industria complura exemplaria uide, conquisiens sic ubiq' scripsi'
magis, ut praefatio et mens uochis, et ordine perit. ut p'ro' ipso. Cetero
egregi' eis' u'ni' u'ni' s'p' ex filio, ut ab alijs et lepro' id est signum habere eum,
ut ab alijs recipi, et annunciaru' nobis. sed quia' eis' in apostolia Gregorius by-
zen in orationem dominicam sua supra analumas, aperte de s'p' nō habetur
ad id, et alios u'ni' s'p' ex filio, et id est quod cetero' eis' in oratione' u'ni' s'p' ex filio
id est s'p' s'p' ex filio' dicitur, et ex filio' eis' testimonio' comprehensum.
quod' oratione' p'ro' ex Photij calau' p'otest ipso' impetrantes, id quod
Photius nūqu' cogitauit, non sunt uenient, hoc u'ni' nec diccam suis u'ni'-
suis imperato' quia' Basilij dicto consu'ntu' pertinacia schismatis religa-
bat, et occisione' p'ui' calumni' p'os'labit eis' hincit' la'z. Et ipso' p'ro' p'ro'
ca' p'opositione' abresce, ut diceret non in'z. Et ipso' id est ex filio, sed in'z. id est
id est filij ut s'p' s'p' non ex filio, sed filij legere tue. sed nos quo' pluri
exemplaria comparantes, in quibuslibet illud id, et tamen ut scilicet ab his sun-
ditimus, que tamen' et aliter multe annis ante Glenoviam Synodi
non Roma, non in Iherusalem, aut Gallia, sed in Constantiopolitana civitate
nuptu' et p'obico' enuenit doctori' ui'rra' apud Ioannem patru' h'c.

augustinibus pontificibus Nicolo Galcedonis, Melctio Acheneru, Nicandro Larini, leone Serenari, Theodoro chersonis, Theodoro subhee, Niclos Ducasenii, leone Verce Epis. cu quibus etiam interfuerunt primores ex Vbi nobilitate et familiaritate Principi productio edicibus, et suadent ratione ex. Et ius, id est ex filo dei libere ostensu est. Referendaria quia et omnes qui propositione illa ex abdicatione de leuante, constat publice petiunt utrum sue amendentis. contet brevi huic conuentus narratio, quae deuolent in meas manus incidit, cuius initiu hactenus non debet impetrare. Tunc obiectum in cuius fine rebulant haec uerba. Ecce nos uulnus, nos ad tuos coquitos recessus dianas caputios conditum accepimus. Quod regnos nos plus non trahi. Tunc obiectum, ut aquarum est solvens omnia, et ager possit diu in perire. Grecos et iei Cypriusque omnia non in agro sunt, et Grecos et iei Cypriusque omnia non in agro sunt, et ager possit diu in perire. Grecos et iei Cypriusque omnia non in agro sunt, et ager possit diu in perire. Deinde hoc publice efficitur, et iam hodie presentis Synodi actione determinata, confitetur quid referendaris, et non tamen negant, quia proprius ille, ex absconse fuit, et uenit eius parentes quia ei fuerit, quo tempore se ambo separaverunt. unde et prorsus synodus actis in declaratione nisi facilius reponit esse in loco publico, scriptarum uulnus et ceteris patinatis, et utiliterem cora in quorum manus hymni liber incidentur, ut inde

puram abeg dolo et freude ueritatem adistant.

Solutio ratio ex responsionibus parata . cap . XV

Ex his responsionibus sunt qui alia argumentatione faciant, et dicant: si pater comunicat filio rationem principiū, que non communicat spūi sibi, quem latini non assurant esse principiū nisi respectu rerū creatarū, ergo sequetur quod filius perfectior habeat unitatem, et identitatem cū primo principio, que est p̄t, q̄d habeat spūi sibi. sed hoc concedere hereticis est, igitur illud ex quo sequitur ad quād respondendum est, quod unitas et identitas in huius pertinet ad essentiam, et ad naturā, que non dicitur magis unius, nec magis eadem propter proprietates personales, et rationes originis, non enim p̄t quod est unigenitus, et a se, magis dicitur Deus, aut magis dicitur unus, q̄d filius, et spūi sibi, q̄d alter est genus, alter procedens, uterq; ab alio, non a se. Principiū igitur spirandi, quod non repugnat filio unigenitus, inquit, est genus, est proprietas personalis, que in p̄t est per modū unigenitus filio aut per modū geniti, et sicut filiu, et spūi sibi esse ex p̄t non sunt alia essentia, aut unitatem in p̄t, ne spūi sibi esse ex p̄t et filio non fuit illa maiorē identitas ex p̄t, esse cum alio in diuersis personis non dicitur divisionem, negat sunderi, sed sola originis relationem, que non variatur essentia diuina, sed in natura propria super omnem rationem et seruum ordines ineffabiliter ordinatur.

Solutur ratio fundata super generatione et productione. c. xvi. rul^o

Pudet referre alia rationem quam adducit scolasticus ex Phocano schismate, sed tamen referum, ut disputationibus etiam de
hac re Graeci credonibus fiat satis. Tater, inquit, non magis generat
filium, et minus producit spum, sed perfecte et equilatero generat et producit
suum spiritum. si solus autem generat, cum autem spiritus suus producatur ergo magis
generabit et producat. Dementia singulariter. Ignorancia capitale. que-
ro an magis genitus dicitur, qui natus filius duorum, quam qui unus?
sed respondebit, non potest esse unus propter nos unus, quomodo ignoramus,
ut hoc pacto existat in Deo generatio processione, si generatio non potest esse
minus ab uno, processio autem potest esse a pluribus! An vero quia per generat
filium, et creat mundum, sed solus generat filium, mundum uero ut filium et
spiritus creat, dicitur minoris est potentie in creando mundo, et in gene-
rando filium? quoniam enim filius generet modo ineffabilem de sua substantia,
mundus autem creatus de nichilo; an ne filius magis et minus differentias animali-
tales est in Deo aut nichil est accidentalis? eo eadem omnipotentie per generat,
et producit, et creat, non ne concedit Photius et Chrysostomus a solo premitur
filium, sed a patre et filio mixtum spiritum suum! ergo dicitur ne magis misere
filium, quam misere spiritum suum! uidete queso, et animaduertitis questiones
photianae assertas, in qua doctrina regni lues regorum fiant.

Tertius liber finit.

HIERONYMI DONATI DE PROCESSIONE SPVS SANCTI CONTRA GRÆCV SCHISM LIBER QVARTVS ET VLTIMVS

PROEMIUM.

IN OMNI reca ratione iudicando illud primum vel
exigimus, ne quis arcte diligenter, sed id loquens queritur, exau-
sure sibi persuadat. hoc enim male non tardat consuetus
ingenia, et omnino impedit, ne ad frugem perueniant
qui magna scientie perire arxerint, nisi se iam exigunt exquisient, quod po-
sito cu[m] in omni genere artis, et doctrine, tam uero in divina scientia uenitu-
mo esse comperto. haec uicula labores enim urerant, nam et carceratio con-
tra, maxima pertinacia somnita submisstrat, quo sane he spiritu et cogi-
tantibus, et loquentibus, non tam delinanda, quam abhorrenda sunt, et tan-
quam latibrose uslanciarie incitatis diuercicule fugienda, ut exigitur lux

ueritatis, que undecum proueniat, non potest nisi a deo proficiat, nunc autem
de mulieris fratre non ex hac instituto ueningit, in Christo doctis exhibent nos hu-
erimus facile uidebimus quo pacto concilianda sit hac de processione Spus' sic
non dico inter grecos, et latines, sed inter catholicos, et placentes contrarium.
id quod ab initio in primo huic operis volumine facturos nos pro viribus
polliciti sumus, et latius hoc loco non nulla explicabimus, que preciosius, et
quae in transcurso in primo volumine extulimus, uero illud uobis dilig-
enti animo aduertendum est, quid photiani sectatores dicitur euangelicos, neg-
aplicatos, et seorum primum auctoritatibus, et syndicatos deuotissime uictos et
prudentes uidentur, diuerticula signata exegit, in qua confituntur, et se
pertinentia utrueantur quod huius faciunt, et errorum nouissimorum quoniam priore
labuntur, nam qui singulis tot remanis auctoritatibus singulare im-
respondere non posse, una quaevis signo omnes in se ruentes impetus co-
natur obseruere, sed huius uite et heretici, in sylla incident, et qui in sua
miseria Ecclesia schismatis inducunt, ipsum etiam Spum cum secedere non uerentur.
Quod nam diuerticulum ex cogitarint schismatici de spus' equi-
uocatione, et quo pacto inde extrudantur - caput primū -

Quid amittitur a nobis ex locis in his secundum scripturam patrum profeti-
tum Spum sciam esse filium, et a filio, miti a filio, prodire a filio, statu-
rare a filio, accipere a filio, in hac divisione angelorum reuantant, Spum su-
dientes esse uocem equiuocam, que glorie significat, quia nomen Spus agni-

fier denuo spus que et malta, et diversa sunt, eae enim Spum ueritatis elegi-
onis, sapientia, prudensia, constancy, fortitudinis, pietatis, scientiae, timori,
et quecumque ciusmodi dicuntur dona Spus', significat enim illius ipsius gen-
eris Primitoris, qui unus est, et Spum suum, qui ergo inquit, aulimus inse-
cros scriptariorum sciam eme a filio, nec procedere a filio, siue per filio, aut matri
auerteri, aut effundi, ut alia ciuimodli, hec non de ipsis hypothesi, sive de ipsis
proprio spuso intelligenda sunt, sicut enim spus' sciam a solo proprio procedit, sed a
debet debemus dari a filio ipsa linea spus', tanquam eius qui est unus voluntatis
et substantie, cui filio, hac divisione quidem ex photiani schismate putauit se esse
supulis declinare, sed non sentiens naufragium fecit, haec enim diuisa si recte
intelligatur, uelis est, de qua etiam sit a Chrysostomo mentio in tractatu de spus'.
Cetera si male intelligitur, et omnibus partibus sine illa differentia huius diuisa
intercessit, reprobuatur in scripturis generat, et proficit ignorantia capitulo
de illo tamen et sensus ex processione non distinguere, spum' sciam non distingue-
re, quia ut inquit Paulus, divisiones gratiarum sancti id est spus', qui ut sup-
limentum, in te regnare uentre, neq; minuitur, sed in cordibus fidelium, ut supra libri
primo diximus, plus minuitur reuicit, nocta mensurae recipientis anima fidel-
itatis, quibzque ab iuridicio quam tot dicerit spus' sciam, quae in nominibus ut
habitus, dignitacione uirtutu. Hanc ab urbis ac semper uulnus effugiente gratias
quibus duxisse, et unius regni in dominis seruauit spum', nam iste qui faciunt eam
spiritum, qui sunt habitus ad coram qualitate spum' pertinentes, non sunt spus',
sed spum', deus sic, quam non solu' a pro' ex filio, sed etiam ab eis' sancto spu' procedit.

qui in exteriorum et interiorum responsum, qui negat indivisibiliter omnia operi Trinitatis, et a tribus personis, tunc libens similius per se ipsius unitate circumscribitur, et profecto nra p' ante omni concordia in ipsa eternitate divinitatis unigenitus suis p' qui in exteriorum et a seipso non ab aliis, ut filius tempore fuit filius, antequam per ipsum homines sp' dei exerceretur, et filii dei ficerent, credentes in nomine eius, sed procellabilis sp' dei et exterminis eius processio in temporalium in ipsa eternitate divinitatis fuit semper eternum donum, semperne liberum, anteq' allo modo detinendus infusus eret in rebus exterioribus que ratione tollere, et factum donum tandem natus quem eum et donabatur quia, inquit, amnis meus tu es sunt, et tu meus fui et unus p' te filii, non p' te sp' dei, qui in diuina essentia non posse dividendi, neque separandi. Sic et rescriptum deinde dicuntur etiam in regno bonorum, qui in quaestione sunt extra Trinitatem eternitatem et ipsorum tria personae Trinitatis sunt, non ab una sola persona, neq' ab aliis. Sicut enim sola filii incarnatio dicimus, igitur tam in incarnatione mysteriorum non dicimus a solo filio, sed p' ipso et ipsius, et acutus solus filius sicut homo, et factus homo, licet in carnacio non est tota Trinitas, sed unus quis unus licet deus et infensus, et manus p' ipso et filio ad sancti procedentem creaturam, licet ipsi mansueta ipsa et mysterium sanctificationis pars tata Trinitas, sed in missione filij per incarnationem unio hypostatica facta est deus, et dominus, qui non sicut in missione quis sancti regnus vero ille est hic in parte inter Christus et latentes differencia, quia utrumq' genita esse anteriorius quis in generationem, altera temporaria, et ineffabilem, altera temporalium, et magis cognitam.

non quia igitur temporalis sic secundum naturam sua, sed quia facta creationis opus eius cogit ex tempore, hoc igit processione temporali secundum latentes et grecos etiam non catholicos, quis eius procedere dicitur a p' et filio ad sanctificationem creaturam, sed in illa processione aeterna et ineffabilem quis sancti dicunt a solo p' procedere, et ita ut solueret quae existimare omnia dicta sicutrum, quibus quis senserit p' et filio eas ec procedere ostenditur, sed videmus nunguid eas subleue etea distinctionis praetorquardi sane photius nunguid Basilius haec temporale processione, sive de charismatibus, aut hec haec igit ecclesia quam loqueratur, qui hixit id, quid primo libro retulimus, quis nus secundo loco post filiam est ab ipso habens eas, nunguid item Gregorius Nyssenus, qui hixit, sicut coniungitur p' filius ab ipso habere esse, non est secundum substantiam inferior, sed q' ipsi unigenito se habere quis est, sed quid cuncta quia hixit, quatenus enim deus deus secundum naturam genitus enim est ex deo p' proprii filii est, ut in igitur et ex ipso sit quis nus. An vero in his locis de domine spissius loquuntur sancti p' nulla processio ab his primis habita in his locis est, neq' consideratio regimenter temporalis processione, sed le sp' s' qui cu' p' et filio est unus deus et trinitas in Trinitate persona, non temporialis genitus, sed donum aeternum possem plurim alia licet sicut alludere non haec opinio in tota opera iustificans, sed haec ratio sint, ut uideat agnus animal uicerere portis brevifris, quo pacto photius hinc distinctiones fidientes despiciuntur, et stuprantes, capti uantur ergo, et fidem Christi confundunt, et uiidentes.

atq; audientes suggestione diaboli uider, atq; audire non uoluer.

R eferuntur multa ex sacris lris quibus uanitas schismatici diuerticuli clarius percipiatur, dephenitus, facilius queat nodus concilianda questioꝝ - cap. iij.

Ceterū non impugnemus id quod sua spōne corruit. sedis enim sunt sibi sancti p̄es graci Theologi, ut se ab huius distinctionis calumnia tuantur: mās et legantur, et intellegantur. sed quia in uniuersitate illa sic allata distinctione, et fallax et periculosa est, ideo opere proprieꝝ existimamus pauca de hac ipse sue spōne sine processuū disputatione ex dictis sacre scripture scrutari. plurimū enim id refert nō solū ad proposita questionē, sed al. id quod magis cū primis questionis conciliationem. uideamus ergo simul descendimus, quid sint haec munera spōnis quomodo dentur, aut infundentur, quomodo ipse scit spōnus a p̄e et filio procedat in corde fidelium uiratorū. nam nō spōnum quem homines auerunt etiā nō ezechiel in ueracitate p̄e et filio procedere, unde ex officiis dūmus spōnum, qui est unus deus, et tertia istud in trinitate persona, non solum illa distinctio in uero intellectu scripturarū seruabitur, sed magna ex parte ipsi tamen difficultatis nodus expliabitur, et apparabit ueritas in spōne ueritatis, multi ergo sunt, et dicunt spōnus, sed ipso unū in audiis spōnum seūm, a quo est ista qua faciunt spirituū multitudinē. spōnus enim in sequi manens unus, et unus quidē uerias naturas quem numero diffunditus, et plurifidus?

in creaturis, ut uarijs in locis referri transfigur. sed spōnus unus et uerus deus simul totus ubiq; est, et in omni et creatu. scriptu est enim per prophetā: celū et terrā ego impleo. et in psalmo dicitur: que fugie a spōnu? si ascendere in celū ta illuc es, si descendere in infernum uelis, et alihi spōnus tamen regnante orbe terrarū, sic etiā antiquae gentilitas asseruit: Iouis omnia plena, sed spōnus qui totus ubiq; est, quā sit deus, non tam omnia ubiq; significat, scilicet omnia ubiq; replet, non enim significat in quaꝝ sanctificari natūra non sunt, nam creatura irrationalis non est apta significatioꝝ, sicut in ea sit spōnus simo etiā sine ea spōnus suis uisibiliter apparet, nam enim ignis aut columbo significata deuenient, sub quibus spōnus apparet, quia natura ignis et columbo arrumpita non est ut sanctificetur, sed ut mens humana per sensiblētētē eiusmodi ascensionē. Spōnū magis in deo experientia et iugiteretur ei ideo in ceteris quidē creaturis etiam irrationalib⁹ est, dicitar spōnus, sed ab his haberi non diuitur, sed tantum rationabilib⁹ creaturis habetur ipso et angelis, et ab homine spōnus scimus, quid dico scimus spōnum uerū deū intelligo, et simile donū dei. Quicquid enim saluator nō ut ait Anna stolas, spōnum scimus supernis emisso ut deus, recipiū in firmis uenit ut homo, et ipse id est spōnus suipsum dicit ut deus, et datur ut donum. Et Christus ipso datus est plenus, qui nō exinde habuit spōnum, quem habuerat Agnus, et prophete: Iesus in transfiguracioꝝ legitur plenus spōnū, reuersus a Jordanē fluvio, sed et Stephenas plenus spōnū intenders in coelis uel gloria dei accēptus plenus et Christus;

et Stephanus. sed longe alia plenitudo Christi. quoniam Stephanus quia Christus
deus homo. Stephanus dei homo. idem tamen spiritus eius in Christo. idem in
Stephano. plenitudo spiritus in Christo secundum naturam supremam potestatis,
in Stephano secundum mensuram humana facultatis. illa infinita est recipio
spiritum infinitum. hinc finita. sed tamen plena. omnes unius infunduntur spiritus.
omnes eadem luce illuminantur insufflantur Iesus et hunc auxilium spiritum suum.
et mox subdit. Baptizat eis in nomine patris et filii et spiritus sancti. inquit
Paulus. Agnus spiritus genitimus. et spiritus eius inquit. qui datus est nobis. te-
tatur et a patre et filio. sicut a patre per filium qui non deretur temporali circa filio.
nisi ab eterno naturaliter et substantialiter esset ab eo velut consorte pa-
tronae facultatis. sed hinc aliquis radiorum. secundum ergo spiritus eius. qui secun-
dum omnem sui plenitudinem datus est Christo. et secundum mensuram datus
est Agnus christi. redemptor cum luce est. que universum orbem. et que angustias
unae quamvis dominicalem illuminat spiritus eius enim qui est Christus et pro-
pheticus. et Agnus datus est. ut inquit Ambrosius in libro de spiritu nostro est
se natura rerum corporalium nisi de substantia eius in se velut in creaturam qui
non dividitur. et infundatur. et stabiliter permanens. sed quoque illabatur
et infundatur. audi verba viri sanctissimi. spiritus eius inquit. qui sic inaccessi-
bilis recipabilis in nobis est propterea non bonitatem completa virtute omnia.
sed qui solis partecipatur iustis simpliciter substantia unicuique presentis di-
uidens de sua singulis. et ubique totas. incircumscriptus ergo est. et infinitus
spiritus eius. qui desuperiorum sensus separatum infudit. quem nihil praecedit.

fallere angelos ad genas mittebantur. quoniam populus infundebatur.
qui ergo dubitet quin dominus sit quoniam infunditur. simul pluribus. nec ui-
letur unus est spiritus eius qui datus est omnibus angelis. licet semper unus.
omnis inquit Ambrosius complexus spiritus eius circum sua. sed non garni-
queat milia in festis. omnis sane complexus qui ubique totus est. qui regnat orbem
terrena multa tanta ingens et subtilis non partecipatur. quia a sola creatu-
ria intellectuali et rationale participatur. que qui spiritu nino obsequitur
male inclinata usque tunc. et sensu quod inuerso et turbato ordine natura-
lida dona quidem spiritus permittit. sed non in spiritu sio. sine quo dona nihil sunt
ad consequendam eternam felicitatem. quia non habet carcerem. qua deus di-
ligat. et cum diligendo omnia illi cooperantur in bono. Et cum caritas dei
eminentissima virtus. et omnia dona ipsius uniuersum condimenta. Tunc
ergo uero spiritus eius. qui semper in nobis est. non boni non male sumus. domi-
namus. quia ubique presentes est. habemus etiam et participemur in nobis. qui una
in donis suis spiritus eius qui datus est nobis. quid diffunditur per spiritus.
qui est dei caritas in cordibus nostris. neq; in actu omnia uniuersa ista que tran-
merata sunt. donec spiritus suus ad sanctificandum hominem sunt necessaria.
suntque spiritus eius in quo omnia de virtutum eminentissima continentur.
qui solus est una caritas. ut uero dilectio. que deus est. et Deus de deo. quia
superius ex verbis Iohannis. Agnus caritatis sumus.

Confermantur quo sunt allata ibi de gratia et donis
spiritus eius multa copiose trahantur. cap. iiij.

Si sūt
pugnatur, qui uerus est Deus, sed Deus de Deo, et donū de pris, et
filii largitac p̄uementū qui exentaliter, et naturaliter bonus
est, et is, qui tercia in Trinitate persona est, ipse illū est, qui dat
dona, et qui dat uerū ut donū qui ob il quod a p̄e, et filio naturalis, et uisitante
aliter in huīa essentia non erat, non genitus sed procedens ab eo, et am
ḡre et filio misericordia, ut infundatur, et illabatur mentibus, et cordibus nostris
non illa particularia dona, que affectiones, et motus animi, que si abdicato sp̄u
considerarentur, simul conseruent bonis et malis, iustis, et in iustis, neg im
malis et iniustis, sed bruis etia' ac Scorpis, vegetari nāz, et uiuer, uider,
audire, et omnino sentire, hec ipsa ḡuū dona sunt, nūc ingens solertia, et gra
tia rerū agendū, et omniū artū et doctrinā industria, et que praeterea
Paulus filius canerat singulatim quā sit: Si linguis hominiū loquar, et angelib⁹,
affrenis tot dona uirū, que et magna et excellētia quā sint, sine curitate, hoc
est sine ipsi⁹ nihil sunt ad consequētia gloria dei, nihil enim uirilis habet
fruēus boni operis, nisi permanescere in malice curiat, uerū Gregorius Tertius,
qui etia' sepius haec ipsa dona in perditis et uelut in hominib⁹ reperiuntur
et in quibus haec ipsa dona sunt, a sp̄u sed quidem nōt, sed non habentur in spa
cio que vocare possumus, uero p̄eta, ad uerū dicitur, et in iustis, et
in iustis, tunc autē sunt uera dona, qui in coru p̄missione mutuantur et
sio sp̄u justitiae misericordia p̄e et filio infundatur, et illabatur mentibus nostris
et presencia nō corporali, neg sensibili, neg eccl̄ illa incorporali, que ubiq̄ est,
et que replet ardentē seruit, sed intellectuali, et sp̄uali, et gratuita liuid

Paul:

Greg: pont:

Homerus.

Sanctis participatione mentes nostre illustriantur, ut hec ipsa dona ex naturalibus
modis animi fiaret supernaturales, et diuinæ virtutes. Omne enim donū perfecte
de fūrū est descendens a p̄luminā ut ait Iacobus Agius: Nec ergo dona bona qui- | acob⁹ Ap.
dem uero, sed tunc optime et perfecte quā p̄ficiunt sp̄u et lumine illustrantur. bone
uero et bona eadem dicuntur, quia ana gārdz donū horum donū est, qui bonū qui
quid enim bonū in quaero bona est tradicunt, tunc ergo sunt bona ḡerantur, tunc
et uite perdūunt, quia in p̄sonis nobis donū est, gratia sp̄u sui, hoc est ipsa
sp̄u nō per gratiam, sp̄u enim suū, et gratia sp̄u etiam rem, diuinū uerū rati
considerantur, quomodo autē p̄ficiunt dona qui infunduntur, et illabuntur sp̄u
eḡo sunt sic ex uerū p̄sonis donū, et ex gratia nō ratione coniugia. Omnis habens, et
motus animi, que modū gratia uocant, latēni p̄missiones, sine affectiones, sine magis
propria perturbatione diuinū, si diligenter sp̄u seu quācius innotuit et exogene
tū, et in recitulū elat, sola haec p̄ficiunt sp̄u et suū diuinæ virtutes.
Cor, aqua propria, mundū tunc in metuus, et sp̄u recte innotuit et uigilans
meritis quācūq̄ est, spiritus quem in se inueni patet, non profaci sp̄u quisque
qui et inuincibilis et inuicibilis est, sed sp̄u hominis et regentis, ut sp̄u seū
non uscīt, et a cuius sp̄u suū p̄ficiuntur, sp̄u hominis et coram innotuit,
diligebatur ab eccl̄, et in ipso quācius momenta sed diligendi et uigilans con
festim enim subdit dicitur: Ne gradias me a facie tua, et quācum tam tu ne aus
tere me iam tam in cor meū sp̄u tuū, qui tanu affectu me delixa confabuit
et p̄ficiunt, ut ait Iustinus, qui suū in confabuit, et quā certū et non fieri pro
p̄fici habebat ulterius non p̄uendit, dixit. Sp̄u principali confirmante, quācum

Aug.

dicitur quis principalis, quid ite est in nobis, et in causa sumus confirmati, ut
 non amplius pecemus. Spes igitur nostra dirigitur, et innatur accedere
 gratia spissit, quia, ut dicimus, ipsa passio nostra anima quia ad deum refe-
 runtur et a spiritu dei dirigitur, non amplius gemitus, sed diuinae uirtutes
 sunt, nam omnis affectus animi est in obliuione boni, aut mali, quod aut pro-
 sens, aut futuri est, si boni presenti est, gaudium significat, si futuri spes, si
 uero malu' presenti est, morosus signatur, si futura timor, hoc autem salutis gau-
 diu', spes, morosus timor, qui sunt motus animi, et quae per turbationem, et
 fluctus uite, accelerant uite presenti spes uigilantia, fidei dona, uirtutu' di-
 uinoru' gaudium enim plenius in rebus passu' uanis et malis est, inter seco,
 in genere, et in conuictionibus, spes maxime in auaritia, et cupiditate, et ambi-
 tione habetur. dolor in turpi uulnere, et impudentia querela, timor in defectio'
 enim, atque in inconsistencia uite, gaudiu' tam' est spes, et morosus, et timor, quae
 passiones in se sunt, in spissit et diuina caritatis passiones esse definitae, inno-
 uentur et diriguntur, et spissit conformantes, ut non amplius gemitus
 vel uirtutes recipiue' appellatione uocantur, uero nam gaudiu' est in bene
 actioni conscientia, quod gaudiu' est in spissit per uincere caritatis huius, quod diffun-
 ditur in nobis, unde in euangelio dicit saluator, ut gaudiu' meu' in nobis sit,
 et gaudiu' uerum impletus et blyus, gaudent in dom' semper, eternu' dico gaudie'
 spes ab eod' si spissit nobis infuso in deum dirigitur, ut dilecamus nos confi-
 dendo in hominibus, in quibus non est salus, sed confidere in eo qui docet:
 salus populi ego sum, et qui docet saluare animas nostras. Moratur, et dolatur, et

cuang.
 Aplic.

magne quidem uirtute passimus in spissit condolentes non solum proximo, sed
 nobis ipsis in poenitentia sacramento, in spiritu humilitatis, et in animo
 contrito. Vera enim concretio et uetus de' or contriti cordis, uauisima
 excitare potest lachrimas in spiritu, quarum tanta uis est, ut ab his colli'
 expugnetur, et quasi ui' rugitur, et timore autem quid dicimus, qui sine spes
 est, imbecillitas, in spissit est forticula, qui timet deum, penitus timet. Sancti
 Mauritius dicit inuenient deum, spissit et principes contemplarentur mortem
 quam p' hui' res terribili' perire nuncupant, non formidaverunt, et inihi-
 um sapientie est timor domini, et timor hui' sis permanet in seculu' saeculi.
 sed quoniam hui' tam longa seruitudinem non alie' ob causam per ac spissit
 me in lumine extenderemus, cum qui est unus et uetus deus, et certus in Tani-
 tate peccata, et q'lam nobis fieri sapientia, intellectus, consilii, prudentiae
 fortitudine, et religio eiusmodi, tunc esse uera dona, et uerori. Spes, quam
 his uimur, atque ex diuinitus, amissente et cooperante in nobis sancta spes
 sine quo non dicuntur spissit, sed habent uictoriam, qui communis sunt boni
 et malorum, et gemitantur in nobis uel uicentia in subiecto, et uel habi-
 tus qui sunt ex sociis qualitatis, qui ex deo quidem sunt, sed non habent uic-
 tis in deo, nisi per spissit, qui manifeste in nobis a' gen' et filio, et id est uic-
 tor, manifestus quid ab auct' proceris nec diuinus miti' a' se ipso, quae ipse
 spissit uictrix, uel mysteria ministrans sunt tota Trinitate, siue de incarnatione
 filii supremi luximus quae a' etate Trinitatis est, et huc salus filius ut
 incarnatus, manifestus ergo spissit in quaestione, et dona, et merit' in quaestio-

Deus misericordia dicitur nobis a patre et filio, sive a patre per filium, sive a patre in nomine filii, sive a filio ex patre. h. enim omnes modi legendi figurati, et mystici sunt, ut eternius minorem ita significant, sicut processio interior est ideo enim misericordia in creaturas spissius a patre et filio, sive a patre per filium, quia in ipsa divina essentia sic est ab utroq. igitur spissius sic procedens, et sic missus immutabilis, et inaccessibilis, quia non mutatur motu locali a termino ad terminum motus, sed per candide sua naturalem progressionem qua procedit in divina natura, ad nos usq; pertinet, non soli per virtutem qua regat omnia, sed per participationem qua participatur a iustis, qui inquit et misericordia est in nobis, ut quicquid agemus, quicquid cogitemus ueniam ardore, diuinae dilectionis, in deum solu reformatus, et cum diligendo omnem in eadib; ligimus, que diligendo sunt, etiam nos ipsi tunc uocem in nobis est spissius, et dona illa cu illo, que non sunt in nobis uocem dona, nisi nobis spissius impeditur. Unde Augustinus libro quinto de Trinitate in hac consideratione hystoriatione faciens, dicit, In nobis est spissius, qui procedit ex deo, qui qui datus fuerit, humani ascendit cum ab diligendo deum et proximum, ex ipso deus dilectio est, non enim habet homo unde diligere deum, nisi ex deo. Unde et Paulus, Diligece, inquit, Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis, et subtilis Augustinus. Nulla est ista dei deca excellencie, haec sola est, quod diuidit inter filios regni, et filios perditionis. hanc uero est per spiritum numerus, sed sine caritate nihil prosum, nisi usq; in importatione eius spissius, ut cum dei regnum inveniat amorem, et similitudinem transfor-

ad dexteram regis gratiarum spissius dicitur donum, nisi propter dilectionem, quam qui non habuerit, et si loqueretur omnibus linguis, et habuerit prophetiam, et omnem scientiam, et omnem fidem, et distribuerit omnem substantiam suam, et tradiderit corpus suum, ita ut ardeat, nihil ei prodest, quanto ergo bona est, sine quo ad eternam uita nemini carna bona producuntur, igitur uero caritas uel dilectio, nam unius rei nomen est utrig, producunt ad regnum. dilectio ergo que ex deo est, et Deus proprius spissius est, per quem diffunditur in cordib; nostis, et Deus caritas, per quem nos tota inhabet Trinitas, quis circa Spissus? qui sit Deus, uocatur etiam dona dei, quod proprium quid non caritas intelligendu est, que producit ad Deum, et sine qua quodlibet aliquid donum non geratur ad Deum.

Confirmantur item ex Gracis authoribus qua supra fuerant allatae - cap. uij -

Hoc itaq; donum Graui fris, quod in nos mitti et effundi dicitur, et secundu omnes Graeci Theslopus aperte nimis auerterit, prope infinitis in locis praecepit et Ioanne Damasceno ca. octo. dicit quod ex corde credidit, et ex Corde dedit, qui uel credidat, id est ex corde per filium procedere, manifestari, et distribui, sine uita habitatione, sibi per spissius, qui tam aeterna quam temporalia processione ab eodem termino, a quo s. ab uno principio, qui sunt ipi, et filius procedere dicitur, et processione, que respetu termini ad quem, hinc respectu in etate regis ex tempore, non enim

Io. Damascenus

Basilus

Dei et sanctificatio nostra et arabo participationis regni Dei que omnia substantialiter in divina essentia per dilectionem a pro et filio, sive a pro per filium naturaliter pertinuerint in spiritum suum, et per eandem dilectionem nostra naturaliter sed per gratiam ad nos usq; pertinuerint. quod rati divina bonitas et naturalis, et regulis dignitas in propria natura divina non procedat, aut Basilis in merito cogitamine magnus. is enim ad Amphibalichus scribens sic ait. Et Divinitas a se donis. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. id est naturalis bonitas et sanctificatio secundum naturam, et regulis dignitas ex pro per unicitudinem filii pertinet in spiritum suum. hic est ratio processionis aeternae quod in deo illi secundum naturam in nobis vero secundum gratiam sed ab eodem principio per eundem modum procedendi, licei diuina ratione terminandi quod si et bonitas et sanctificatio et regnum Dei habeat ordinem processionis in deo quod magis in spiritu eius est, et dicitur donum regnum est, et dicitur donum in divina natura quem sit et dilatur donum in rebus creatis presertim quod prevenient illa aeterna et ineffabilis non procedebat, ut ceteri donabiles. Et iam erat donum antequam donaretur sive etiam dilectio dei qui diligebat filium infundi nata erat in nobis antequam infunderetur quia tunc ipsa dilectionem est non alia quod diligatur etiam ratione, quia amplius dubitabit processionis ratione una non alia procedere in nobis spiritum suum. sole, ut dicimus, terminacione diuina, que nulla noue conditione, nulli auctiensi ponit in tunc apud quem omnia futura presentia sunt processio igitur illa aeterna temporis.

Io. evang.

noua processione opus fuit spacio ut procedere in creaturis, quia nihil non in deo est, sicut in deo non fuit opus nouo amore, quo amaret creaturam, sed eadem amore quo pater in divinis amat filium, et de etia amat creaturam prout precet noui quecumque scientia fuit in deo post creaturam mundum, quae quis ne res subiles varentur, utrum ergo processio una est, que diversos tantum terminos ad quae respiciat, presertim quod spiritus suus, ut ostendamus inferi, prius est in se donum ab aeterno, quem sit in nobis donatus ex tempore, quod ergo concedere spiritum suum manifestari sive mitti a pro et filio, quod idem insinuat, sive distribui, sive omnino procedere in creaturam, procedere habet in negant haec eadem processione spiritum suum in diuina natura procedere, scilicet seducant, et longe a veritate discedunt quia in noua processione faciunt quod sit dilecta ab illa aeterna et ineffabili, faciunt necesse est nouam respectu reverentiarum in deo scientiam, et nouam amorem, nouam benevolentiam, nouam voluntatem, quo quid absurdius sit, et quid magis aliena a theologiae veritate non video, neq; uero ego hanc audacter assertorem, non videt in Iohannis Evangelio Christus sequentem audiensem, plene affirmans se eadem dilectione ab aeterno esse dilectum a pro, qua pro discipulis eius amare coepit ex tempore, sequens enim ad discipulos ait. Specie cuiusque amatus, quia uero misericordia, posca uero roget precium, ut dilectio quia se filium dilexit ab aeterno quae antequam mundus fecerit, ut in suis discipulis ut superius secundo volumine ostendimus, que dilectio a pro et filio infusa, nihil aliud est quam spiritus eius infusus, que infusio est ipsa processio cujus est bonitas

dicitur incepit, sicut et Deus temporaliter dicitur incepit deus sed tamen deus
 erat antequam a nobis processio cuius dicta, scilicet amor Dei erat antequam
 cognoscere esset in nobis, qui in nobis infusus et cognitus est in illa sui
 mutatione. absit enim ut sit Augustinus, ut deus aliquis temporaliter
 diligenter in collatur, quasi nova dilectione, que in ipso ante non erat.
 apud quod preterire deservant, et futura est facta sunt. Sic et Dionysius in
 libro de divinis nominibus affirmat, amore in divinitate per excessum amato-
 ritatem bonitatis in rebus creatae eduxit ait enim: cullos iustitiae alos tu regis
 tu alios tu exaudi episcopos dii et profecti in rebus et auctoritate regis tuos, et
 factos yives tu. Et hoc est quod dicitur ac secundum ipsorum rerum omnia causa pul-
 chas et bono rerum omnia amore per excessum amatorum bonitatis extra se fit, per
 eas quae in rebus omnibus habet providentias. vnde enim apte inuenit Dionysius
 id quod verissimum est, quod processio divina bonitatis una in se substantialiter
 existens in exteriori peruenit, propter quod circa quatuor annos dixerunt. Et si
 opere eius ergo dicitur quod dicitur a Iacob. Et si ergo dicitur dicitur quod dicitur a Iacob.
 id est bene in deo, ut est substantialiter bene in omnes res excedit boni-
 tatem. sed ego in photienos, et Ephesianos in ergo nunc huius ipsa processio
 spousans in creaturis, que conceulant esse a patre et filio, sicut a patre per
 filium ex tempore fuerit ante mundi constitutionem in monte divina, quod
 ipsa Deus est, quam quis negare audeat non fuisse Paulus apostolus ad Ephesians
 dicit, et aperiuntur auctoritas omnem eiusmodi processione divinitate carita-
 tie ies. Spousus ab eterno in deo existit, qui ait. Benedictus deus; et

Augu:

Dionysius

Paul. ad Eph.

Pater domini

pater amans Iesum Christum, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cele-
 stibus, in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sci-
 et immaculati in conceptu eius in carnate, qui predestinavit nos in adoptionem
 filiorum per Iesum Christum in ipso secunda propria voluntatis sue, in laude glori-
 e sue, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptio-
 nem per sanguinem eius remissionem peccatorum secundum divitias gratiae eius,
 qua superabundauit in nobis in omni sapientia et prudencia. In his Paulus
 apostoli verbis, nisi fallor, brevi fratre. Omnis processio spousi in creatura expon-
 mitur, quoniam humanae verbis exprimi potest. quid enim est aliud beneficium
 dei in omni benedictione, quam que in caritate per Christum sanctificatur
 homo, et immaculatus reddetur in conceptu sui, non gracia spousi, sed
 ergo seu spous, continentis in se virtutem omne donum perfectum, quia ante
 mundi constitutionem erat in natura humanae donabilis nobis, secundum pro-
 priam voluntatem dei, et divitias gratiae eius, quod nihil in se mutata est,
 sed ex infinita eius opulentia superabundauit in nobis, non enim quod dicitur
 in psalmo: deus refugium factus es nobis. Deo quique accedit, que factum est
 quod non erat, sed quia quoniam erat, et aucta bonitatis natura refugium ad a-
 cernum nihil ignoratur, sed in nobis facta mutatio est, qui duobus deo
 refugimus, aut ex malis hinc aut ex bonis effundimus meliores. hinc est
 quod conciliavit, et summa quidem auctoritate faciens unum et gratiam Theologum
 quod de deo temporaliter dico sine mutatione veritatis, sed non sine muta-
 tionem creaturæ, et ita accidens est in creatura, non in creatore, eadem

ergo processio est ratio opulentia gratiae, quod est illa laetitiae et beatitudinis, quae appellatio bonitatis in Deo, quia, ut ait Dionysius Areopagita in libro de divinis nominibus, ratio operis est ratio virtutis et operis in dei operis, et ratio rationis, et ratio rationis est ratio virtutis. id est, omnes omnius causa processiones ostendens, ad ea quae sunt, et ad ea quae non sunt exceduntur, quae sane opulentia gratiae, et si infinitus numerus non dum actu existentium creaturarum ea ditandus esset, nihilominus semper integra in sua eternitate procedente, quia haec processio divina gratia, quae in lumina essentia plena et perfecta est, et infinita ratione aequaliter sugerabundat in nobis per participationem spiritus sui, quem habemus a patre per filium, sicut a patre per filium est in ipsa natura divina, quid enim spiritus tuus sit a patre et filio procedit in nobis, hoc procul dubio itare, quia ne causa divinitatis natura procedit, nullo igitur ratio Christianorum subleuat superioris adducta spiritus, dislocata, immo vero per considerantibus magis ex ea ostenditur procedere spiritus a filio, quod, ac melius discere possumus, de gratiosis et processionis luminali differentia, aliquid inuane sci spiritu dinemus. -

De generationis et processionis diuinæ differētia. c. v.

Verum in retra mentis acie discernere posset humana mortalitas, quid generatio à procreatione in diuina nature differat, quiaenfa-
villime progressa questionis difficultas posset absoluiri. sed in re generati-
one scripta est ab Esaiā prophetazationem eius quis errarib[us] generis de
procreatione conuinit idē dicere: quandoquidem in re diuina natura arcanis us-
trūz concludetur, quid differe spissū à filio, qui uterū de genere, eiusdem
essentia, eiusdemq[ue] naturae, cuiuslibet maiestatis, iususq[ue] omni potentia, utri-

qui est in filio genito, quod non sit in procedente spūsante, qui nam
isther lieveritas est, qua neq; per formā est, qui ibi sit una cōscientia, sicut natura,
neq; per materiam, quod ibi nullo modo est, ne posset intelligi, quod per hanc non diffi-
cilem, scimus, et propter quid differant, querimus. alioz preculdubioz questione, cuius
nōdorū si explicare possemus, quis dubitac et Graeci et latini tantū inde lumen pone-
consequere, ut repudiatā vocabulorū dimensione, id se utrius sentire facile possi-
piant, dū alijs à filio, alijs per filiu procedere à p̄t spūm scūm confitentur, et se
diueria dicere existimant qui idem dicant, relationem enim originis utrāq; faci-
unt, qua emanationis modū sequitur, quem qui explicabili nobis, ut videre alijs
ex parte pessimus, quid à generatione processio differat? Basilium, interrogos sed
is miki responderet: rōtoz leypapēz volez rāzibz. Lāzibz zetrapelz p̄t ēti q̄llo
idebz, j̄s qua scripta sunt credo, ne quieras qua scripta non sunt, sed qui in partē
in euangelio hic modus excolvitur! accedo ad Chrysostomū, is me prorsus expellit.
dam ait: o lēz p̄t sārta zōl̄z dīzibz, o lēz p̄t sārta, dīzibz dīzibz yōz q̄p̄-
mōz. Z de tōz, dīzibz vīda zōl̄z vīda dīzibz. Z de tōz dīzibz dīzibz dīzibz
Novi, inquit, quid Deus ubiq; est, sed quomodo, non noxi. noui quid filium genuit,
sed quomodo genuit, ignoro. noui quid spūs ex ipso est, sed quomodo ex ipso
sit, nescio. Dionysius Areopagita principiū diuinitatis in p̄t reici constituents
dum primū appellat mālū de cōmōdō fontem diuinitatis sua statantē, filiu uero
et spūm scūm p̄z rāzibz dīzibz, quasi ramus sicut germina diuina natura
in prefatione nominat, eī dīzibz xōz dīzibz, usq; si. si licet dicere max subtilis,
omnis de rāzibz, dīzibz, eī dīzibz, eī dīzibz, id est, quomodo auct̄ hīc

ita se habeant, neq; verbis eoz primi, neq; anima comprehendendi possit. sed Jeanne et
Damascenus, qui procul dubio in divina doctrina diligentissimum appellentur conseruant,
iisque quoque me terrue quebat: oti de his diaconis, ieronimis, et in aliis doborum, puer-
biorum, ut dicitur in libro de diaconis, s'ad quod? Dicimus inquit generationem
incertam a processione differt, modum autem differentia non est, quod ergo clementia?
que impudentia est? questioni hanc ex tam alio arthabo soluere conari, et tantis
uiris unratitudinibus uelle sapere plus habere posse, presentem quoniam scriptum sit,
alitione te ne queraris, sed e contrario me ipse, sacra hinc inuitant, horcantur,
ut qua sursum sunt sagiam, non que super terra; et multos ex sacris doctoriis,
Graeci et latini animaluerto haec signis aleatorum simbolo, et descendit genitum
et inuenit, et pulsantibus aperte esse in speculo salutem, et a mignate diuina
misteria. Horum igitur quocumque serigta uerantur conahimur per scrutari,
et colligere quid in diuinis cum generatione, quid cum processione conseruat.
et sub fratribus scorum praeauentia clementia non infirmitate plus et studius
lector facile excusabit, non enim nos ab haec contemplatione prorsus exegelit
Augustinus, sed nicasius: Aucto oculo ad quam lucem, et eos in ea fuge si potes.
sic enim videbis, quid distat natiuitas verbi domini, a generatione domini dei.
quoniam igitur quoque ad Maximinum scribens, questionis difficultate correuator
sed prius de ipsi nomine processum dicendum est. nonnulli enim ex uris hominibus
Graeci fere latine linguae proprietatis ignorat, ex falso susione exsimauerunt
nostrorum in latines, et in hoc modo excauati interpretari, et diximus procedere
quid non proprio significatu in aliis dialectis, exprimitur etiam inopie acq; an-

gustia lingue, que causa sit, ut minus recte Latini sciens proprietatem considerent, parvior est, factor, latina lingua in confingendis
vocabulis, et hoc igitur quod parvior est, diligenterius pensant, quid
exprimentur est, et quoniam tibi fortasse satis sit, no solu' Graecu' idiomam no
resquunt, sed ubi agus est interseritur, et mutuantur vocabula, et Graecan
lingui uelut antiquiore memori amplectuntur, que nunc una cum ceteris bonis
Graecis uelut naufragio extra suos fines expulsa, in sinu Italie, presentim
in urbe Venetia quiescit, et uiros colligit, sed inuisu querili, et literariori
ambitione, quid significet et caro, et sanguis, quod Latini dicunt procedere,
consideremus, et quidem, si ex Graeca etymologia uelamus exigere quid
sibi uelut hoc verbo, nihil aliud dicimus id significare, quam carnis
cibas, quod est proprio ex aliquo egredi, siue exire, quod si Latinis
bu' uero reddentes interpretari uoluissent, non caro, sed non, non processi-
onem, sed egredionem potius sua exiret uenient interpretari, siue in psalmo,
ubi scriptum est: Et ex ore uero exi, ex ore uero exi, interpretatum est: greci
cibus et legibus exi in alijs; non autem illi dixerat est procedebat, quia nullus
egredionis ordo nobiscetur, sed non obligatur ergo Latinis illis primis linguis
inopie, qui et sua et aliena lingue opulentia non caruerant, dicerunt ergo
processione non egredi, aut exire, non quia dicitur non potuisse, sed quia in uer-
tende dictione, que est rem exprimere, qua nihil minus dicitur, non cogitari
potest, nam Graeca dictio non in Graeca traditio, sed in sensu tanti myste-
rii, quia et iuxta latus librauerunt, et quia postea recte licere egredi.

processione dicere maluerunt; si ut etiam melunt in diuinis dicere principium, et originem, quoniam causice persona potius quam hypostasis, quia et causa parent dicere, ubi dicunt origine, et substantie, ubi dicunt persona. sed redeamus ad arborum processiones, quia dicta sunt propter etiam latinitatis illius antiquorum pribus, qui et latina simul et Graeca lingue optime calluerunt, ut non solum exitu, et ex grexim ab aliis significaretur, sed etiam modo qualem coeundi, et egrediendi. verbum enim processiones apud Latinos ratione aliquam originis, et ordinis indicare videntur, quam aliqua in parte verbu[m] sicut agnus Graecus honestat. sed proportionem non iungunt, ut dicitur in scripto: si autem dicitur in corde dicitur in illa ergo sumus et ineffabilis essentia illud potius a latinitate considerari est in arborum processione, quia a considerari debet, ut quia genitrix et procedens exitus quidam a genitrix, et filius dicitur. ego a genitrix exiui, exiuit etiam a genitrix spissis, ordo quidam in processione necessarius, sicut a genitrix filio, sive a genitrix per filium: procedere enim ab aliis est, cu[m] ordine, et apparatu quodam egredi. faciunt hoc huius Gratifris, et que in nonnullis urbis nouis scriptoribus affirmantur, et in plurimis propagantur, que in quibuslibet libris ad descendere plebem complicit sicut vidimus, ubi radicem, ramum, et florem, fonte fluuium, riu[m], dexteram, brachium, ligatum, pinxere. et in effectis esti' circulus Trinitatem ascendere conati sunt, proutque posse, et excutiti de manus urbis ista portentis. Diversus de fonte et ramis per similitudinem mentionem faciens, cu[m] prefatione, et excusatione loquitur dicens, si ita licet dicere, non est haec demonstratio deducenda p[ro]pria exempla.

accollende sunt potius propriae mentis non reales in ratio illius. Tunc alterna versantur in animo est, ut in generatione illa eternae nichil in progressum sit, nichil indignum, et quia ne dubitamus, unum filium, et unigenitum non possit esse nisi ab uno genere, videtur nam nequid etiam unum condens regnum simile esse ab uno in spiratore procedere necessarium existimat[ur] sic, et quia procedere in rebus naturalibus motu a corpore aliquis calicit, qui p[ro]m[ot]e est in plantis, et in animalibus, non est dubium, quia in rebus materialibus aliquid simile procedere potest in plantis, flore enim a radice procedere, et a semine, sed quia ratio vegetalis potest et tangentem et naturam, et in semine quam in radice, quam in rizozyme, et modico distans florim a semine, et radice procedere, quam egredi, quod est ex parte radice, quod communis est a procedere, quia omne quod procedit ex radice, non omne procedere quod procedit ex procedere, non ex procedere ex parte floris, nemus quo procedit, non sunt immobiles, sicut non ex parte ex procedente rizozyle, procedere a rizozyle ex parte radice, non solum a radice, sed etiam a semine, et in proprietate leviganti, sequitur solam, ne statim potius radice le semine, et procedere amittit, sicut et ab aliis procedentibus licet in genitrix, et in origine nascendi, et procedendi, que est et in radice, sicut non procedit ex rizozyle ex parte radice, sed melius procedere h[ab]entur procedere florim ex semine et radice, quam nesci, quia ne scire possit ab aliis est, procedere vero circa eum potest in pluribus, et omne quod nascitur procedit, non omne quod procedit nascitur, effectu enim dicuntur procedere a causa, quia plantae causa unius effectu nascuntur, non tamen propria dicuntur

nascitur ex causa, sed origine habere sue procedere ex causa. At vero in illo principio et semper in cunctis Trinitatis filius ita genitus dicitur, ut non dicatur propter nisi communiter et minus proprie quia ergo sicut ipsi dixerit, ex causa in quo aut processus proprietas est, que potest intelligi a patre et filio, non a patre per filiam. sed quod in filio de generatione ex causa nullo modo potest intelligi ut non a patre et spiritu, sicut a patre propter ipsum suum primum non in luxurie et coramanda est, sicut filialis ex generatione, sicut proprietas tangit ad naturam sive essentiam, cum ordine simili originis et auctoritatis hypostaticae non generalis, qui per diversas relationes generationis distinguitur, ne per diversas relationes auxiliarias. Satis huc le ueritatem differt, non propinquius etcales nostri in hac luce si generum de bene iumentis, et genitoribus. Nemo quicquid statim me debet, nemo cuique me tangere intendo, sed uale naturam. Et in liceis sciorum primi ubi manu' tenet, ut ubi me clementem boni ergo consulat puer et candidus letor, et aliud me getus, et locutus, quam accipit, considerans in illa singulari et ineffabile charactere processus, et sagittaria, et bonitatis sui preclarissime auxiliorum in quibus genitibus operatur fide, ex his sciorum primi aliquip benizante inquirere, et in plenius sententij indulitatem, et certissima connectori ex his sciorum primi tam Concord quam latiorum hoc multi primi in hac questione se effere, approbatu' unanimi concordia' sententia, ut ex illis tribus proprietalibus, que regulatim tres portiones in luxurie auxiliariis constituantur, que sunt parentitas, nativitas, et fraternitas, parentitas insubtilitate' pris' retulat, que a nullo esse factus, nativitas

vero nra filialis, et processus in hoc cimoni uscullo conuenire uidentur, et emanationes quadam in diuina nature dicuntur, et id est paternas a Dionysio misericordia nostra gratia ergo et fons dominicus dicitur est. Filialis vero et processus quasi' auctoritas, id est proveniens a regno, non ex exitio, sive emanatio in hoc enim prouulabile conuenit genitrix et processus in luxurie, quod aeternis car relationes personae, qua non a se est, sed ab aliis, non a superioribus est, ex proprio signo ostendimus, non aequali propria solius pris' est, em' autem ab aliis propria filii' pris' est. Sed modi ergo hanc diuersa emanatione' quoniam luxurie' sunt, diuersarum quoq; relationes faciunt ut alio filio' sive genito' quemque, sive natura filii' de diuina distinguitur, aliore processu' pris' nam non emanationes ha' in nali' prius' parte different, quis scilicet processus filius' dicitur genitrix sed puer' sive emanatione' aet' est, alio quis' id est uerbi' diuini filius, et sicut nullo modo dictum est filius' unde factum' ut loquimur Augustinus, qui in malo eius uicet ut et faciat multa super uires humanae facultatis, sed recte ab omnib' complexe' Trinitatis mysteriis misericordia' nos fecit, et creaturis ingenio, scilicet in his que ha' diximus, ut puer' pueriget, et quis animo' dormienti ex pueriget in hoc proprio sensu' est. Trinitatis imago, que in anima nostra effigie' in qua' anima ostendit uerba esse in te, quibus de tua uerba pueras, id est quando quod sumus dicimus, et a nullius gentis lingue significare uerba vel significamus, vel non ferimus, sed ex illa quid nouimas significacioni formamus, sicut in eis cogitantibus in meo similitudine cogitationis eius, qua memoria continet ista duas, velut parentis et puerum.

f. qui
 etiam

fentia voluntate sive dilectione iungente, qua' quid' voluntatem de cogita-
 tione procedere nemo dubitat, nem enim uale quod omnino quid uale, que-
 lo sic reficit, non t' hanc esse cogitationis imaginem, sed id in hac re intelligi-
 lem quando' nativitas et proximam insinuare defante, quoniam non est
 hoc significare confitit, quod apparet uale, eto' genitri voluntate exi.
 Auguſtini uerbi uisus quae colliguntur, quid utram heret emanacionem aperte
 sit, altera per medium intellectus, altera per modum voluntatis, procedere tam
 in nobis naturaliter intellectu voluntatem, quae prius ad summa deinde
 uolumas ab enim si uelle mas quod nullo modo nouissima manu' hoc recte
 et ordinata voluntas, sed impetus ab initio induit, et id voluntat' dicitur ex in-
 tellectu procedere, hanc uerbo' sibi emanatione procedere ab eo quod in anima
 excellenciam suam, quae ex in emanatione uerbi concepsis interiori quid' sit
 et formetur, emanatio uerbi uia nativitas est, ex eti' uoluntatis est filius, et quid'
 ex mente conceperit, et uerba conceperit procedere per formam voluntatis, quae
 inter mentem' concepcionem, et uerba concepcionem, hoc est in me parente' et problemo
 invenitur, haec spissas dicunt, et non filius, nomen enim quae voluntas
 et impetus significatur, ne dictius filius, quia nihil' est propter formatione
 aut generatione, sed ex conformato et formato, ex generatione et genito procedere
 genitum est ex genito, et quid' est genitus, et quid' est genitum, ex obliuio filii.
 ut in posteriori Thesloji antiquioribus inuentis addicte multa acutissi-
 me tractauimus, inter quos uerbi in his breviter Thomas plena' prouuldu-
 bio, et doctrina et spissis' de hac ipsa nativitate uerbi dei, et proximam' doni

Dei proclara' dissertuit, presertim in ea uolumine, quem contra genitiles in-
 scripsit, mulier enim affect, quibus ostendit, quis pacto in diuinis gratia
 et processu accipienda sit, recte enim admetit, non t' gratia' non' hui-
 na ita accipenda, sicut in animalibus aut stirpibus inuenitur, in quibus
 id quod gratia' exprimit speciem sua in exteriorum natura' oportet enim secunda
 positione' filii, quod filius a' suo genitu' uera' habere deinceps, et non uerbi' seu
 uerbu' enim in diuina natura interiori concepsit, quod ual' recipit, et similitudo ro-
 intellectus; id est dictum est filius imago, et parcer, et figura substantie, uer-
 bu' enim pris, est imago vius, quantum ad eius essentia, nihil accidentale prece-
 fterens, et quid Deus naturaliter uerbi' in allegato, concepsit uerbi', quod uerbi' in
 principio agit' Deu', et erat Deus, hoc est uerbi' dei, signum intelligentis
 naturalis' et Deo procedens eiusdem natura' cu' dico uerbi' igni' dico, est autem
 figura substantie' no' accidente, quia similitudo est in substantia uocabilitati
 et natura, et haec est uera' genitio' ratio in rebus uenientibus, ut id quod gi-
 gnitur a generatione procedat, ut similitudo ignis et eiusdem naturae iugis, si
 ergo uerbi' dei, genitio' uerbi' dicunt a' Deo procedere, et eius emanatio' natu-
 ras, vel gratia' dicitur est, unde et generatione' Deu', et uerbi' dei idem importat
 quod' natus et concepsit et natus, et semper present' debet intelligi, quid' in eo
 dem concepta exprimitur, quid' dicunt quae in uno periodo, tuis' in concepta
 et, et ante omnes collecte' ex parte' rebus, et quae' ex parte' rebus, alio
 haec est ergo emanatio, quae dicta nativitas eterna est, quia uerbi' dei semper
 natus, semper natu' est, semper' natus' qui est, qui erat, et qui uenturus

est omnipotens. hoc est emanatio que de per modum intellectus, divina nunc
gnatio, nunc naturitas. Altera emanatio que per modum voluntatis dicitur,
et a Graecis nunquam etiam nominata, a latini primum ex hoc Augustini,
sic deducitur a beato Thoma, cuius sparsim dicta colligimus, proximitate ergo
id quod maxime necessarium est, quod in qualibet intellectuali nature necessa-
ritate esse voluntatem, quia autem ad voluntatem plures actus pertinere, amor est
in re propria, et communis radix omnium actuum, quia licet etiam aliis sic aliis
voluntatibus, sub amore tamen includitur, quatinus qui obligat et amat hanc ipsam
quod est voluntas, nunc actus proprius in quomodo habendi quod autem amatur non so-
lit est in intellectu, sed in amante etiam voluntate lignosatur. Diuersitate men-
titione, nam in intellectu est secundum imaginem, nunc similitudinem speciei, quemad-
modum sicut dicimus in emanatione verbis, in voluntate autem, ille quod amatur
est, scilicet terminus motus in principio modo proportionabilis per conser-
vacionem, et proportionem, quam habet ad ignem. Ignis enim, ut exemplis naturalibus
cognoscitur, est in generante secundum similitudinem, et imaginem sue
formae, sed ignis per inclinationem propriam, et naturalam, quae proportionatur
voluntati, non est in loco superiori secundum similitudinem, aut imaginem eius, sed
qua est, sed secundum rationem levitatis naturalis, per quam habet proportionem
et consonantiam ad superiora loca. Et idem hoc emanatio processus dicitur,
et non generatione, in deo autem quia sit voluntas proprius eius obiectus est eius
bonitas, et Deus primo in se, et principale sua bonitate, hoc est seipsum amari;
et est in sua voluntate, ut amatus in amante, et amare qui in voluntate sue.

modus amoris non est esse accidentiale sicut in nobis, sed essentiale, quod sit, ut
Deus secundum quod est liberatur amans in amato, et in sua voluntate exi-
stens, sit ueritatis substantialis Deus quod autem est in voluntate ut amatus
in amante, ordinem genitalem habet ab conceptione, quae ab intellectu est. Et
ad ipsam rem cuius intellectualis conceptio dicitur verbum, nec enim amatur
aliquid nisi aliquo modo representetur unde amatur in amante, et a uerbo Dei
et a deo propter, cuius est actus procedere operari, sed amari in amante non est se-
cundum similitudinem spiritus sive intellectus in intelligence, neque obiectum, Deus de quo
situs spiritus excens per modum voluntationis exercit genitum, sed ut procedens, et
ideo non dicitur filius sub spiritu, quia per nosque quodammodo inveniatur imputatio
quod est spiritus perinde propter reuincere et approbatu sive voluntate habente geni-
tivum, hic ergo imputatio in divina natura reficitur, ut requiescat in filio, secun-
dum similitudinem rationis mandatur, et perfectio eius, quia ueritatis Damascenus,
non ignoravit prius uerbi significare, nec ait spiritus qui procedit ex patre in quo
est omnis origo nascendi, et procedendi, et procedit ex filio, cui in nescendo con-
ciliat etiam ratione procedendi, quia amatus in amante est non potest, non sit
in cognoscere, cognitio autem et amare idem essentiale est, scilicet intellectus
et voluntas.

Cognitio etiam filii, scilicet gratias doctribus antiquis ipsa genera-
tionis, et processionis diuina differentia - caput vi.

Ex ijs que hanc uita de generatione et processione diuina non ex propriis
genio, sed ex spiritu nostro primus adduximus postea per speculum et ea cogniti-

utriusq; emanacionis differentia discerni. ex quo facile congettetur, et Graeci et Latini sicut eadem veritatis luce simul ambulare uoluerint, facile concordes et ueram unius sententia in sp̄us futuros. neque ex existimet quispi hanc ex intellectu et uoluntate diuina seductione antiquis eti; omnes doctribus ignota aut inconsiderata exercitata. licet enim non ita ex aucto motu præstationis et præcessione antigerint, hoc tamen quod agere senserunt, generatione intellectui sive natiuitate præcessione uero uoluntati, sive unitati cuiusdam ostendit. Diogenius enī in libro eodem de divinis nominibus paternitatem, et filiationem sicut proficiat explicans, ait: hoc est sine corpore, sine natura, non ab aliis intellectu de processione aucto sp̄us. paulus autem dicit: beneficium diuine ueritatis prouident, sive processio, que supra omnem unicuius modū per bonitatem seu in glorificatione agit, sive multiplicat. ecce Diogenius de generatione et paternitate, et filiatione mentione faciens intellectu nominatio de generatione uero sp̄us, dicens: beneficium diuine ueritatis diuina mentione facit ille auctor in eodem uolumine emanatione honoris sp̄us. explicans ex amore diuine uoluntatis in rebus prouidentiam, qui non est alius, et non ait amor, sed progroris diuine bonitatis. ait enim: Bonitatem uero ex obiecta uoluntatis nemo dubitas, sive ueritatem intellectus. ut a prophetā dicitur: sp̄us tuus bonus, et sapientia filii dicit: se concepta ex genita, sive partu edicata, et per presentem, et cum eo omnia componentem. sed Stromatus Clemens theologias definitiones colligens, ut in primo uolumine recitauimus, filium dicit esse dominum, et non idiosueros in Pauli ad Corinths: id est secundū gradū personā in identitate

: f. 106rva
nature, subdit. (vñc illo lōn: id est cognatio cognita ibi quod lacini dicunt, rationem genitū, sive sapientiū genitū nam cognatio illa filii a geni cognita geni intellectu, constituit sive generat filium. sp̄um suum autē nominat et obliqua: hoc est nūcum, qui est actus uoluntatis. ip̄u enim nō men uerbi et sp̄us in Grece eruditio indicat utriusq; emanacionis modū, nam quod latini dicunt uerbum, longe non ē p̄ea, sed nō posse nūcipiant. nō posse autē et rationem significare, et uerba uero autē significatio filio propria est, qui ex concepta intellectus dei sequitur intelligēns de ingenito p̄e genitus filius dicitur. uerbu autē interius in nō conceptu non prolata idem quod nō est, sicut Gregorius Nazarenus in suis carminibus de Trinitate dicens: filium uocet uerba et nō: quia ex p̄e inquantu est intelligens sp̄um suum uerbi huius ex p̄e bonis quan ex p̄e inquantu est bonus. Sic enim: Et nō obit, alia dicit: Et: unde nō filius i symbole dicitur, quia uera dicitur aet, ita sp̄us seu i Gregorio dicitur i et nō obit, alia dicitur: hoc est pars bonas de uerbo, id est uerba substantialiter uera, et bonu ist; sed ueru quidem ut referatur ad intellectu bonu autē ut refertur ad uoluntatem, unde dubia me non quist, quia ecclia aquil Greco filias a patre per modū intellectus emanare dicitur, emanatione qua genitio dicitur. sp̄us uero per modū uoluntatis emanatione, que signatu nūcipatur, propter quod Joannes Damascenus de uerbo dicens agit: Et nō nō dicitur ex auctoritate isti nō posse dicitur ex auctoritate isti, id est panis et solus deus nō est sine uerbi, uerbu autē qui habet, non habet sine hypostasi, auctoritate, sine uerbi, id quidem significat rationale nō sine ratione, conclusio ejusdem Damasceni

Gregorius Nazarenus.

Sophocles

Psalms.

prēm non esse sine uerbo, et uerbum non esse sine spū. dicit enim: **D**icit in acto
pro dī: et paulo post: dñi dē Cōrōs oīr nōs tācē cōḡ. id est: deus non est si-
ne uerbo, uerbum autē oportet ut habeat spūm sūm. spūm autē paulo post
dicit esse oīp̄t̄a cōq̄ḡlūn ēt̄ nō lā. xii. **C**arēsio cōlōs tñm cōf̄ḡas. i.
similē consequens ad uerbum, et descendens eius efficaciam, sive actionem, que ne-
hil est sibi aliud, que regit diuinam voluntatis gāt, ut ait Dionysius, dicitur dīcōnō
id est per exitū, sive egrediēnē, ibi videntur, quād hincū. Emittē spūm tuū
et treuantur. dīcōdō enim etiā p̄sp̄it̄ationē accipit̄ur, ut et sagit sagit
elōm, et uocit p̄p̄, et cōcīt̄ar dīcōdō ubi inter p̄t̄at̄us, et aīt̄. id est sp̄i-
tationē. alibi per exitū, alibi dīḡrēsū, sive dīḡrēsūm signifiat, ut est
in psalmis dīcōdō id est nec dīcōdō aī dīcōdō mīlē. v. dīcōdō
dīcōdō dīcōdō id est exitū aquari dīlūrērēt̄ oculi mei r̄ spūm decur-
sus aquari. sed ex uerbis Dionysij dīcōdō emittit̄ spūm. exitū pro-
cul dubio ille sive egrediē, sive spiratiō, q̄ia illa emanatio est, degat hīximū,
diuinę uoluntatis spūm sūm. iūcū haī emanatioē manent, considerē
mens catholica reculacīa uerba cōnt̄ent̄, sed Christiana uideat̄ p̄
sue libet̄ uoluntatis, utrū malis diuire precedēt̄ spūm a dīcōdō et filio, an
a p̄p̄ p̄ filium, et utrū se p̄ie ac uerba dicere p̄ve arīm dīcōdō. quia p̄ter
et filias una emanatioē uoluntatis producunt̄ sue sp̄irent̄ spūm sūm. id est
non incongrua a dīcōdō et filio concedēt̄ hīximū, quid si maius hīximū p̄t̄ p̄
filiam, quia p̄t̄ filius haī uerba endēḡemanatioē uoluntatis producere
spūm sūm, quia tamē p̄t̄ nōlē est, et si habet̄ quicquid habet̄, filius uer-

a p̄e est, ab eo habens omnia pretergut sic pater, inspecta principali rōne
originalis, et auctoritatis originalis ex principio ipsius suus a solo p̄e pr̄
cedet, non sicut filio; quia huc habens unū cardam cuī pr̄voluntatem, illa
non habet a de, sed a p̄e; habet enim omnia que sunt p̄is, pretergut sic pater
facetur iustus mens catholica, sive auctoritas Augustino dicitur, sicut s̄
principali a solo p̄e procedere, et ab uno simple, et a p̄e per filium, quia
pater omnia dedit filio etiam spirandi sicutum suum, qui est amor p̄is, et fi-
lii, utriusque eternus, et consubstantialis, prius autem non natura, neq; essen-
tia, neq; tempore, sed personali origine patrem esse filium, qd; filius p̄em.
sit ergo amor est, sive procedit a p̄e et filio, principio tamen a patre,
verissime enim a patre per filium.

*Remouetur obiectio qua nuntiatur quadam efficerentia
et latini ut eorum quæ supra sunt allata cōueniat. c.v.*

Sed anima ducenda est abus sumptuarii fratribus, quod q
uestio nocturna in statione sue pertinaciter concinere nescimus,
at haec consideracione se suscitare, et in diuina premissione
voluntatis mentitione habere delecto recessare, nec voluntatem diuina in ipso
Trinitate, sed in extra Trinitatem considerare velant res ipsa processio
unius, quem tempore diuimus quoniam e processione s passi voluntatis pater-
ne impie subtertere non uerius recipibile filio spiritum suum perdere faci-
cuntur, ea uirgine, uirgo uenire effugere voluntas enim dei iustitiae est.

et ipsa est ipse deus patrarem filium, ut ipse in Evangelio ait, dilectione qua
est ab aeterno. sed ubi est potest dilectio sine actione voluntatis, aut omnino
sine voluntate? hanc in deo semper voluntas existet, antea, alle unguis cora-
cure conderetur et eadem voluntate deus patet amorem ab aeterno filium, que ex
tempore creauit mundum, et eadem amore filium amet ab aeterno, quo rationalem
creaturem amavit ex tempore. ita graui fratre cordu illud genus ingeniorum effi-
git, coru dia, qui, ut ait Hierodus, nec qui sciunt, nec quinquebus, et brevi mo-
mentibus patere volunt, eadē est apud graeci et latini spissū ueritas, nec
illa que de utraq; emanatione filij: et spissū si allusionis, sive graui force di-
cuntur uerbi enim sive filii ex mente, sive intellectu considerari, spissū
vero ex voluntate. idq; apertissime a Damasceno explicatur, qui de uerbo dixerit
ait: q̄d m̄t̄ sp̄s̄ t̄r̄s̄ nō s̄l̄s̄ in p̄n̄ t̄r̄s̄ d̄m̄c̄ōs̄. id est sive uerbi nūm̄
ab intellectu proueniens nec fieri sacris dīcīs p̄t̄ḡs̄ que p̄t̄n̄ locis uerbi du-
citur ex conceptu mente sive intellectu procedere, et id est ubiq; sapientia et
scientia, et ueritas, et lux illuminans dicitur. he enim omnia ab intellectu sunt.
Et sp̄s̄ sive aut' loquens idem Damascenus et ueritatem uocat et alios dicit
nos. nos. Ceterisque ergo uero non potest nisi dicitur, id est hypostaticam ubiq; bi-
nū uolentem, et que simul occurrent, sive presentiam habent voluntati facultatem
et alibi de eadem sp̄s̄ loquens illi q̄d uero sive in voluntate, id est,
nullus impetus sive impulsu sine sp̄s̄, nec ex aut in ter alia impulsu nisi uolun-
tatis. sed Basilius monachus in Trinitate confessione spiracione appli-
cat voluntati, tam fruente operatione dicit, quia spiracione voluntatis, et

et le amore quo deum diligimus sequente ait: nos ē sicut uir qui in sp̄s̄ con-
tōre ē h̄s̄ m̄b̄v. zāc̄. t̄s̄ ē d̄d̄d̄d̄l̄n̄ d̄īā t̄r̄s̄ d̄l̄s̄ ē c̄n̄d̄d̄c̄ō.
id est recte in nob̄ fauilla deuina desiderio per d̄l̄t̄n̄s̄ h̄s̄ e sp̄s̄ sive uirtute exer-
cere conuenit. dilectione igitur in nob̄ sp̄s̄ sive auctoribus, que in deo quaq;
dilectio est. ex quibus docet intelligi ex eadem lectione, et latines et graeci
utrumq; emanationis mystarū dēbūtū.

Quod antiquiores ḡrati theologi de eterna sp̄s̄ et processi-
one parcus loquuntur et quod tota quod a uerbo est, quantum
re ipsa graci latiniq; idem sentiunt. c. viii.

Sicut dū canit̄ est, quod quā secunda p̄ficiūt latiniq;
theologo lux sic p̄ficiūt sive sp̄s̄ altera ut superioris di-
ximus eterna et ineffabilis quo sp̄s̄ sive in ipse diuinitate
procedit, per quae distinguitur sp̄s̄ sive filius, quia filius genitus est;
et sp̄s̄ procedens aeternū que procedere aeternū extra diuinū credemus et tan-
tū p̄ficiūtē oratione, nec quoniam illa nō, ut exponit hoc quod diuine
bonitate in rebus creatis, de illa quod meritis ineffabilis est non multa a p̄ficiūt
decombus lucis regimur. Latini vero h̄s̄ in parte p̄ficiūtōres, et audi-
tores fuerint nōn lucere. ut hoc doctriū humana iudicium, qui ex Theolo-
giā, et utrumq; calent, certe lucis justitiae haec parte latini ani-
perit. Graui vero consideratione p̄ficiūtē eternū velut nō ineffabilest
ita non ut manus diligentes sed minus fratre cari si reliquerit, proficiūt
magis mouet me, ut eos extimūt deo minus multa seruare, quia utrumq;

processione de' suoi precetti iusque' al proprio principio, non quod idem sit eternum
et ex tempore, sed quia idem deus qui est sub alterius principiu' sine principio, est
etiam principio ex tempore respectu eterni et eternitatis Christi, nulla in ea facta muta-
tione. diximus enim superioris ex dictis sicut spūm' iam ins' in sua natura im-
mutabilem, et non in se sed in corde hominis augeri et nunc procreatione quae
temporalem antiquiores Greco' Theologi velut magis nota' et propinquiorum
nris sensibus latius explicaverunt, et considerata imprimitis principali origi-
ne procedente, qua sic in solo pre' em' quis dubitat? spūm' suum a' pre' procedere
non commemorato filio dixerant, id quod etiam in Latinis accipitur, et processione
sic intelligere a' sole etiam pre' spūm' suum procedere confirmantur. sed animad-
ueritate queso Greco' fr̄s, et quid neg' ut lex' in' reg' ut Greco', sed ut membra
Christi sentire debemus considerante, quae' tota' de' uectibus est idem Christi
Latinis sentimus, nece' cum' Phoenicis et egyptiacis ab aliis, quod nō simili
cū ezechielius sentire, sed quidcum' idem re' uera sentiant, si idem sentire
renuant, et nullo pacto ueritati acquiescere, si' nō habet ueritas dicitur, us-
lant. uideramus yctar' quo pacto in idem. currimus quid aut' spūm' a' pre'
sib' procedit, etiam idem sentit, quie' et' tu' l'om' a' solo pre' spūm' suum dicit pro-
cedere, principalem originem et auctoritatem processionei intelligit: quo' pe-
co' nullatenus pro' filio procedere spūm' nō. nam nō' pacto spūm' suum a'
filio procedere intelligit, idem enim a' solu' fieri non habere hoc a'
pre', sed a' se ipso, aut de a' procedere, et he' se' mettere' sibi' sibi' hoc senti-
tio, quod nec tu' sentis' in immuno' alle' quam' mense sentire potest. sed hinc mihi

Gratus' jactis ex ueritatis cupidus' greci' regni recte' dicunt filium a' solo patre' proce-
dere, recte' profecto' si' si' intelligant, sed hoc modo etiam' intelligere spūm' non esse
a' filio, nec menti' a' filio, ne' nullo modo, aut' illo manentem' genere' prodiere a' filio. si
car' ueritas illa spūm' sibi' genet' in euangelio de filio, exibet, et sane' haec omnes
et spūm' ipso' quem' se' nō' mettere' filius, et quem' in discipulis corporis insufflant
anhelito', et quem' spūm' sibi' de' sus' accipit, et mutauit' ap'les non a' filio' e' cor, aut
procedere, sed a' solo pre' recessione diximus, quia prima haec exitus et mino-
ris, et inoffensionis orig' principaliter pre' est, et quod' de' principio' intelligi il-
lud: ut h'no' regis habeat, non ab aliis, id quod nullo modo' de' filio' diu' potest. sequen-
tia regis Greco' fr̄s sine concentione catholica' ueritatem tene' ab aliis in diuina
enoncia' dubibus' l'udent modis potest intelligi, aut' generatione, aut' processione,
nihil enim in diuina essentia potest diu' est ab aliis, nisi' altero' ex his dubibus mo-
dis intendit ab aliis. qui ergo negari uident' spūm' suum nullo modo procedere a' filio,
dicano queso' quemodo intelligunt' spūm' em' aut' exire a' filio, qui' nō' habent
modi intendit ab aliis in diuina' nō' facientes aut' processio' nis, sed' hinc spūm'
em' a' filio per' nat' am' m'ira' dementia' est, et impie'as, et' ergo' pro' processio' nis
respondit' qui' spūm' ex doctrina' Phis', et' consider' spūm' suum procedere a' filio, pr'
ut' e' filio' et' charis'ma' non ut' est' persona' diuina. sed' q'uo' quid' hinc Christus
Dei filius' discipulis suis' p'na' doce'at. Accepit' spūm' suum' creatorem' ne' se' creatu-
ram' qui' de' his' interrogatus' em' Ep'hius in Florentia' consul' obmutuit:
nunquid' respondere uoluit: alia prius' discutendo' em' past' ualuit' dissecu' tandem'
neg' adiutor' non uoluit' qui' enim' alio' ignorauit et' Capilus' est, ne' die' infidelis'

et impius, qui spūm scūm sic lacu' a filio dicit fuisse mutabilem, et uertibilem creatu-
ram. sed de hoc sacris superioris dictis est, ubi de charismatibus deriuimus. unde
adhuc respondebit gerinax quispiam, et dico fuisse quid' lacu' et mixtū a filio,
uerū illa spūm scūm qui est uerus Deus et tertius in Trinitate persona. sed aliud est
mixtū, et lacu' esse spūm: a filio, qui sanctificat creaturam, aliud spūm scūm
est et degendere a filio in diuina essentia. Hic demū postremus angulus q.
in quo se coniicit haec gerinax. et dū reguntur spūm: facili, et ut est donu'
et ut sit unus Deus procedere a filio qui mixtus, aut datur ad significandā crea-
tura'. tam' spūm a filio singulariter procedere in diuina essentia pernigant.
propter quod hoc quod reliquias de stuciu' quid tamen facile possit solu', et
ex his que de nativitate verbū et processione domini diximus, explicata in ea sa-
ceratu' scripturarū serie, et filius meus legitur, et spūm: spūm: Pater uero nullis
iūni legitur mixtus: differt ergo p' a filio, et spūm: sanctus, quia p'mitit, sed
non mixtus. filius uero et spūm: suis in hac sententiā conuenire, quid utergo
mixtus. sed differant inter filius et spūm: suis inter se, quid filius et mixtus
et mixtū, spūm: suis solum mixtus, non etiam mixtus ne quid legitur mixtus me de-
manus, et spūm: eius oportet et mysterium misericordie referatur, quid est et tunc Trini-
tate respectu humanitatis assumptae. he que ab Angelo dicitur est, spūm: suis tu-
peruenient in te, et uirtus altissimi obumbrabit tibi, si ergo quid nos interru-
get, cur non mixtus p' respondet nūl et catholice et phariseus, quie
p' qui a nūl sit, a nūl mixtus p' sit filius cur mixtus quia a patre est
cur non mixtus a spūm: sit, qui non est ab ei, qui, ut doctissimum locet Dama-

scimus: Tunc ipso est Colosseis deitatis, est pars causa teatis: id est filius neque
spousus dicemus, neque ex spousu filius ergo a solo genere mixtus, a quo solo est: sed
ergo queramus cur spousus mixtus natura genere filio nulla prorsus responsione
diuincti invenies, nisi diceras quod est ab utroq. immixtus, ut utrius et
perius consideremus, et amplissime natura siue ratione habemus,
qua proximo spousu a proximo exinde diajina, et non es inutile fieri minima
ex tempore de terminis in diversum mutabilem, neque certis et minus diffi-
ciles res ipsae termini que sed termini ab quam es fuerit ut unius termini
affectione in unius est, omnes fieri possunt. Theologa productione spousus pri-
cipaliter genitrix habens: et quia de unius parte neaminare filium intelligitur
ut supra licet, secundum primogenitumque genitorem hanc utriusque con-
sideratione ut est communicata filia de non primogenito et in sua origine
summa vocante patrem exinde que natura suam, que per se ipsum usabile, que
ad alios propagandas in se contulit, vel condidit, generatione significat
respectu terminorum: sicut supra tunc sive in ea in aliis summae da-
matur effectus solo radios, et splendores, seu illuminationes: scilicet anima-
les pri radios filii splendores, seu illuminationes, quicunque splendor es illa
minatio sive sic est vel es radios, sive est sole per radii hanc etiam habebes in natura
solis, etiam in nihil retro neque qual illuminari vides, vel radii processus quicunque
sunt in radios solis naturae et solo es radios, nam et sole per radii excesso solen-
tiam, in tempore anni, in tubulis, in gradus, quicunque splendor est sole es radios,
sive estole per radios. Multo igitur in divinis sequitur modu' evendi, sicut

actio in rebus naturabilibus sequitur forma, et naturalium facultatibus potest
esse. sicut enim ex tribus personis in humana essentia una, tamen ex his mititur
una, et mititur, et tria mituntur, una in mititur, et non mititur, et una est
principium non ex principio. alioquin principia ex principio. alioquin ex prin-
cipio, sed non principio. quia ut alio dicimus, Iudas si non est principium
respectu ordinis personalis, sed solum factus est Trinitas est unum principium
respectu rerum creatarum. factus est propter solus principium ex, non ex prin-
cipio. solus enim unus potest dicitur, si a nobis potest, non solum spes filius,
sed ratio eius misericordia est in excellentia domine. Damascenus spem: non
enam a filio, quod adhuc et intelligi facilius potest non enam et per inter-
nulla rectitatem quod difficulter faciuntur, ut nos decepti, sed cum adhuc
in tres, et integras particulas subdividimus potest enim ratiocinari hic, et dicens
ut illud principium dicitur enim a patre, sicut etiam dicitur id est unus principio
et non causa, quod de latere dicens enim a nullo, salvit spem: non enim a filio
quasi usque filius quod est a deo, non causa tamen intelligitur ut deus sic ac-
tus similitudinem, et similitudinem rationis de deo sit. et in hoc
de in se ipse a filio, et in deo filio deus est, aut non in hoc
ratio dea. Cuius in ea vero deus natus, non ratio sed carnalitas, et in
ipsa dea. Cuius in ea vero deus natus, et in ea vero deus carnalitas, et in ea
ratio dea. Non in ea vero deus natus, et in ea vero deus carnalitas, et in ea
ratio dea. Et in ea vero deus natus, et in ea vero deus carnalitas, et in ea
ratio dea.

Et de Trinitate dicitur in Cyprianis spem: non curia, sed in patribus quoniam
duos, tamen ex uno, ut dicitur. non de ipso, sed de uno et de uno, et de
patre, et de filio, et de spiritu sancto. Namque ergo recte quod principium non dicimus ex aliquo. Di-
cimus autem ipsum filio, pater autem non dicimus causa non principium. Di-
cimus autem quod ex pater et filio pater, spem suam autem ex principio dicimus, et
spem pater appellamus. et filius vero spem non dicimus, sed spem filio num-
erugamus. Sequitur ergo filius ipsam et filius non habet, et per filium mani-
festari nobis et distingui faciuntur in seipsum, et dicuntur de singulis suis.
Accipite spem suam, tamen ex seipsum, et filius ipsa est enim sonus resplendens
fulgaris genitrix, autem nobis distribuatur fulgor qui illuminans, et
participatur a nobis. filius autem non spes filius, neq; ex spes filii domi-
nus noster. Ita, et quibus propter rationes diversas dicitur deus ex parte
spem: et ex filio non dicimus, sed anima caritatis, quod fratres, quoniam ex
filio spem suam non dicunt deus caritas. Mandando enim in se justitiae
justitiae domini sunt, non auctoritatis laetitia. Tunc ergo non
dicimus ex ea aliquo, sed solum dicimus est ex pater spem autem ex pater
patribus dicimus, sed ex filio non dicimus, non quod non sit ex filio, sed quod
non sit ex omnino ex filio, sicut ex pater intelligi non possunt proportionem
ex imitacione originis, vel de ratione deum dicimus spem. sed liber pro-
prietate propria filii, namque ex filio voluntatis gratienti origi-
nem patrum non habet, et in filio non patrum, sed ex deo caritas. Con-
tra quoniam enim per principia dico deus deus dicitur. id est, caritas caritas

Cyrillus.

in prolem naturale paternae proprietate, quia quisque pro deo filio, et
nascendo dedit. et ut sic Augustinus, et qui dedit eius est filius, le-
tissimum illi ut a se prouideret suis suis usus per dicitur. Et hanc autem est
cuiuslibet intelligentiam, ipse meus auctor exponebat quod dicit filium non
derimus in similitudine, nec primi quesumus in similitudine est pater, quia pater est u-
nus, nunc principis intelligentie filius unus est principi genitio, quia de ratione intel-
ligentiae ratio est unius, non sibi, sed hisce, et ceteris tantum datur, non
sobrie ipsi, et ceteris apparet, quia hinc spissus est in meus filii, pater
filius est imago pater, quemadmodum ergo in se spissus est filius, est imago filii,
quod non in meus filii, pater, non in se spissus est filius, est imago filii,
vnde de seruorum subiectis dantur sicut filii domini, sed non in
terris filios sicut carnis rationem intemperie, quia filius ratione pater,
et filius, et non officio ratione filius ratione, vnde ratio pater
spissus filium, sed ratio ratione filius, et filius ratione filius
ratione pater, ratione spissum, quod ab aliis est latius, quod non
sicut ratione ratione, tunc que ratione ratione est splendor, splendoris est
ratio de ratione ratione, sicut ratione ratione est splendor, qui ratione ratione
est ratione ratione, non sicut ratione ratione est splendor, hec res non, sed in
dina, et splendor, et ratione ratione est, quod est splendor, quod ratione ratione
est splendor, non sicut ratione ratione est, quod est splendor, et ratione ratione
est splendor, et ratione ratione est, quod est splendor, et ratione ratione

sole per radii, et hinc ergo liquet hoc uelle Damascenū, quod post multa recordet,
ut si pater exponit, dicens. Kā ioyō dī ḥā. ḫā. ḫā. dī. dī. dī. dī.
Et hoc in teologis, et moralibus, et non sicut alio, et non sicut filii quidem spissus est, no-
tandum est, sed tanta per cuius ex propria causa, solus enim pater causa est per
causa huius intelligentie pater ex propria causa, et hoc est non esse ab aliis, et
originem cum insuffisibilitate, que filius si non pater, communetur, est ergo secundū
Damascenū spissus est filius, sed tanta ex proprio filio, id est deus Augustinus, et
omnes loci in eum, et solo proprio ex proprio principali, id est auctor inquit
Augustinus, addidi principali, quia ita ex filio procedere regeneratur, sed non pater
pater, et sibi causa quia huius filio pro deo dedit, non a ea existit, et non dum
habenti, sed quia quisque unigenitus uero habet, nesciit dedit, sic ergo quia
genitus, ut eius donum de illo commone procedere, et spissus est, spissus est, et non ambigui quid
ergo collatum inter se fuisse Theologus, quid latius ratione ratione, et non
omnes hec in genere sentiant, sed quid sentiant, dicit exponit. credite mihi
Civis frēs, sunt et in terris et in latius latius ratione ratione, ignorari, potest
sicut sentiant, et inde citi in eruditissime locutus, disserentes, sicut
reservant, in situ condit, certulas, unde aletor, genitiale, exponit, tota
legem non perspicuit, per intervalla collegunt authoritates, quibus mox
angustias, et sequitur alia, neque omniuane, mula, etiam adiuuit, Damas-
cenū, qui nunquam Damascenū legerat, legendus et perlegendus est, immo
sapientissime regulandus, tunc dema uidendum est, eis solus ex Greco dictis, ut
non pateretur spissum ex filio emendandum, sed potius filii, et per filium

scenim et deum uicem dico uos. sed quomodo dico uos. qui filius et sp̄s. si
pri dico uos. quis enim tam grauenatis sic que dām sc̄no impure quid con-
cedere dei non esse essentia. sed deum dixit arsior. non quia dei non sit essen-
tia. sed quia super omnem essentia. et substantiam sit. ut enim dicit sapientia oratione
dicitur. et nō sit alia deus id est. nihil enim ex entibus. sed super omnia est. et ex ipso
ex aliquo potest dicere equalitate. ut si dico filii dicuntur ex uno p̄ genito. ut ergo
dicuntur aequaliter ex ipso. hinc si aequaliter generet filium. et ex ipso ex aequali dicatur.
ut dicitur est. quamvis non simili modo sit. ab uero ex causa per filium. Im-
propter tamē est quoniam ad rationem hoc compagno. sed quoniam ad eius proprie-
tatem ex aliis significante. non aliud est. aenior et magis propria illa est.
quam ipsam auctiū effert solum et talis.

Ratione sua detur sp̄s cum a filio procedere. cap. viii.

Basilis.

Sed si sp̄s sc̄ns per filium procedit et p̄ genito potest intelligi.
ut non sit etia ex filio. sc̄lū tamen principali origine procedere.
di certissime conseat. ut supra breves estes culturis adducamus. qui dicit
sp̄s per filium procedere. non significari. ut procedat tanquam per instrumentum
aut instrumentum. hec enim omnia aliena sunt a theologica ueritate. sed pro-
cedit per filium veluti consorcam etiam omnigentio dei. non tanquam mini-
stria aut servit. sed ac ut Basilis. substantiali secundū natura superne
divina potestatis. quid si haec perfectus. et excellētē competit filio respectu
exterioris creature. ut ab eo sicut per eam praelat sp̄s quanto magis in se

et in natura propria illi competit et omni ratione subdetur. omne enī cui
competit aliquid substantiali et naturali. non autē ex accidente. prius
et perfectius habet illud in se respectu sui ipsius. qui respectu cuiusque alter-
ius creaturae. sed prius et filii in diuinis substantiali et secundū naturam
competit. ut sit ab eo. et procedat sp̄s. respectu creature prout insun-
ditur in creaturis rationalibus. et participatur illis. ergo prius et perfectius
ad filium habet in natura propria. quis enim negare audiet quid prius
et perfectius bonitas dei in Deo sit. quam effundatur et extinctus in rebus cre-
atis. si perfectus in omni re materiali et materiali esse conspicimus. prius
enī et perfectius solis radius qui habet etiū lumen in sole. illud habet q̄ se. et
in natura propria quam effundatur in corpore lucido. et prius et perfectius
habet ignis in se calorem. quam illud effundatur in corpore calido. sed et prius
et perfectius. et longe excellentius omnis immaterialis in se habet formam
per actionem efficit. quam sam in re efficit producere. ergo si filius hoc habet ut et
praelat. et diffunditur. ut ille habet in creaturis sp̄s. quem per filium uagi
in donis dām sc̄nū efficit. Quare ad ea nos uocat dona. id est manifestari.
et diffundebi. praelatibus excede natura hoc habet filius prius in se. et
in natura propria diuinitatis. si ergo etia praelat naturali et substantiali
sp̄s. et filis non ut est charisma. et donum in nobis. sed ut et bonū in diuina
natura. quia procedit rationem. si est charisma et bonū respectu creature.
prius et perfectius est donum in diuina essentia.

Explicatur ipsa ratio et proposita particularius applicatur. c. x.

Gregorius Nyssenus.

Sed ut hanc ipsam rationem quam ego ex philosophia simul et theologia doctrina plurimum nisi fallor, valere existimo, ad presentem considerationem particularius applicamus, uidentur est quae pater filius qui in diuina trinitate datur, et distribuere dicuntur spousum in creaturis hoc facultate predictus posse intelligi, nisi hanc ipsam facultatem simul tuam propter alia eterna considerare intelligentes, quia facultas has non competit filio ob ille pater est consubstital pater, nemini corpore etiam spousum quod nullo modo conceditur ego si filius hoc habet ut et ipso ueniat sua praecellentia spousus dum donatur, et minatur hoc prout dubius non habet ex auctoritate, nam ex tempore tamquam homo post carnem assumptus, it enim amperit non solum uiculum, sed etiam impiu[m] gaudet qui hoc habet filium, non tamen famalata et ministratio forma seruitus quam ex tempore accipit, ut homo, sed secundum naturam supernam patens que ab eterno posside ut deus iste igit[ur] natus facultate manens et donans spousum, in filios in se, et in sua personali proprietate ut est filius dei, non uel filius hominis, quia illi est ab eterno ut p[ro]p[ter] dominus, quia facultas quid tamdenim est, quam hoc ipsa operationis actione premeatur, per quid distinctiones, natus a processione et genere filii, et persona spousi, quod quidam principia distinctionis non inueni essentiale est, sed personali proprietate, et mere originis relationem, nisi enim esse aliqua personalis, quia filius a spousi distinguatur, eadem filii et spousi per se uerisimiliter, qui uero ergo p[ro]p[ter] sit, ut quia uero loquuntur rursum, uite gregorius

Nyssenus, inuestigande differentia, ut seruetur id, quod utrius communem est, et quod est propriu[m] non confundatur. Nulla autem proprietas in personis divinis a rebus creatis dependere potest, si ergo maiorem et infunditur spousus a p[re]p[ter] ac filio in creature, hoc est quia sit in se, et in sua personali proprietate ante omnem creationem, idem scilicet spousus est ministerialis, et agens natus infundi, et filius pariter cu[m] p[re]p[ter] est spousus natus ministerialis et infunditur, quia filius p[ro]p[ter] consuetudinem suam habet, quae proprietatis filii non reguntur, ac quod ea causam multitudine filii dicuntur, que de spousi nullo modo distinguuntur. En quibus illa ipsa nativitas et processio difference aliquantum partea ligatur, non enim sicut ministerialis et infunditur spousus a filio, si ministerialis et infunditur filius a spousi, nec spousus dicitur spousus filii, et a filio, ita filius dicitur filius spousi, et a spousi, nec sicut spousus gaudet a filio, haec sequitur, ita filius gaudet a spousi, haec legitur, nec sicut spousus sibi accipit de filio, ita filius accipit de spousi, nec sicut coniungi et conjugi licetus filius spousi, ita dicitur filius conjugari et coniungi spousi, sed prius sicut spousus dicitur habere omnia gaudia habere a filio, ne filius dicitur habere via gaudia habet a spousi, sed a p[re]p[ter], nec sicut operatur per spousum filius, ita operari licetus per filium spousi, nec sicut spousi dicitur mago filii, ita filius est, et a mago spousi, sed solius p[re]p[ter] nec sicut de filio dicitur quid quidam habet ardentem filium ad primi, talis habet spousi, et filius, ita de spousi dicitur, quod quidam ordinem spousi, ad primi, talis habet ordinem filius ad spousi. Hoc igit[ur] omnia et gaudia sua in modo proprieatis uite dicimus,

personaliter indicant in filio respectu spissus² et competunt persone filii,
ita ut nullo modo competant persone spissus ratione principij et originis,
qua comunicabilis est filio, quia non resignat filiali proprietati, sed non
comunicabilis est spissus, quia non stat simul cu*tius* proprietate quia spissus
est filii, et a filio, et non convertitur, ut filius sit spissus et a spissus ut recte
Damascenus afferit, hoc procul dubio esse licet est, quia quidam transcurse
a patre in filio generatione que non transcurse in spiritu sicut per processum
ipsa enim origo procedendi transcurse in filio cui ut segetur etiam omnis
crevis docetibus, patre confort omnia du*rum* genit, gratior quia usque patre
quod uero sola genititas excipitur, profectus spiratio no*n* exclusivus qui ut ait
Cirillus, que supra retulimus ex libro Thesauroru*n*, non sibi natura, sed omnis
natus proprietas a patre transcurse in filium, et quidam morit, non enim est filius
absolutissime et perfectissime imago patris, ne se pri ablatissime et per-
fectissime conqueratur secundu*m* omne medu*c* evanescens que aut verbis co-
primi aut intellectu considerari possit sed cur non potest intelligere filius
simul cu*p*re spiritu spiritum suum¹ qui ab omnibus humanis comprehensionis
intelligitur simul cu*p*re misericordia donare, et inservire spiritu sicut non estiam
spiritus sensata, sed qui dicit spiritum sicut uero dicit, cuius pregenitio ipsa
naturalis generatione animi ut supra diximus, fuit diuin*is* uitritus. Non
est ergo auferendu*s* a filio id quod per intellectum generans forte filis quidam
concupiscent filios, non enim filius eminus perfecta imago patris, neq*ue* perfectus
splendor glori*is*, neq*ue* perfecta figura substantie eius uero hunc filio cuius

Cyrillus.

Deesse intelligi poset aliquid, quod illi pater conferre potuisset:

*Græcos theologos idem quod latinos sentire quod à spusco
donum sit et amor pris et filij ~ cap. xi ~*

Sed quia multa competrant proprieatatem in filio, quia non
competrant ne dicuntur in spiritu, illud proxima in scriptura
sunt sicut etiam secundum quod spacio sit loco deinde
charisma filii unde illa est superius aliata distinctus habet enim
spiritum suum, illud charisma quem non perficitur, ut etiam est quoniam non est
illud donus aliud clementia dei sed consideracione distinguitur in diversis
casis, quis ergo sum, sic prout habebo donum quem sit in nobis per quod
ipso sum, non potest esse donum sive charisma nisi ipsa est filii, ut supra est
dictum, ut superioris daturus est utrum preceps adhuc sententia longe alia-
qua ratione quam in nobis quod datur a sanctis spiritibus in officiis
suum illud esse maxime complexius generis et proficere unde bellatio eiusque
est dulcissimus in gratia consideratione existens in filio equaliter, in spiritu en-
tus quoque in corpore unctum, sed datur in gratia ipsius filii qui omni-
um genitum et caritatem ingreditur et in misericordia habere, et datur sibi
bonum ut habere munera angelorum suorum, in operibus et in exercitu, et in exercitu
et in locis multitudinis infernorum, quod enim simili et venientibus illis
aduenit, quibus non sicut sive cognoscere eum non posse in angelis quoniam
angelus est, non in precordi latenter manifestatur, quod una cum dono spiritu
est spiritus in filio equaliter, qui a generatione infernorum in genio,

Hilarius

Gregor. Naz.

Epiphanius.

Io. Damasc.

in spūia unitatis, equalitatis concordia, quia nō p̄ficiem⁹, sed in unitate
onem nō solum in diuinis dedit, sed non al⁹ re querere ē nobis, cur hoc a brevis
authoribus non dicitur, timens ne noui aliquid, et non hinc ali⁹ grec⁹
eius p̄ficiat. q̄ uero de dicitur in misericordia uincitur fil⁹ grec⁹ in
concluſus hinc animaduicere complacuit enim iste genit⁹ es pro his, id p̄ his
et filio, ne conseruari auctoritate regalitate est illud quod in analoga gregorius
narrat⁹ in sermone de epiphany, hinc, et non oblatione, dicitur, id p̄ his
in būto p̄ sermone, Epiphanius p̄g⁹ et eadem sententia dicit, et ita loc⁹ dicit
cavens, Cuius est filius? Cui ipsa deus spūs s' in medio p̄ his et filio, Iohannes
ut respondeat, hymnum de spiritu Gregorii Chaldaea non nominans, p̄ his
multo uocis dulcedo in ecclesi⁹ dicens, et non in canticis p̄ dicens, ut
p̄ responso et subito ratiōne ipsi⁹ et cōsiderante p̄spicere, id est quod filius p̄
dicitur, non regulus spūs s' uocem p̄ filium, ne Auguſtinus
et uer⁹ Gregorius Chaldaea, et Symonis et valesianus, et Epiphanius
et Gregorius, quae non effor⁹, tunc Chaldaea id est intelligere, idem dicit,
conuictu⁹ suorum et cōp̄im⁹ id est differentia, quae nō nō arat⁹
dicitur, ut una s' in cōb⁹ nō cōsiderantibus de trinitate dērāt⁹ sed
autem in primis libri dicitur, eam p̄cas cōficiuntibus nō, sed in
p̄cipiūnibus nō, uno non in se cōp̄im⁹, uocanda id est p̄em⁹
et cōp̄im⁹ id est quod uocari p̄em⁹, id est fornic⁹, quod autem hinc in partē
libidinis in carnem, aut libidinis in fornic⁹, cōgnoscere cōducere scilicet
relatae. Auguſtini latentes, et quod latentes et in p̄cipiūnibus quod spūs p̄ his

procedere auerant, in diuinis per melius amora, et c' ubiq⁹ nominant spūs s' i
nomine domini et charismatis, sed quod nō uirtus et excellētias est dona dei p̄ ips⁹
amoris, et caritas ipse, que deus est, dicunt mihi quod p̄ totum scilicet quod
sibi uole in diuinis illud p̄sona dēmet⁹, et cōsiderat, quām idem illud quod
a locis p̄ib⁹ aliquanta expressus dicitur, amor p̄is et filii, complacuit
genit⁹ regulus, et uel hinc regnum Augustinus nō, ineffabiliter illa
genit⁹ p̄spicere, scilicet hinc et gravis p̄ib⁹ dulcior locut⁹, et non nihil
libita, p̄m̄q̄ p̄ib⁹ dulcior finit⁹, al⁹ quod leonis filius, Chabatius,
et Symphorius Damascenus impetrare, bene p̄spicere, si non querēt in tāta
re spūs et filius, et qui recte declarat in cōfessione, nō p̄ his, cōni-
lliandi cōspicere inter se collēdere, sunt orientis, et occidentis dōcēre
et cōfessio, qui sicut uer⁹ cōdēlēt diuinis suis terigis et membris Christi
et cōp̄im⁹ illi faciunt, et nō nō agnōt diuinām spūm⁹ et op̄inām⁹ in illis
et cōsiderant regnum felicitatis et gloriae, unādēl⁹ lucis fons uentre.
Declarant⁹ multa dicta et cor corū theologorū de spūs cō
differentiis, et secundū illū ipsū mediū esse p̄p̄ces filio,
et teritiā p̄p̄ce et filio et secundo loco post filio, cap. xiiij.

Sed illud latentes et quod latentes non al⁹ reponit, carabijde
gratia p̄ib⁹ latentes s' suis spūs melius p̄is et filio, et
idem certus p̄i⁹ et filio, et nō nō latentes p̄is filio, ut suj⁹
in sūmā p̄is gratia et uocatio et uocatio et uocatio et uocatio
et uocatio et p̄is filio, et si secundū latentes p̄is filio, qui est imēdiate p̄ ips⁹

Epiphanius.

Hilarius.
Greg. Naz.

primi sed haec difficultas soluitur nec abha arietate solui posse, nisi de quod
eius dicitur medius genitus, et originis non intelligatur esse generatione, repre-
sentante, quia dignitatem preceps, quam in se est, generationem, qui postea
ordinis hypostatico et generationali intelligitur filius genitus, quem eius precepit,
et ex eius prima persona pris non spatio, et nominis, et naturae est. Nec
in huius personis est, sed in hypostatico tempore, qui sunt entitatem, non
et generationem, quia non simul consubstantia regni per generationem
significata natus, qui sunt in eis' mensura et qualitate, id est genitus in diu-
nia personae, non pris, non dignus huius natus, et in entitate proprio
unigenitatis origine, que exponitur distinctione, quod genitio, et
aliam patrem hinc proprie debeat ex alio. Quia propter, et alicuius, non
magis altera, genitio distinctionis, unde quod supra contulimus, videtur ex
phantias quod licet spiritum suum aperte filii appellare, ne arbitriu' ordene' gen-
eris ab origine, quod non potest habere cognitio, quod autem postea datur spiritu
sum in medio, pris filii proprietate respectu personae, non ordinem, ut sicut
eius intelligere est amio et natus pris et filii, et talis quis suis artibus
considerat pri unitatem, ut supra ostendimus, arbitriu' filio equalita-
tem, et uniuersitatem, et qualitatem, concordiam, sed et Gregorius Nazarenus, qui
quod est filius, et unus in natura, et in substance, dicit: Et sic natus
est unus, et duplo est, et triplex et quartus, et ita, id est natura, tubus una
unitas autem pri ex qua est ad quem relata referuntur, quid multo que-
tiosus arbitriu' filio prius quidam, et auctoritas, quod in genitio nichil.

idem Gregorius sacis sit, qui in suis literis, ut de filio loquens, eius opus
adversus Quodlibet, et contra Ieronimum, id est, image archetypi et naturae pri aquilis. Leu-
demus igitur, et quibus postemus laudibus extollamus in celum sanctos
pris, idem sub diversa uerboru' serie sententes, nec lamentetur latini quan-
tum siiores, quib' accuratius et diligenter hoc inter se dicere, et rorū considerare
que intentione uoluerint, querentes ea, de quo in Psalmis scriptu' est, que
rit faciem eius semper, quanto enim protestans haec et eiusmodi in carmine
et picata considerare, quam curiositate, et affectu' nescio que inscitio co-
lumniari.

Declarantur dicta Gregorii Nysseni inter monachorum Graecos
et latinos Theologos antiquos id est spūs sancti processione
sensisse. cap. XIII et ultimum.

Velut profectus haec fere libenter docet, ab isto, qui latini
implicant quasi concretatio, ut in quod acerius, et imana-
cios latinarum personarum diligentiorum considerationi
habere conatis sunt, velim inquit ab his expletari milia, quid sensu' con-
minus sitat quam dicitur in confutatio Gregorius Nyssenus, scholasticus in
sermone ille ad Allobram, sic loquens: Non a stupratoribus non dicitur
quod est sacerdos, et quod est cultor, et cultor, et cultor, et diaconus, et presbiter, et
etiam virga, et amissio, et cetera, et cetera, et cetera, et cetera, et cetera, et cetera, et
et cetera, et cetera,

Greg. Nyss.

Dicitur ergo causa. quia pars causae est et pars. Cetera pars vero causa
est pars effectus. ut in causis diversis ait. Quod est in uno parte causa
et in aliis effectus. ut in causis diversis. in hoc quod per se est causa
per se est effectus. quod est in aliis diversis. ut in causis diversis. in hoc quod per se est causa
per se est effectus. id est quod nulla natura determinat in confitemur.
causa quidem et effectus differentia non negamus in quibus distinguuntur
et deinceps differimus. ut hoc primum causa. illas vero ex causa est etiam
sub eius quibus ex causa alii sunt differentia consideramus. alius enim inveni
nent causa imitata ex primo est. alius genit. quod convenire ex primo est.
ut et quod unigenitus est. sine illa ambiguitate maneat in filio et id quod
est ipsum et non habetur in medicinae filio. quia sibi id quod
unigenitus est servat et ipsum in aliis erga primogenitum prohibet. quo
parte intelligentia haec vel aliorum senti et observari intelligenter. sed
quod haec unigenitus haec in uero dicuntur facilius facilius et latius quam in
genitio delectari potest. unde huiusmodi. de benivinitate dicta sententia
ipsi agnitis procurabis. et quod primum genitio simul uniuersali emulari
et que se probabit id quod unigenitus ipsius. Secundum. alios. id est de cogni
tione sui utrum in his causantur. sed ubi idem in ea forma legendum
est. non secundum sententiam. In factum inquit Agnus. nihil enim in
uera natura alterum est ab eo. licet in hunc causam non inveniatur. ut etiam quod
alio in eis ordinis generatio et causantur non negamus. et differentia
que causam ipsius personam in diversis sentientibus habentes inter se diffini

: 25 f.

differentia causa. et effectus. quod latini differentia relationis scilicet ordinis. sive
principij dicere maluerant. quia nomen causa et effectus fuisse natus est. et causa
ribus conuenit durusculum usus est. quam ut diuinis personis agere potest re
cubui. nomen autem principij in persona filii legitur. dicens in locis evangeliis.
Ego principium qui et loquor uobis. et in persona pris in cunctis apocalypsiis
utitur. ego principium et finis. hanc ergo differentiam eius quod est non est ex
alio. et cum ex aliis personas quidem distinguuntur. natura non distinguit. quia
tribus existantibus personis una persona pris a nullo est. reliqua sua filii. et
quis sit a presunt. sed hec duarum personarum. quod ab alio id est a presunt.
ruris differentia consideramus. sed quia nam est haec differentia. sed cui
genitio simbolam recipimus. nihil ergo uero habere videmus. nisi quid
filius ab aliis est tangitur. quis uero tamen procedens sub eis filii
genitus est. et cui ipsius procedens. hoc est quod queritur. nam ut
idem. Agnus sapientiam et misericordiam. Romani 9. 5. et 10. 19. et 1 Corin
thi 15. 39. 45. 46. 47. 48. Tunc etiam alios dico. nesciunt enim quoniam
est enim idem uero causa. et idem effectus. aduersus quod uera natura. quod
vix dicitur. quod est effectus. et id est qui conuenit sic filii et ipsius. non enim in
genitio quod est enim ex causa. et causa est in suis proprietatis formis requiri
de differentia. in qua mixta non est ueretur. quod uero in unum est.
et id quod est progressum non confundatur. et hanc differentiam aliquantum en
tus capiens non habet problematum. Sicut posse certum est. ut etiam
est aliis. quod in ipsius locis non possumus. non uero in locis inveniatur.

10. Evangel.
Apocayp.

sua. & de triplex & alio, ut ea & tunc dejetur. ut in nobis ipsos estensum
 videtur id est unigenitus Dei filius ex parte in sacra scriptura nominatus
 et hucusque verbo constat ipsi proprietatem spissi: enet ex parte dictum
 et ex filio eius, testimonia comprobatur. et subinde affert Hyrcanus Pe-
 nul' ap' plam, qui dicit: Misit Deum spiritum filii sui declarans quod spissus
 est spiritus filii, sed filius nullo modo non est neque dictus spissus: caro differe-
 tia proprietatis uerius filii redditur et spissus: quem hec loco, id est, in his
 superioribus adductis particulis ad libelum penalis uerba quae si magis intra-
 nent sensus latencia, idem sensus uir expletus. ut est in loco isto, id est
 filius et spissus: qui in hoc conueniunt, quibus sane non ex seruis, sed ab aliis
 subiecti a patre. Alio tempore dicitur, ut in libro ap' plam: id est, aliam rursum diffe-
 rentiam consideramus, quia salutem ex his duabus personis que sunt ab aliis
 id est a patre, qui prima persona est, alio tempore, id est continentem, sive
 a patre, quod est immediata pars eius, sive uero non a patre, neq;
 a patre, sed per illos quod continent, et immediata sub parte patris, legem habet, et
 patrem a eo. ex quibus uerbis differentia aliquis pertinet et processio-
 nis ostenditur. et ualeat innotescere quid gratia in qua parte est patris in huius
 origine procedit processio. hoc autem distincio seruit, ut quod latet
 in parte, dum confitetur et in parte manifestetur. Quod si et quod pro-
 prium est non confundetur. dum filius ex parte intelligitur, et ex parte
 ex parte, id est continentem, et immediatam sub parte, spissus aero ex parte filii, sive
 ex parte per filium, quis est dicitur? Ex parte ipsius est manifestum, id est per filium, quis

105.

immediata est prima persona, que prima est, hec prout' uocantur, quam inter-
 mediatione dicere possumus, neq; a filio collit, id quod tibi est in me uni-
 genitus, neq; a spissu, id quod est ubi habere a patre dependentem et proprie-
 tatem, quia per hanc resonemus, ita est spissus: ex filio, uocat enim ex patre
 quoniam una principali ex parte, quia etis filius ipse cum omnibus, que ubi sumis-
 modo competunt, ex parte patris est, ex parte vero, et sine illa pro-
 fessus uocantur, ita quod de spissu nullo modo dicitur, quia sic ex parte filii
 sive ex parte per filium, sed ad hunc uocem studius theologorum accipiunt, quod
 sibi uollet hoc significare, non dicitur et respondeat in hoc respectu, ut regnante
 et hac in diuinis personis intelligentia concepiatur, quia gratia proin-
 telligatur, et per ordinem processio, quid sit hoc, non a patre, ut etiam
 hoc ap' plam, et uero prius eiusdem locis, alio partim afferimus.
 optimam enim interrogandis generis existimam, quia ex litteris in his uochis
 ratio, qui interrogamur, sive sensu colligimus, eundem ergo symnum Gre-
 gorii in libro primo, etiam diligenter, ita leguimus reperiit, alios
 polo ariaprox' non alios in hoc: non ad tempore uocis, id est uolens de recte et incor-
 recte, ad uoces et uoces, ipsas et uoces, omnino etiam, de recte de recte, de recte
 autem de recte, de recte autem de recte, de recte, de recte, de recte, de recte, de recte,
 de recte, de recte, de recte, de recte, de recte, de recte, de recte, de recte, de recte, de recte,
 de recte, de recte, de recte, de recte, de recte, de recte, de recte, de recte, de recte, de recte,
 de recte, de recte, de recte, de recte, de recte, de recte, de recte, de recte, de recte, de recte,

et pater non ex principio, et
ingenitus, et semper pater consideratur. ex ipso autem continenter. inmedi-
ate unigenitus filius intelligitur. una cu' p'c per ipsam natu' et cu' ipso ante-
quam noua aliqua non subsistens intercedente modo intellectio intercedat.
conferim spissius unice comprehendatur, nihil inferioris filio. secundu' essen-
tiam et unigenitus momento aliquar' sine spissu' intelligatur. sed ipse etiam
spis ex deu' universoru' causa habet eti'li' quia propter et unigenitus la-
men est. sed genitrum lumen resplendens. neq' intercello. neq' natura li-
u'ritate unigeniti essentia a p'c distinguitur.

Auctor cuius operis publicis meritis in anglitatis lebint' omnia
mact' prudenter, non potuit hanc postitione uolumini creu' me manum
impeneri. quae u' tamen decet opinor. ut ex totius lebui' lectione facile
reognoscatur.

Index primi libri

- Quanta difficultas circumstet cum. qui de spiss' sicut et de unicatu' Trinitatis mysterio disserit. cap. i.
- Quod si fide opus est in sanctissima Trinitate intelligenda. et unde na-
tura spissu' circa ipam de spiss' processione sententia dissidet manauerine. c. ii.
- Quo pacto ipso in opere sit procedendu'. et quid ente omnia procedra au-
thoritate theologor' acendit. c. iii.
- D e sanctissima Trinitate summatim clarimque quancu' pertinet ab gene-
sis institutum. c. iv.
- I n quo latini cu' grecis de sanctissimo Trinitatis mysterio sentiat
et in quis disserire ab illis videantur. c. v.
- D e nominibus personaru' sanctissime Trinitatis et tracis au-
thoribus. et quod p' et filius sunt unu' principiu' spiss'. c. vi.
- C ommunia quadam de sanctissime Trinitate tu' grecis q' latini
proponunt' ut unde posito collegi sola' esse in uerbis non in re
dissensionem. c. vii.
- D e humana erga Deu' cognitione. deg' u' stigio sanctissima Trinitatis
in rebus creatis. c. viii.
- D e proprietatibus diuinaru' personaru' ex Hylario et Augustino. c. viii.
- D e Trinitatis imagine ex Augustino precipue. ibi' ipsius Augustini
multa laudes offerantur. c. x.

Index

- A dmonitio ac Augustini sententia pessentur ibidem que dicuntur attributum personis divinis — cap*xvi*.
Quod latini de spacio, et quo pacto a patre et filio procedere determinat. c. *xv*.
Quod inter antiquas theologos Graecos scribentes, et latinos nulla est de spacio dimensio. c. *xiv*.
R eumatia obiectorum — c. *xiv*.
C onfirmantur quae dicta sunt auctoritate genere lingua Theologorum c. *xv*.
Epilogus superiorum, et confirmatio, et explicatio, et hoc coram admonitione. c. *xvi*.

Index secundi libri

- D e prima Graecis schismatis excusatione super Niceno concilio pergentem fundatur. c. *i*.
D e secunda excusatione, qua pretendere breuius cuiuslibet auctoritas non videntur. c. *ii*.
D e terciâ excusatione, qua super aliquas uestibus Graecis schismatis auctores fundauerunt. c. *iii*.
E uersio prima excusationis super Niceno concilio fundata, ubi longe progressus de synodis agitur et quae, et quae fuerint, et quae in eis de sanctissima Trinitate legi pronitione spacio detinuta, et quae symbola promulgata fuerint explicesse. — c. *viii* et c. *ix*.

Index

110

- I ndex tertii libri
E uersio secunda et certior excausacione schismatis, quae auger eius glosso et aperte ut huius fundare secebatur.
S elocitatem primi argumenti, quo plausio archacorum diffringit. c. *ii*.
S elocitatem secundi argumenti. c. *iii*.
S elocitatem tertii argumenti. c. *iv*.
Quae sit postea ratio dissolutio. c. *v*.
D issolutio quinta postea ratio. c. *vi*.
S eptima postea ratio dissolutio. c. *vii*.
Quam perniciosa et insulsus habetur esse, qui post placitum cuiuslibet anno c. *xvii*.
D ifficiliter columnam vel angulum perfunctam subfusare inservide. c. *x*.
R espondet obiectio, qua ex uerbo diuerso, male percepitur principium cum postea. c. *xi*.
D issolutio prima obiectio, qua ex uerbo Iordanus transfluviorum, ut sit originem. c. *xii*.
P ropositum secunde obiectio ex dictis suis, cumque. c. *xiii*.
R espondentur in obiectacione iste, quae de uerbo originis. c. *xiv*.
Gregorius Nyssenus aduersus Joachimites rebatur. c. *xv*.
S ualidatur ratio ex responsionibus postea. c. *xvi*.
I ndex quarti et ultimi libri

Index

- Q uod nam diuericulū ex cogitatione schismatiū de spūs. equi-
vocationis. et quod jactat inde ex tra bantur. c. i.
R eferuntur multa ex securis litteris quibus uniuscūm schismate
tū diuericulū clarissime percipiantur. deprehendit facilius
questus nodus conciliande questione. c. ii.
C onfirmantur que sunt illata. ibi legimus et de his quod
multa tractantur. c. iii.
C onfirmantur iam ex brevis auctoribus que sūt fuisse illata. c. iv.
D e generationis. et processionis differentia. c. v.
C ognita etiā fuisse brevis auctoribus antiquis quam generatio-
nem. et processionem divisa differentia. c. vi.
R emaneat obiectum quod nō est in scripto ne pīca. et lacui-
ui etiā quod depresso ab aliis continentur. c. vii.
Quid antiquiores greci theologi de aeterno spiritu primordiū pro-
curi leguntur quod non queat de aeternis utrumq; regni spiritu
prolacinis id sentiunt. c. viii.
R eputatio sua letitor spiritū suū filio proalere. c. ix.
E xplorantur et regni. et proprieatis particularis applicatur. c. x.
O conditum dicitur theologia dicitur latius mentitur quod a regno
et filiorum sūt. et amor prius et filii. c. xi.
D eclarantur multa dicta locorum theologarū de spūs. diuerentia.
anuerentium q; illū ipsū medium esse prius. et filii. et tertius à grecis.

Index

filio. et secundo loco post filium. c. xii.

D eclarantur dicta Gregorij Nysseni inter manistrandum patrum. et
Latinos theologi antiqui idem de spūs. processione sensisse. c. xiii. et ulte-

FINIS

Tēlos

KNIGHTS OF COLUMBUS FOUNDATION
FOR PRESERVING MANUSCRIPT COLLECTION OF THE VATICAN LIBRARY

END

ST. LOUIS UNIVERSITY LIBRARY

This film may not be removed from the depository. No part
of this film may be reproduced without written permission
from St. Louis University.

KP 23907